

Friends on the Other Side

Fremstilling av religion og magi i Disney-filmen *The Princess and the Frog*

Vilde Marie Svanes Sørbye



Høsten 2016

Universitetet i Bergen

Institutt for arkeologi, historie, kultur- og religionsvitenskap

Friends on the Other Side

ABSTRACT

It is documented that television and movies may influence children. The Disney Company plays a major role in film production for children. It seems possible that Disney movies may influence also children's understanding of religion. This thesis aimed to shed light on how religions are portrayed in one specific Disney movie, *The Princess and the frog*. This movie is set in and near New Orleans and has a black protagonist. To address this issue, the author has analyzed potential religious traditions and symbols in *The Princess and the Frog*. Religions and religious aspects have been categorized in relation to Haitian Vodou, the imagined religion voodoo and the "Disney Gospel". Magic is also a central topic in the thesis, because religion and magic are intertwined in the movie.

In *The Princess and the Frog* there are elements from both Haitian Vodou and the imagined religion voodoo. The antagonist in the movie is portrayed as a voodoo *witch doctor*, with very powerful magic. He is characterized as an evil voodoo man and elements from Haitian vodou surround him throughout the movie. The good fairy in the movie is portrayed as a *voodoo queen*, but she sings gospel and there are very few elements from voodoo related to this character. Negative elements from Haitian Vodou and the imagined religion voodoo are used to define the evil antagonist, while more familiar and positive elements from these religions are not presented in the film. Elements from the imagined religion voodoo, from Haitian vodou and from magic are combined and presented as magic. The "Disney Gospel" is represented by the protagonist that marries her prince and finds happiness through her hard work and her kindness, as well as magic.

Haitian Vodou and the imagined religion voodoo are portrayed orientalist in *The Princess and the Frog*, through a selection of negative elements that defines the antagonist as evil. The good fairy is of little importance for presentation of voodoo in the film, although she is portrayed as a voodoo queen. The "Disney Gospel" and the underlying Christian values are portrayed as safe and friendly, and may teach children that love, hard work and faith is rewarded in life. The portrayal of voodoo as a dangerous and primitive religion might be conveyed to children, and substantiate the already existing stereotypes related to Haitian Vodou, voodoo and the people who practice these religions.

FORORD

Arbeidet med denne masteroppgaven har til tider vært interessant, inspirerende, frustrerende og utfordrende. Det har vært et kjekt arbeid og jeg har lært utrolig mye!

Først vil jeg takke min veileder Dag Øistein Endsjø, som fortsatte som min veileder selv om han ikke lenger jobber ved Universitet i Bergen. Takk for gode samtaler, hjelp og støtte underveis i prosjektet. Det ville ikke blitt noen masteroppgave uten din hjelp, og jeg er veldig takknemlig. Videre vil jeg takke min mor, Cecilie, for all hjelp hun har gitt meg når jeg har jobbet med denne oppgaven. Tusen takk for støtte underveis, fine diskusjoner og for hjelp med redigering og struktur av oppgaven. Jeg vil takke min mann, Espen, for all tålmodighet, støtte og oppmuntring han har gitt meg underveis. Du har vært fantastisk! Jeg vil takke min gutt, Alve, for å være tidenes beste oppmuntring og avledning i perioden jeg har skrevet denne oppgaven. Jeg vil også takke min venninne Anne Sophie for å være en god støtte og diskusjonspartner når ting har gått trått. Min svigermor, Else, vil jeg takke for å ha reist helt fra Trondheim for å passe barn slik at jeg har fått skrive. Til slutt vil takke alle venner som har lest, redigert og diskutert teksten med meg.

Innholdsfortegnelse

ABSTRACT.....	iv
FORORD	v
KAPITTEL 1: INTRODUKSJON.....	1
Kontekst: Disney.....	1
Barn og medier	5
Bakgrunn og motivasjon.....	5
Problemstilling.....	7
KAPITTEL 2: BEGREPER OG TEORIEN OM ORIENTALISME	8
Religion.....	8
Magi	9
Imaginær religion.....	11
Orientalisme og «de andre».....	12
Problematikken rundt begrepene magi og religion	13
KAPITTEL 3: RELIGION OG FILM.....	15
Innledning	15
Historisk perspektiv på religion og film	15
Religion og film - fagfelt og ulike tilnærminger til feltet	18
Analyse av religion og religiøse elementer i film	19
Religionskritikk i film	20
Oppsummering	22
KAPITTEL 4: «DISNEY-EVANGELIET» OG RELIGION I DISNEY-FILMER.....	23
Innledning	23
Walt Disney og Disney-konsernet	23
«Disney-evangeliet».....	24
Religion i Disney-universet.....	28
Oppsummering	31
KAPITTEL 5: VODOU OG VOODOO	32
Innledning	32
Voodoo og Vodou i film.....	32
Haitiansk vodou og voodoo i Mississippi Valley	34
Magi i haitiansk vodou og i Mississippi Valley voodoo.....	38
Religiøse gjenstander i Haitiansk Vodou og Mississippi Valley Voodoo	39

Adam McGee og den imaginære religionen voodoo.....	41
Oppsummering	44
KAPITTEL 6: SAMMENDRAG AV <i>THE PRINCESS AND THE FROG</i>	45
KAPITTEL 7: VERDENSBILDET, RELIGION OG MAGI I <i>THE PRINCESS AND THE FROG</i>	48
Verdensbildet og Ønskestjernen i <i>The Princess and the Frog</i>	48
Religiøse og magiske utøvere i <i>The Princess and the Frog</i>	53
Religiøse og magiske elementer i <i>The Princess and the Frog</i>	59
Fremstilling av religioner i <i>The Princess and the Frog</i>	62
KAPITTEL 8: <i>FRIENDS ON THE OTHER SIDE</i> : KONKLUSJON OG KOMMENTAR.....	67
Innledning	67
Hvordan fremstilles religiøse utøvere i <i>The Princess and the Frog</i> ?.....	67
Hvordan fremstilles magi og religion i <i>The Princess and the Frog</i> ?	68
Er det flere lag med religion i <i>The Princess and the Frog</i> ?	69
Det kjente og «det andre» i <i>The Princess and the Frog</i>	71
Konklusjon	72
Kommentar.....	73
Blikk fremover.....	74
LITTERATURLISTE	75

KAPITTEL 1: INTRODUKSJON

Kontekst: Disney

Walt Disney

Grunnleggeren av Disney-konsernet, Walt Disney, valgte å bruke magi som et virkemiddel i Disney-filmene og ikke religion. For å forstå dette grunnleggende valget er det nyttig med et lite innblikk i hvem denne mannen var. Elias Disney, faren til Walt Disney, var en mann med et komplisert forhold til religion. Han var sterkt religiøs og barna hans fikk for eksempel ikke lov til å lese eller skrive på søndager. Elias Disney var autoritær og til tider slem mot barna. Dette har ifølge mange kilder vært en av årsakene til at Walt Disney og broren Roy tok avstand fra Kirken (Pinsky, 2004, s.16-17). Brødrene hadde hele sitt liv et komplisert forhold til organisert religion, selv om de hadde en sterk personlig tro på en gud (Pinsky, 2004, s. 17).

Walt Disney ville ikke ha religion i filmene sine. Årsaken til dette kunne være den avsmaken han fikk for organisert religion i sin barndom. Ved å fremme en bestemt religion i filmene kunne man fremmedgjøre seere som tilhørte andre religioner. Magi fungerte på et annet nivå - ved å bruke magi som et virkemiddel i filmene ble de mer universelt tilgjengelige. De nedtonete religiøse holdningene som Disney-filmene er bygget på, er ikke sterke nok til å fremmedgjøre publikum (Pinsky, 2004, s. 1). Dette valget har vist seg å være et kommersielt smart valg. Disney-filmer er fremdeles svært populære over hele verden i forskjellige kulturer.

Disney sine temaparker presenteres som «magiske kongeriker». De fremstilles som de lykkeligste steder på jord - ikke som hellige steder. Disney sitt «magiske kongerike» er bygget opp nesten uten referanser til religion. For eksempel er det ingen kirker eller andre religiøse bygninger i noen av Disneys temaparker (Pinsky, 2004, s.2). På denne måten er også Walt Disney sitt kongerike et kongerike hvor alle troende kan komme. Walt Disney skal selv ha sagt i et intervju at filmene ikke nødvendigvis måtte være moralske, men at det var filmer som tok opp temaer som var viktige. Siden har han uttalt at livet består av lys og mørke, og at det ikke gagnar barn å ikke vise dem at det finnes ondskap, så lenge filmene også viser at det er viktig å være god og snill, og at gjennom å være det får man det lykkeligste livet. Walt Disneys mål var at filmene skulle lære barn at det gode alltid kan triumfere over det onde (Pinsky, 2004, s.2).

Disney-konsernet

Disney-konsernet under Walt Disney sitt styre var stort sett godt likt av kristne grupperinger i USA. I animasjonsfilmene så man filmer med verdier som støttet tradisjonell kristen moral og familiestruktur, og som var populær underholdning som både foreldrene og barna kunne like. På grunn av blant annet dette fikk Walt Disney et publikum som raskt ble større. Disney-konsernet bygde seg opp kommersielt ved å gi ut familievennlige filmer, med tilstrekkelig kristne undertoner til at de store grupper av kristne i USA ble tilfredsstillt.

På 80-tallet og 90-tallet ble Disney-konsernet mindre populært blant enkelte kristne grupperinger. USA var begynt å bli et land der flere kulturer og religioner ble synlige i samfunnet, og dette påvirket også Disney-filmene. Animasjonsfilmene som ble laget under direktørene Michael Eisner og Jeffrey Katzenberg var i større grad influert av humanisme og et flerkulturelt samfunn, og de var mer politisk nyansert. Dette skjedde samtidig som mer fundamentalistiske kristne grupper, som de evangeliske gruppene, fikk større politisk momentum i USA (Pinsky, 2004, s. 240). For eksempel var filmen *Pocahontas* sterkt mislikt av en del kristne grupperinger på grunn av måten de hvite (underforstått kristne) ble fremstilt som griske og overfladiske (Pinsky, 2004, s.163-164). Da Disney-konsernet innførte helsemessige fordeler for homofile partnere til ansatte, homofile dager i tema-parkene og subsidier til filmer som blant annet *Pulp Fiction* (CNN, 1997), var det flere som mente at konsernet valgte en retning som ikke var familievennlig og som var anti-kristen. På grunn av dette tok Southern Baptist Church initiativet til en boikott av Disney-konsernet.

Disney-konsernet er en av de største leverandører for blant annet familiefilmer, og er av særlig stor betydning i USA. Til tross for at selve konsernet ikke er så viktig i Norge, er vi et land som er sterkt influert av USA. I Norge blir Disney sett på som et varemerke for trygge, gode filmer for barn. Det er få filmer som har hatt så stor påvirkning på barn som Disney-filmene har hatt over flere tiår, og fremdeles har. Til sammen er filmer som *The Lion King* (1994), *Snow White and the Seven Dwarfs* (1937), *Aladdin* (1992), *Beauty and the Beast* (1991) og *The Little Mermaid* (1989) solgt i mange hundre millioner eksemplarer på kassetter og DVD'er. Den nyere Disney-filmen *Frozen* (2013) gav produsenten en inntjening på \$ 1.276 milliarder. Disse filmene er alle representert i alle de forskjellige Disney temaparkene. Pinsky argumenterer med at gjennom å se Disney-filmer har barn over hele verden lært seg forskjellen mellom rett og galt, på en måte de kan bruke i sine egne liv (Pinsky, 2004, s. 3). At

alle disse filmene har sterke moralske budskap er tydelig i alle filmene. Det er sannsynlig at dette moralske budskapet påvirker barn som ser filmene. Flere studier viser at film påvirker individ og samfunn, ikke minst barn. Walt Disney er blitt kalt for en av de viktigste formende kreftene på Nord-amerikansk kultur i midten av det 20. århundre (Pinsky, 2004, s.5).

Det moralske budskap er tydelig i alle Disney-filmene, men ved nærmere ettersyn kan man se at en del av filmene også har veldig uheldige stereotyper. Dette gjelder både fremstillingen av ulike etniske folkeslag og fremstillingen av ulike religioner. Protagonisten i mange Disney-filmer er ofte hvit eller har vestlige trekk, og fremmer vestlige idealer. Protagonistene Pocahontas og Mulan er noen av unntakene fra dette, Pocahontas er en indianerprinsesse og Mulan en kinesisk jente. Begge disse er fremstilt på en veldig romantisert måte, og filmskaperne har lite kunnskap om religionen og kulturen de har knyttet disse skikkelsene til. Den første svarte Disney-prinsessen er Tiana i *The Princess and the Frog* som kom i 2009. At filmen har en svart protagonist kan sees på som et gjennombrudd i forhold til rasisme i USA, men Tiana fremstilles i den største delen av filmen som en grønn frosk, ikke som en svart kvinne. Det er neppe tilfeldig at religionen som er i fokus i denne filmen er voodoo, som en kan argumentere for er med på å opprettholde et orientalistisk bilde av Afrika som et primitivt og mørkt kontinent (Thomas, 2011, s. 227).

Til tross for konsernet sin ideologi om ikke å bruke religion eksplisitt i filmene sine, florerer det av religion, religiøse stereotyper og religiøse symboler i Disney-filmene. Tatt i betraktning at film kan påvirke individ og samfunn, og hvis man går ut fra at Disney-film derfor kan påvirke barns utvikling av moralske prinsipper om godt og ondt, kan man argumentere for at fremstillingen av religion i Disney-filmer også vil kunne påvirke barns forestillinger om religion. Det er derfor viktig å være oppmerksom på religion i film og eventuelt hvilke stereotyper som blir forsterket gjennom disse. Mark Pinsky (2004) er en av få som har begynt å fokusere på religion som et underliggende tema i Disneys animasjonsfilmer. Gjennom denne oppgaven blir det vist hvordan fremstilling av religion i Disney-filmen *The Princess and the Frog* er med å underbygge stereotyper av religioner som anses som fremmede i vestlig kultur.

Boikott av Disney-konsernet

Disneys filmer har i det store og det hele vært sett på som barne- og familievennlige filmer. Men i 1994 oppstod en konflikt mellom Disney-konsernet og noen kristne grupperinger i

USA. Konflikten omhandlet ikke i utgangspunktet en animasjonsfilm, men filmen og boikotten som ble startet som følge av den er verdt å nevne her fordi konflikten også påvirket animasjonsfilmene til Disney. Et av Disney-konsernet sine datterselskap, Miramax Film, var med å produsere filmen *Priest* som tar opp presters seksualitet og incest som tema (Stone, 2011, s.80). Som reaksjon på denne filmen ble det anbefalt å boikotte filmer, fornøyelsesparker og alt annet som var en del av Disney-konsernet. Gruppen *The Catholic League for Religions and Civil Rights* oppfordret hele USA til å boikotte Disney sine temaparker og produkter. Denne gruppen fikk med seg *American Family Association* (AFA) som da ble ledet av metodistpresten Donald Wildmon. Selv om animasjonsfilmene ikke lå til grunn for boikotten, kom det nå frem at også disse var en del av problematikken for AFA. AFA kritiserte Disney-konsernet blant annet for å bruke magi som et virkemiddel i filmene istedenfor kristendom, og de likte ikke at det var gjennom magi problemer i filmene ble løst (Pinsky, 2004, s. 238-239).

Senere har det kommet til nye momenter som har skapt konflikter mellom Disney-konsernet og kristne grupperinger. Som nevnt ovenfor, ledet bedring i rettigheter for homofile ansatte til en boikott av Disney-konsernet i 1997 etter initiativ fra Southern Baptist Church. Etter man fikk teknologi som gjorde det mulig å stoppe filmene slik at man i de tusen hjem kunne studerer nærmere de enkelte bildene, hevder noen at de har funnet pornografiske og obscøne scener i Disney-filmene (Pinsky, 2004, s. 238). Dette har blitt tatt til inntekt for synspunkter som for eksempel at Disney-filmene ønsket å vise hvordan satanisme kunne være forlokkende. Noen argumenterer for at dette har vært uskyldige spillopper fra animatørene sin side (Pinsky, 2004, s. 239).

Disney-filmer blir fortsatt i våre dager kritisert fra forskjellige kristne grupperinger i USA. Et nylig eksempel på dette var filmen *Frozen*, der kritiske røster hevdet at hovedrollen Elsa ble fremstilt som en lesbisk kvinne og kunne tolkes som Satan eller en fallen engel. Siden hovedrollen ikke trengte en prins ble det argumentert for at hun var lesbisk. Hun blir også avbildet med svingende hofter, noe som kunne oppfattes som sexy (Pinsky, 2014) (Stevens, 2014). Disney-filmen *The Princess and the Frog* har blant annet blitt kritisert for å skulle kunne forføre kristne barn over til satanisme eller «onde» religioner (Pinsky, 2010) (Frisbie, 2009). Filmen er også sterkt kritisert for fremstillingen av voodoo (Maldonado, 2010). Dr. Facilier, antagonist i *The Princess and the Frog*, har blant annet blitt kalt for «one of the most blatantly offensive portrayals of voodoo in recent memory» (McGee, 2012, s.249). I Norge har der ikke vært store konflikter og diskusjoner vedrørende religion i Disney-filmene.

Barn og medier

Når det gjelder barn, er det flere studier som forsker på hvordan medier, TV og film påvirker barn. Det er vist at film og medier kan påvirke barns etiske grunnlag og verdigrunnlag frem til en alder av 13-14 år. Frem til denne alderen er barn særlig mottagelige for påvirkning fra sine omgivelser, inkludert film og TV (Sebastian, 2010, s. 2). Det er vist at for eksempel det å se på dataanimasjon på film og TV kan påvirke alt fra sosiale evner til adferd til kognitive evner hos barn. Noen studier har funnet at dataanimasjon i film og TV har påvirket barns forhold til familie og venner negativt (Sebastian, 2010, s.5). Det er også gjort flere studier som viser at gjennom å se på film kan barn utvikle bedre kognitive egenskaper og gjøre det bedre akademisk, men i disse studiene er innholdet i filmene essensielt. Filmer som bare er for underholdning og som inneholder vold viser seg å påvirke barn negativt når det gjelder kognitive og akademiske ferdigheter (Kirkorian, Wartella & Anderson, 2008, s. 54).

Det er altså dokumentert at barn faktisk blir påvirket av film, både når det gjelder kognitiv utvikling og når det gjelder utvikling av verdier og følelsesliv. Hvis barn blir påvirket så grunnleggende av film og medier, kan man argumentere for at hvordan religioner blir fremstilt på film kan påvirke barns oppfatning av disse religionene. Hvis en religion blir fremstilt feilaktig negativt i film, vil dette kunne gi barnet et feilaktig bilde av religionen og denne oppfatningen vil kunne følge barnet videre i livet. På denne måten kan feilaktige fremstillinger av religioner i filmer underbygge allerede eksisterende stereotyper og gi disse stereotypene et enda sterkere hold i samfunn. Det er derfor viktig å være oppmerksom på hvordan religioner fremstilles i film og TV og bidra til oppmerksomhet og diskusjon rundt dette i samfunnet.

Bakgrunn og motivasjon

Disney-konsernets filmer er like populære i dag som da de første filmene kom ut. Ved å omskape gamle eventyr og myter og lage filmer av dem for barn, fortsetter Disney å være en formidler av verdier til barn i samfunnet. Inspirasjonen for å skrive denne oppgaven fikk jeg etter å ha lest Mark I. Pinsky sin bok *The Gospel According to Disney*, på norsk «Disney-evangeliet». Det er fascinerende at Disney-filmene viser seg å være fulle av religiøse referanser og symboler som man ikke umiddelbart legger merke til. Å se Disney-filmer på

nytt etter å ha studert religionsvitenskap, har vært veldig spennende. Det har også gjort meg bevisst på hvordan disse filmene underbygger rådende stereotyper om det som er ukjent og fremmed. Disney-konsernet er ikke like viktig i Norge som i USA, men også her ser de aller fleste barn Disney-film gjennom oppveksten. I Norge blir Disney-film sett på som trygge og gode barnefilmer som det ikke er nødvendig at foreldrene stiller seg kritiske til. Etter selv å ha fått barn har jeg skjønnet hvor viktig det er å være bevisst på hva vi formidler videre til de neste generasjonene. Disney-filmer blir ofte oppfattet som uskyldige, men dette er ikke nødvendigvis tilfelle. Filmene har mye fint i seg og kan som oftest være gode filmer som lærer barn om rett og galt. Men som foreldre bør man være bevisst på underliggende strømninger i filmene, og diskutere Disney-filmene kritisk med barn og unge.

I et samfunn som blir mer og mer flerkulturelt er det viktig å bryte ned religiøse stereotyper. Gjennom å forske på religion i populærkultur, som er så veldig viktig for unge og voksne i dag, kan man gi et grunnlag for å kjempe mot eksisterende fordommer mot det ukjente. I tillegg kan det hjelpe oss å i større grad stille spørsmål til holdninger som blir fremmet gjennom film. Denne oppgaven er med på å rette søkelyset mot at religion er overalt rundt oss, også der man ikke umiddelbart legger merke til det. Spesielt vil oppgaven fokusere på at religion i forskjellige former fremstilles svært ofte i film og kan påvirke vårt syn på ulike religioner. Gjennom å skrive om dette temaet håper jeg at foreldre og Disney-tilhengere begynner å se film med nye øyne, slik at de er mer bevisst på det de ser og kan diskutere dette med barn og unge. Denne oppgaven er viktig for å rette oppmerksomhet mot film som en viktig påvirkningskraft for individ og samfunn, i mye større grad enn man før har antatt når det gjelder religion. Film fremstiller religion, gjerne i fordekt form, og det er spesielt viktig å være oppmerksom på underliggende strømninger i filmer som er rettet mot barn og som er så populære og utbredte som Disney-filmene.

Problemstilling

Hovedproblemstillingen i dette prosjektet er følgende:

Hvordan fremstilles religion i Disney-filmen *The Princess and the Frog*?

For å ytterligere klargjøre tematikken i prosjektet omhandles følgende underspørsmål:

1. Hvordan fremstilles religiøse utøvere i *The Princess and the Frog*?
2. Hvordan fremstilles magi og religion i *The Princess and the Frog*?
3. Er det flere lag med religion i *The Princess and the Frog*?
4. Det kjente og «de andre» i *The Princess and the Frog*

I dette prosjektet består datamaterialet av flere Disney-filmer som er valgt ut for å belyse temaene religion, magi og «Disney-evangeliet». Kort fortalt er «Disney-evangeliet» troen på troen i seg selv. Det er gjort en grundig analyse av én film som utgjør hovedmaterialet for oppgaven, nemlig *The Princess and the Frog*. Denne animasjonsfilmen fra Disney-konsernet kom ut i 2009. Den er av særlig interesse for oppgaven fordi den fikk blandet kritikk og var omdiskutert nettopp på grunn av religiøse elementer i filmen, og fordi fremstillingen av religion i filmen er det som setter filmen inn i et aktuelt rasepolitisk perspektiv. Filmen har blitt svært utbredt, med en inntjening for produsenten på 104 374 107,00 dollar, slik at det er grunn til å tro at filmen har betydelig påvirkningskraft.

KAPITTEL 2: BEGREPER OG TEORIEN OM ORIENTALISME

Religion

I denne oppgaven benyttes Gilhus og Mikaelsson, professorer i religionsvitenskap ved Universitetet i Bergen, sin definisjon av religion: «Religion er menneskers forhold til forestillingsunivers som kjennetegnes av kommunikasjon om og med hypotetiske guder og makter» (Gilhus & Mikaelsson, 2001, s.29).

Jeg har med dette valgt en bred religionsdefinisjon for å kunne fange opp flere aspekter ved religiøse tendenser, som for eksempel i «Disney-evangeliet». Denne brede definisjonen er også egnet for å kunne fokusere på religionenes flytende karakter fremfor religionenes systematiske karakter. Definisjonen gir videre rom for at religion ikke nødvendigvis må være dyptgripende hos menneskene, men kan være overfladisk og ikke forplikte samfunn eller mennesker (Gilhus & Mikaelsson, 2001, s.30). Gilhus og Mikaelssons definisjon av religion er altså særlig egnet for fange opp religion i film og sette dette i en større kontekst.

I tillegg til «Disney-evangeliet» skal definisjonen som blir brukt omfatte religionen haitiansk vodou og den «imaginære» religionen voodoo. «Disney-evangeliet» har flere religiøse aspekter som for eksempel troen på Ønskestjernen og andre høyere makter. Både haitiansk vodou og voodoo forholder seg til et forestillingsunivers hvor det kommuniseres med guder og makter, og omfattes dermed av religionsdefinisjonen til Gilhus og Mikaelsson. I «Disney-evangeliet» forholder personene i filmene seg til Ønskestjernen og andre magiske aktører og makter. I vodou er det et forestillingsunivers som sentrerer seg rundt en gud og ånder som eksisterer i samme univers. Selv den «imaginære» religionen voodoo i film forholder seg til et univers hvor kommunikasjon med makter er et vesentlig element.

En svakhet ved å bruke denne religionsdefinisjonen kan være at den er svært bred og kan omfatte svært mye, men dette er også noe av styrken ved definisjonen. I denne oppgaven er definisjonens bredde og flytende karakter en styrke som gjør det mulig å sammenligne flere lag med religion i analysen av *The Princess and the Frog*. Ved å kunne trekke frem lag som ikke umiddelbart synes å ha med religion å gjøre, blir analysen mer dyptgående og gir et mer komplett bilde av hvordan flere lag med religion kan være til stede i filmen.

Magi

I en oppgave som omhandler Disney er det vanskelig å komme utenom begrepet magi. Walt Disney bygget opp sine temaparker offisielt sett uten tilstedeværelse av religion, og filmene til Disney er preget av det samme. Magi, ikke religion, er kjennetegnet til Disney-filmene. Magi som virkemiddel har gjort disse filmene tilgjengelige for seere over hele verden, uten aktivt å utfordre eller konkurrere mot ulike religioner. Disney fremmer et evangelium om magi, «en magi som ikke er knyttet til andre trosforestillinger enn troen på troen i seg selv» (Endsjø & Lied, 2011, s.86). På denne måten kommer ikke Disney-filmene i konflikt med tradisjonelle religioner, den representerer et verdensbilde der magien er det eneste som er relevant (Endsjø & Lied, 2011, s.86).

Å definere magi er ikke enkelt, og det finnes en mengde definisjoner. Begrepet går langt tilbake i tid og har lenge blitt brukt negativt for å beskrive blant annet religion. Magi som kategori er sterkt kritisert og det er konflikter rundt begrepet og hva det betyr. Til tross for at det er et vanlig ord i flere språk, finnes det ikke en felles anerkjent akademisk definisjon av hva magi er, det er ikke noen felles teori eller felles teoretisk språk rundt begrepet. Det er heller ikke noen felles akademisk enighet om hva slags område, handlinger, hendelser, tanker eller objekter som går innunder kategorien magi (Otto & Stausberg, 2013, s.1). Religion og magi er tradisjonelt blitt definert som gjensidige utelukkende begreper: religion er renset for magi og magi er det som ikke kvalifiseres som religion. Magi kan derfor av noen bli kategorisert som uekte religion. I løpet av de siste tiårene har det blitt presentert forskjellige definisjoner av magi, og disse har vært både sterkt kritisert og sterkt forsvart innenfor forskjellige akademiske miljøer. I allmentale blir magi ofte brukt som en samlebetegnelse for fenomener som okkultisme, sjamanisme, heksekunst og trolldom (Otto & Stausberg, 2013, s.1-3).

Å bruke magi som begrep i denne oppgaven er problematisk. Dette skyldes at ordet har negative konnotasjoner, men også fordi det er så liten enighet om definisjon. Til tross for dette benyttes begrepet magi i denne oppgaven fordi det er et definerende konsept i Disney-film. Senere i oppgaven vil magi også bli diskutert som et begrep innenfor haitiansk vodou og voodoo. I den forbindelse benyttes ordet magi fordi det brukes gjennomgående i kilder om disse religionene. I beskrivelsen av en del relevante fenomener, som for eksempel *hoodoo*¹, er det spesifikt nevnt at de som utfører dette ikke forholder seg til guder. Det bidrar til å

¹ Hoodoo er en form for afro-amerikansk folkemagi.

legitimere bruk av begrepet magi i denne oppgaven at kildene som er benyttet beskriver at utøverne av haitiansk vodou selv bruker ordene magi og religion.

I oppgaven presenteres en vid definisjon av magi som både dekker magi slik begrepet benyttes i Disney-filmene og magi i haitiansk vodou og voodoo. Innenfor haitiansk vodou og voodoo er magi en del av religionen, noe som ifølge Gilhus ikke er uvanlig:

Man kan si at religion dreier seg om å tro på guder og hengi seg til eller underkaste seg dem, mens magi er å betvinge gudene eller bestemme hva de skal gjøre. Dette er nok en enkel motsetning, for disse to formene blir ofte blandet sammen (Søderlind, 2006).

Gilhus sier også at det er vanskelig å definere magi og religion på en måte som fungerer og som setter disse i adskilte båser. Det er mulig å definere begrepene hver for seg, men kategoriene vil flyte over i hverandre. En mulig definisjon på begrepet magi er skrevet av den norske religionshistorikeren Per Kværne og lyder som følger:

Magi, ord og handlinger av mer eller mindre utpreget rituell art som tar sikte på en umiddelbar (overnaturlig) påvirkning av naturfenomener (f.eks. regn), dyr eller mennesker, deres eiendeler eller livsgrunnlag. Magiske handlinger kan utføres åpenlyst og med samfunnets godkjennelse (hvit magi) eller i det skjulte og med destruktive hensikter (svart magi). Videre kan magiske ord og handlinger tenkes å virke automatisk, ved sin iboende kraft, eller det forutsettes at bestemte guddommer eller åndevesener utretter det resultat man ønsker, og at magikerens rolle er å påkalle, eventuelt betvinge disse vesener (Kværne, 2013)

Denne definisjonen dekker en rekke elementer man kan finne ved analyse av Disney-film. I *The Little Mermaid* (1989) bruker Ursula svart magi for å tilegne seg stemmen til Ariel og på sikt eie henne. Ursula, antagonisten i filmen, er en heks i det skjulte og etter et kort trylleformular over sin uortodokse heksegryte, forvandler hun Ariel sin hale til bein. Disney-filmene har ofte utøvere av magi som direkte påvirker naturfenomener. I *Atlantis, the Lost Empire* (2001) senker dronningen byen under vann for å redde den, og i filmen *Frozen* legger dronning Elsa byen Arendell under en evig vinter. Den ovenfor nevnte definisjonen av magi dekker imidlertid ikke det fenomenet at dyr snakker i film. Det kan argumenteres for at dette også er magi, men det at dyr snakker er ikke et vesentlig poeng i denne oppgaven.

Imaginær religion

I denne oppgaven vil det være et fokus på imaginære religioner. Adam McGee bruker dette begrepet i en teori om formen for voodoo som blir fremstilt gjennom film. Når Adam McGee legger frem teorien sin om voodoo som en «imaginær religion» forklarer han begrepet med at denne religionen ikke blir praktisert i virkeligheten, men at den eksisterer hos mennesker som er blitt påvirket av å se voodoo i film (McGee, 2012, s.237). McGee sine antagelser om at fiktive religioner på film ikke kan kategoriseres som religion, kan debatteres. Religioner i film påvirker samfunnet og der er eksempler på at disse kan eksistere utenfor filmene de opprinnelig stammer fra.

Religioner er i konstant bevegelse og utvikler seg i samhandling med samfunnet. Jediisme er et av flere eksempler på dette. Jediisme er en religion som har utviklet seg fra mytene rundt «The Force» fra filmuniverset til Star-wars filmene. Denne religionen har sitt utgangspunkt i filmene, men har nå sivet ut i samfunnet og det er for eksempel opprettet jedi-kirker, som for eksempel *Temple of the Jedi Order* (2016). Noen vil mene at jediisme ikke er en «virkelig» religion fordi opphavet er fra et filmunivers. Dette synspunktet ligner på mange måter på McGee (2012) sitt syn på voodoo i film. McGee argumenterer for at siden fremstillingen av voodoo i film ikke er lik den grunnleggende religionen slik den praktiseres på Haiti, så er det ikke en religion. I begge tilfeller vil jeg argumentere for at siden disse har utviklet seg til å bli religioner som nå eksisterer i samfunnet, og da henviser og bruker ytringer fra etablerte religioner (voodoo i film), kan de defineres som religioner (Endsjø & Lied, 2011 s.18). Ifølge Gilhus og Mikaelsson sin definisjon av religion omfattes både voodoo og jediisme av begrepet religion. I begge tilfellene forholder mennesker seg til et forestillingsunivers hvor de kommuniserer med hypotetiske guder og høyere makter. Jediene forholder seg til kraften «the force», mens de som tror på voodoo forholder seg til ånder og en gud.

Ved å bruke en åpen religionsdefinisjon er det lettere å fange opp religioner som ikke er institusjonalisert, og det er mulig å fange opp religioner eller religiøse symboler som ikke blir sett på som tradisjonelle religioner. Gjennom denne oppgaven benyttes begrepet «imaginære religioner» om religioner som blant annet har sitt utgangspunkt i fremstilling på film, uansett om de tradisjonelt blir sett på som religioner, eller om de avspeiler religionene de har utgangspunkt i «korrekt». Siden oppgaven omhandler hvordan fremmede religioner fremstilles på film, ville det fjerne et spennende aspekt hvis en begrenset oppgaven til religion sett ut fra en smalere definisjon.

Orientalisme og «de andre»

I 1978 publiserte litteraturviteren Edward W. Said (1935-2003) boken *Orientalismen*. Denne boken skulle vise seg å redefinere og omstrukturere orientalismen som fagfelt. Til tross for sterk kritikk av teorien som blir presentert i denne boken, er orientalismen et begrep som brukes fremdeles. Hovedargumentet til Said er at ordet «Orienten», slik det blir brukt innenfor europeiske og amerikanske diskurser, burde byttes ut med ordet «orientalisme», for å unngå forveksling med det som i dagligtale menes med begrepet «Orienten» (Varsco, 2015). Ifølge Said har begrepet «orientalisme» tre definisjoner. For det første kalles de som forsker på og underviser om «Orienten» for orientalister. For det andre, er den mer generelle forståelsen av begrepet en måte å tenke på: Basert på erkjennelsesteori skiller man mellom «Orienten» og «Oksidenten». Ved å godta dette skillet mellom Østen og Vesten, kan man bruke begrepene som utgangspunkt for alt fra politiske rapporter til teorier. Den tredje betydningen av begrepet «orientalisme» omhandler måten Vesten dominerer Østen på ved å fremstille den på en bestemt måte som bidrar til å gi Vesten makt over Orienten (Said, 2003, s.12-13). Said ser på orientalismen som en tankeretning, og argumenterer for at orientalismen kan bidra til å forklare hvordan europeisk kultur etter opplysningstiden har fremstilt og styrt Orienten sosiologisk, ideologisk, politisk og imaginært. Gjennom å identifisere seg som en motpol til Orienten har europeisk kultur blitt styrket og har fått en tydeligere identitet (Said, 2003, s.13). Teorien til Said har fått mye kritikk, blant annet fordi teorien fremstiller vestlige forskere som en homogen gruppe. Ved å gjøre dette har Said satt disse forskerne i en omvendt orientalisme (Varsco, 2015).

Relevans og diskusjon

Begrepet orientalisme, eller «de andre», benyttes innenfor flere forskjellige fagfelt. Det er ikke ukjent å bruke dette begrepet innenfor religion og populærkultur som fagområde. I boken *Det folk vil ha* (2011) bruker Dag Øistein Endsjø, professor i religionsvitenskap, dette begrepet akkurat om fremstilling av religioner i film. Han forklarer hvordan «filmene presenterer det som er religiøst annerledes, eksotisk eller rett og slett «det andre» (2011, s.106). Flere filmer fremstiller tradisjonelle religioner som ledd i underholdning, uten at de som står bak filmene har førstehåndskjennskap til de religiøse elementene de fremstiller.

Dermed blir mange ikke-kristne religioner fremstilt på en orientalistisk måte i vestlige filmer (Endsjø & Lied, 2011, s.106). Endsjø underbygger argumentet om at særlig ikke-kristne religioner blir fremstilt orientalistisk gjennom flere eksempler: Hinduisme presenteres i *Indiana Jones and the Tempel of Doom* (1984) med menneskeofring og svart magi; mens buddhismen fremstilles i filmen *Little Buddha* (1994) som alt som er godt og harmonisk, mens vesten i samme film fremstilles som overfladisk med en tom tilværelse (Endsjø & Lied, 2011, s.106). I Disney-filmer, som denne oppgaven omhandler, kan man også se tendenser til orientalistisk fremstilling av særlig ikke-kristne religioner. For eksempel blir Islam fremstilt som en voldelig og primitiv religion i *Aladdin* (1992).

I flere Disney-filmer kan teorien om «de andre» være et spennende verktøy for å vurdere hvem sine øyne man opplever filmen gjennom. *Pocahontas* (1995) kan være et godt eksempel på dette. Her kan både indianerne og de hvite bli tolket som «de andre». Pocahontas og indianerne er annerledes og eksotisk. De har en fremmed religion, men likevel er det dem man identifiserer seg med gjennom filmen. Her er det de hvite engelskmennene -de kristne- som fremstilles som griske mennesker som bare er opptatt av rikdom og eventyr. Gjennom forløpet i filmen lærer John Smith (og seerne) at indianernes religion og levemåte er slik mennesket opprinnelig skulle leve - i harmoni med naturen.

Teorien om «de andre» er formålstjenlig for denne oppgaven fordi den er et godt verktøy for å analysere hvordan religioner blir fremstilt i film, og hvordan disse religionene kan bli fremstilt som eksotisk og annerledes. Religioner som er ikke-kristne blir ofte fremstilt i filmer, men det er ikke nødvendigvis slik at den formen for religion en ser på film stemmer overens med religionen slik den er. At teorien om orientalismen er benyttet tidligere innenfor fagfeltet religion i film, gir grunn til å tro at teorien kan være et nyttig virkemiddel for den type spørsmålsstilling som behandles i denne oppgaven. Teorien gir et viktig perspektiv i analysen av hvordan religioner fremstilles i *The Princess and the Frog*.

Problematikken rundt begrepene magi og religion

Definisjonen av magi som presenteres i denne oppgaven dekker både magi slik en kan identifisere det i Disney-filmer og noen av de magiske elementene innenfor haitiansk vodou og voodoo. Dette er verdt å merke seg, siden religion og magi blandes i Disney-filmer, spesielt i den filmen som blir analysert i denne oppgaven. Religion og magi er ofte brukt som

to gjensidig utelukkende begreper, men ofte er det slik at elementer i religion benevnes som magi og omvendt. Ved å bruke religionsdefinisjonene som brukes i denne oppgaven utelukkes ikke de magiske elementene ved haitiansk vodou. Siden ordet magi lenge har hatt en negativ konnotasjon viser det en interessant side ved fremstillingen av en fremmed-religion i Disney-filmen som analyseres i denne oppgaven. Ved å kalle slike elementer for magi istedenfor religion kan dette tolkes som at man degraderer denne formen for religion til å være «bare» magi og ikke en «ekte» religion. Dette blir drøftet og problematisert senere i oppgaven med eksempler fra *The Princess and the Frog*.

I Disney-filmer er ikke magi og religion fremstilt slik de ofte oppfattes allment i samfunnet. Magi blir ikke degradert og det er en virkende kraft, i Disney-universet er magi «ekte». Magi og religion er i flere filmer flettet sammen for å danne en ny og interessant vinkling i filmen. Ved å velge fremmede kulturer med trossystemer som er ukjente, er det mulig å lage filmer som utfolder seg i eksotiske omgivelser. Ved å integrere religion som en del av kulturen og kombinere dette med magi, skapes nye verdensbilder i Disney-universet. Men det vil si at i Disney-filmer er det ofte uklare skiller mellom religion og magi, og ofte fremstilles begge deler i filmene. Religion kan være en del av undertonene i filmen som ikke blir klart før ved en nærmere analyse i filmen. I for eksempel *Brother Bear* (2003) griper Universet inn og forandrer protagonisten til en bjørn, for å lære ham å leve i tråd med sitt totemdyr bjørnen. Religion defineres ikke i Disney-film slik som i vanlig dagligtale, i Disney-universet fremstår ikke nødvendigvis dette eksempelet som religion. Når det brukes religiøse ord og symboler i filmene, har det vanligvis ikke en religiøs betydning.

I flere Disney-filmer fremstilles religioner orientalistisk. Religionene kan fremstilles som forferdelige eller som fantastiske, begge i et orientalistisk perspektiv. I *Aladdin* fremstilles islam som noe ondt og fremmed. På den annen side fremstilles indianerne i *Pocahontas* som et folkeslag som lever slik mennesket burde leve. De lever i harmoni med naturen og kan forstå den på måter som er fremmed for de hvite som kommer utenfra. Indianernes uskyld ble tatt fra dem og ble ødelagt da den hvite mann kom og tok over landet. Også denne fremstillingen er orientalistisk. Indianerne levde fantastisk og naturlig i motsetning til hvordan de fleste mennesker lever i dag.

KAPITTEL 3: RELIGION OG FILM

Innledning

I dette kapittelet vil det bli redegjort for religion i film, og hvordan religion har vært en medvirkende faktor siden filmens begynnelse, både for innholdet i filmene og for produksjon av film, spesielt i USA. Deretter blir det kort forklart om utvikling i fagfeltet religion og film. Dette er et relativt ungt felt, og det er ingen konsensus på metode innenfor fagfeltet. Å kritisere religion gjennom film og å analysere religion og religiøse elementer i film er arbeidsmåter som er mye brukt i dette fagfeltet.

Historisk perspektiv på religion og film

Helt siden filmens begynnelse har film vært nært forbundet med religion, særlig i USA. Kristne grupperinger produserte film helt fra filmens begynnelse, og benyttet film som et virkemiddel for å nå ut til et bredere publikum. Forholdet mellom stumfilm og kristendom i USA kunne iblant være ambivalent, men det var ikke negativt eller fiendtlig i utgangspunktet. (Lindvall, 2011, s.13). Årene mellom 1896 og 1927 var med på å danne et viktig grunnlag for religion i film. Amerikanske filmer brukte ofte forskjellige tema og ikoner fra religioner, spesielt fra protestantismen. Tidlige narrativ i filmer brukte kjente historier fra Bibelen og det ble gjerne vist filmer i kirker. På denne tiden var det bred enighet om at den kristne religion hadde lite å frykte fra film (Lindvall, 2011, s.14-15). Imidlertid forandret forholdet mellom film og religion seg mot slutten av 1910-tallet og i begynnelsen av 1920-årene. Publikum var blitt annerledes, de ville gjerne se filmer som handlet om det som var syndig og tabu. Mange mennesker ville se mer utfordrende filmer, men de ville også beholde sin respektabilitet. Cecil B. DeMille var en regissør som klarte å kombinere disse ønskene fra publikum, han klarte å vise både sex, synd og fromhet i samme film (Lindvall, 2011, s.20-21).

Kirker og religiøse grupper tok i bruk den nye teknologien og brukte den som et effektivt verktøy for å undervise, forkynne og misjonere. Selv om noen konservative kristne grupper reiste tvil om film som også kunne fremstille kriminalitet og voldelig sport, var både liberale og konservative kristne interesserte i å bruke dette nye mediet. Etter hvert begynte religiøse grupper å engasjere seg i filmbransjen og de begynte å produsere egne filmer (Lindvall, 2011, s.26). I 1921 brøt det ut flere sexskandaler i Hollywood. Dette åpnet for at det kom flere filmer fra Europa på markedet. Filmene fra Europa var annerledes enn filmene produsert i

USA. Disse filmene kunne fremstille religiøse ledere i et negativt lys, og de kunne ha et mer voksent materiale. Dette gav vind i seilene for noen konservative kristne grupper i USA som følte det var et behov for sensur av filmer (Lindvall, 2011, s.27).

De nye filmene gav protestanter og katolikker en felles agenda, og de samlet seg for å kjempe mot usømmelighet i film. De etablerte *Federal Council of Churches* (1950) for å gjenvinne kontrollen over filmmarkedet. Fokuset for de religiøse gruppene skiftet fra å produsere film med religiøse tema, til å kritisere og sensurere film. Filmer produsert av kristne grupper klarte ikke å konkurrere mot Hollywoods filmer som viste vold, eventyr, suksess og romantikk som alternative måter å oppnå «frelse» på. Ved at de religiøse gruppene trakk seg ut av filmbransjen og heller overså filmproduksjon gjennom sensur, åpnet markedet seg for den sekulære filmen (Lindvall, 2011 s.28-29).

Sensur og regulering av film fra 1930 til 1967

Både protestanter og katolikker forlangte sensur av film etter skandalene på 1920-tallet. Det protestantiske kirkerådet arbeidet aktivt for en føderal lovgivning. Mange protestantiske kirker støttet *The Legion of Decency* på 30-tallet og ønsket velkommen de tiltakene som ble håndhevet av direktør Joseph Breen fra PCA (Production Code Administration). I 40-årene ble protestantenes forhold til Hollywood mindre negativt, i etterkrigstiden var protestantene mer på bølgelengde med nye sosiale tendensene i samfunnet, og de begynte å være uenig med *The Legion of Decency* om en rekke forskjellige temaer. Til slutt endte denne kampen om sensur av film i høyesteretten. I høyesteretten ble filmer kategorisert under første tillegg til den amerikanske grunnloven² i 1952, og ble dermed beskyttet under loven om ytringsfrihet (Quicke, 2001, s.32).

Etter den andre verdenskrig produserte en del protestantiske miljø egne filmer som ble vist i kirkene. Filmkvelder i kirker ble en viktig del av kirkeaktivitetene. Dette førte til slutt til at både PCA og *The Legion of Decency* ble avsluttet på midten av 1960-tallet (Quicke, 2001, s.32). Det ble da innført aldersgrense på film, slik vi kjenner det i dag. Men 30 år med sensur av film påvirket filmindustrien og gjør det fremdeles den dag i dag. Filmsensur var et av flere elementer i en kulturell kamp hvor man kjempet om makt og moral i USA (Quick, 2011, s.48-49). Det var i dette tidsrommet at Walt Disney produserte flere av de mest ikoniske Disney-

² Det første tillegget til den amerikanske grunnloven handler om blant annet ytringsfrihet

filmene som for eksempel *Snow White and the seven Dwarfs*, *Pinocchio*, *Cinderella* og *Sleeping beauty*. Noen kristne grupperinger var allerede på 1940-tallet bekymret for Disneys bruk av magi i filmene istedenfor kristendom. Andre var svært fornøyde med dette selskapet som lagde familievennlige filmer (Pinsky, 2004, s. 4-5).

På et tidspunkt dominerte altså de konservative protestantene i USA den lokale, statlige og nasjonale sensuren av film. De hadde en avgjørende rolle i hvordan film ble laget og stor innflytelse over innføring av reglene for produksjonene. På denne måten prøvde de konservative protestantiske kirkene å tvinge Hollywood til å lage filmer de godkjente (Stone, 2013, s.72-73). Makten protestantene hadde begynte å minske på 60-tallet, og i 1968 ble *Motion Pictures Association* (MPA) etablert. MPA sitt rangeringssystem kategoriserte filmene i forhold til hvor passende filmene var for ett ungt publikum. På denne måten regulerte filmindustrien seg selv gjennom å advare foreldre om filmenes innhold. Slik kunne foreldre selv ta standpunkt til om de enkelte filmer var passende for barna deres (Stone, 2013, s.72-73).

Kirkesamfunnene fikk mindre kontroll over hvilke filmer som ble gitt ut når sensuren ble avsluttet og det nye rangeringssystemet ble satt i gang. For å forsøke å kontrollere innflytelsen fra film fant enkelte kristne grupperinger andre metoder. Noen fortsatte å produsere egne filmer. Det ble vanlig å gi råd til sine medlemmer vedrørende passende filmer, råd og veiledning ble gitt gjennom filmanmeldelser og andre typer artikler. Protestantiske grupper forsøkte også å påvirke filmindustrien ved å utsette filmselskapene for kulturelt eller økonomisk press (Stone, 2013, s.78). Det ble også organisert boikotter, et godt eksempel på dette er Disney-boikotten i 1997. Denne boikotten var foranlediget av en utvikling over tid, der baptistene mente at Disney-filmene ikke hadde nok fokus på gode kristen verdier, slik de hadde under Walt Disney sitt styre. Sørstats-baptistene ville at Disney-konsernet skulle fjerne rettighetene konsernet hadde gitt til homofile ansatte og deres partnere, men Disney-konsernet nektet å gjøre dette. Striden utviklet seg videre og tilslutt ble en boikott satt i gang der medlemmene av kirkene ble bedt om å avstå fra alt som kom fra eller var knyttet til Disney-konsernet (Pinsky, 2004,s.248-253).

Relevans og diskusjon

Film og religion har påvirket hverandre gjensidig siden filmens begynnelse. Kristne historier ligger til grunn for en mengde filmer. Religiøse grupperinger har hatt stor innflytelse over innhold i film frem til ganske nylig. Fortsatt influerer kristne grupperinger i USA film gjennom aldersgrense – systemet, boikotter og ved å gjøre seg hørt i ulike medier. Denne utviklingen setter filmen som analyseres i en historisk kontekst. Sterke kristne grupperinger i USA har vært sterkt kritiske til blant annet Disney-filmen *The Princess and the Frog*. Ved å plassere filmen som skal analyseres i en historisk kontekst kan en se de religiøse undertonene i filmen i en større kontekst. Forståelsen av forholdet mellom kristne grupperinger og filmindustrien, både når det gjelder produksjon og sensur av film i USA, danner en del av grunnlaget for denne oppgaven.

Religion og film - fagfelt og ulike tilnæringer til feltet

Det er ingen enighet om metodebruk når det gjelder fagfeltet religion og film. Forskjellige forskere bruker forskjellige tilnæringer. Interessen for fagfeltet religion og film har øket betydelig de siste 20 årene, men fagfeltet er fremdeles i en tidlig fase av utviklingen. En av de mer populære tilnærmingene til fagfeltet er å analysere religion i forskjellige former i en spesifikk film. En annen tilnærming er å analysere religion særlig i filmer som ikke er laget i den vestlige verden. Denne tilnærmingen vil ofte innbefatte analyse av andre religioner enn kristendom, som har vært det vanligste fokus i analyse av religion og film. William L. Blizek (2013) som er professor i filosofi og religion ved universitetet i Nebraska, argumenterer for at det er hovedsakelig to forskjellige tilnæringer til film og religion som blir brukt i dag. Den ene tilnæringsmåten er å bruke film for å kritisere religion og den andre tilnærmingen er å bruke religion for å analysere en film.

Melanie J. Wright, tidligere foreleser i religionsvitenskap ved The Open University, retter søkelyset mot at det er få som argumenterer og reflekterer rundt film og religion som fagfelt. Hun hevder at fagfeltet ofte mangler en systematisk tilnærming, og at det er få som er kritiske til metodene som blir brukt innenfor fagfeltet. Wright legger frem en metode som kan benyttes. Hun argumenterer for at en filmanalyse burde inneholde filmnarrativ, filmstil, religiøs og kulturell kontekst og hvordan filmen ble mottatt. Ved å tilnærme seg stoffet på denne måten argumenterer hun for at dette vil gi en flerdimensjonal tilnærming som igjen

fører til en bedre forståelse av fagfeltet (Wright, 2007). Denne fremgangsmåten kan være nyttig når det gjelder analyse av religiøse filmer. Imidlertid er metoden ikke like egnet i analyser av film hvor religion spiller en underliggende og mindre tydelig rolle. Wright sin fremgangsmåte benyttes ikke i denne oppgaven nettopp fordi den ikke egner seg for en analyse av religion som underliggende tema, slik som er tilfellet i filmen som er analysert i denne oppgaven.

I tillegg til å se på religion og film i historisk perspektiv, hvordan religiøse grupperinger har ønsket å påvirke film for eksempel gjennom sensur, og metoder for analyse av religion i film, kan man analysere hvordan religion i film påvirker seerne. Der finnes metoder for å undersøke hvordan film kan influere moral, tro og handlinger hos seerne (Blizek, 2013, s.7-10). Dette blir ikke omtalt systematisk i denne oppgaven. Oppgaven begrenses til å omfatte analyse av religion og religiøse elementer i film, men ikke en systematisk analyse av effektene av religion i film på seerne.

Analyse av religion og religiøse elementer i film

Å analysere en enkelt film og identifisere religion i en eller annen form i denne filmen, er en av de mest utbredte måtene å tilnærme seg religion og film på i dag (Blizek, 2013, s.7). Det er blitt spesielt populært å analysere Hollywood «blockbusters» - filmer som blir sett av store antall mennesker og dermed kan tenkes å ha ekstra stor påvirkning i samfunnet. *Matrix*-filmene har vært analysert av flere innenfor fagfeltet, og det er interessant at ulike forskere finner forskjellige religioner representert i disse filmene. *The Matrix* (1999) handler om en ung mann som finner ut at det eksisterer to verdener, en falsk verden hvor de fleste mennesker lever og en ekte verden hvor man finner sannheten. Den unge helten i filmen får navnet Neo, som ofte blir tolket til *The One*, den ene. Neo kan bli tolket som Jesus, både på grunn av navnet og fordi han blir sett på som frelseren for de andre. Neo kommer fra en annen verden og hvis man velger å følge han, blir man frelst. Andre har funnet buddhistiske trekk ved filmen. Som i buddhismen, er menneskene i filmen fanget i en verden hvor de gjenfødtes og brukes av kunstig intelligens i filmen. Neo finner den ekte verden, en annen plan hvor man kan eksistere, som kan minne om den opphøyde tilstanden man kan oppnå innenfor buddhismen. Her opplever ikke mennesket lenger lidelser og smerte. Neo oppnår en opphøyet tilstand og vender så tilbake til *matrix* for å hjelpe andre til å oppnå det samme (Blizek, 2013, s.20-22). Noen forskere mener det er hinduistiske elementer i filmen. Neo og Trinity er

sammen seksuelt i *Matrix Reloaded* (2003). Dette gjør at man kan argumentere for at han har mer til felles med den hinduistiske guden Vishnu, enn med de jomfruelige Jesus og Buddha. Neo og Trinity er partnere, noe som igjen er tilfelle for Vishnu og konen Lakshmi. Videre er Trinity en sterk og mektig kvinne og det finnes flere av dem innenfor hinduismen (Blizek, 2003, s.20). På denne måten kan man hevde at *The Matrix*-filmene omhandler kristendom, buddhisme og/eller hinduisme.

Man finner religion og religiøse symboler også i en rekke filmer som er sett av et mindre publikum. Det er stor variasjon i hvordan disse filmene benytter religion og religiøse tema. *The Mission* (1986) og *Priest* (1994) er filmer som kritiserer den katolske kirken. Eksempler på filmer hvor buddhisme er et tema er *Little Buddha* (1993) og *Seven Years in Tibet* (1997). I *The Jazz Singer* (1927) og *Gentleman's Agreement* (1948) er jødedom et tema, mens i *My beautiful Laundrette* (1985), *My son the fanatic* (1997) og *Aladdin* (1992) er islam religionen i fokus. Filmer som er relatert til forskjellige urbefolkninger og deres religioner er for eksempel *Dances with Wolves*(1990), *Apocalypto* (2006)og *Pocahontas* (1995)(Blizek, 2013, s. 22 – 23). Man finner altså et vidt spekter av religion og religiøse elementer i film.

Religionskritikk i film

Film benyttes for å kritisere eller for å lære noe nytt om religion. Det finnes flere filmer som kritiserer religion, som f. eks. *The Passion of the Christ* (2004) som fokuserer på Jesus sin lidelse og død istedenfor oppstandelsen. Denne filmen skaper tanker rundt Jesus sine siste timer i et perspektiv der dette er den endelige slutten, uten å regne med oppstandelsen som er et sentralt tema i kristendommen. *The Last Temptation of Christ* (1988) kan få en til å reflektere rundt Jesus sine menneskelige sider, og handler om hvordan Jesus overvinne sine menneskelige sider (Blizek, 2003, s.39). Kritikk av religion i film kan være både positiv og negativ, og man kan finne begge deler i noen filmer. Når filmer kritiserer religioner eller gir inntrykk av å være kritiske i forhold til en bestemt religion, skaper dette ofte reaksjoner i samfunnet. Filmer som for eksempel *The Last Temptation of Christ*, *The Passion of Christ*, *Dogma* (1999), *The Da Vinci Code* (2006) er alle filmer som har vakt oppsikt og vært omfattende diskuterte i mediene (Blizek, 2003, s.39-40).

Hvordan religion er representert i film er viktig. På grunn av tilgjengeligheten til film med ny teknologi, når film et større publikum enn noen gang tidligere. For mange vil fremstilling av

religion i film være den eneste måten de opplever og lærer noe om spesifikke religioner. Det vil da si at hvis representanter for en religion ønsker å fremstille religionen på en spesiell måte på film, må de enten forsøke å påvirke hvordan religionen blir fremstilt på film eller bidra til å beskytte mot fremstilling av religion på film. Det sies at et bilde sier mer enn tusen ord, og det er enighet om at film har en særlig stor påvirkning på samfunnet sammenlignet med andre media (muligens med unntak av TV). Dette gjør film til ett spesielt viktig forum for religion (Blizek, 2013, s.40-41).

Religionskritikk i film kan være ærlig og viktig for å forstå og reflektere rundt religion. Men den kan også være uærlig, urettferdig og et politisk angrep på en bestemt religion eller religion i sin alminnelighet. Når denne kritikken går for langt, kan man se hvordan film kan bli brukt som propaganda for å få skape negative holdninger til religion i sin alminnelighet eller mot spesifikke religioner (Blizek, 2013, s.41). Etter terrorangrepet i USA 11.september 2001 ser man en tendens til at arabere og muslimer ofte blir demonisert i film. Dette kan være med på å underbygge vrangforestillinger rundt religion, som igjen kan underbygger rasistiske stereotyper (Hussain, 2011, s.133). I Disney-filmen *Aladdin* blir muslimer stilt i et negativt lys. De snille i filmen, altså Sjasmin, Aladdin og sultanen, har alle vestlige trekk selv om de etnisk sett er arabere. «De slemme» araberne er fremstilt som grove, med store neser, og de fremstilles som primitive og usiviliserte. Filmen gir assosiasjoner til islam som en brutal og voldelig religion (Hussain, 2011, s. 135). Det samme kan selvsagt skje på motsatt måte, at en film viser bare det som er positivt ved en religion. Dette kan også kalles propaganda. Linjen mellom fremstilling av religion i film og propaganda kan være uklar, det kan være vanskelig å si om en film prøver å gi en forklaring på en religion, eller om den inneholder målrettet propaganda for eller imot en religion. Noen filmer kritiserer religion på en generell basis (Blizek, 2013, s. 41).

Mens noen filmer har religion som gjennomgående tema i filmen, enten kritisk, negativt eller positivt, er det andre filmer der religiøse elementer forekommer men ikke er i søkelyset (Blizek, 2013, s.43). At religion bare blir vist til innimellom, gjør ikke fremstilling av religion i slike filmer mindre interessant. *The Godfather* (1972) handler om mafiafamilien Corleone. I denne filmen er det en scene som viser dåpen til mafiasjefen sin sønn. Scenene fra dåpen blandes med scener hvor mennesker blir brutalt myrdet på mafiasjefens ord. Dette fremstiller hvordan kristen religion kan praktiseres på en hyklersk måte (Blizek, 2013, s.42-43). Et annet eksempel på dette finner vi i *The Hunchback of Notre Dame* (1996). I denne filmen

fremstilles Frodo som en kirkens mann, han ser på seg selv som rettskaffen og som en mann som følger Guds ord. På den annen side arbeider han også for å utrydde sigøynene og han er seksuelt tiltrukket av en vakker kvinne i en så stor grad at han brenner Paris for enten å vinne henne eller drepe henne. I denne filmen er religion et underliggende tema gjennom hele filmen, kristendom fremstilles også positivt ved at en barmhjertig katolsk prest er tilstede i filmen.

Oppsummering

Dette kapittelet er med på å danne bakgrunnen for analysen av animasjonsfilmen fra Disney-konsernet, *The Princess and the Frog*. Det er økende fokus i litteraturen på religion og film, men det er imidlertid lite oppmerksomhet rundt religion i film for barn. Religion har siden filmens spede begynnelse vært sentral i film, særlig har ulike kristne grupperinger aktivt benyttet film i undervisning og forkynnelse. I perioder har den kristne kirke vært sterkt involvert i sensur av film, spesielt i USA. Fagfeltet religion og film er relativt nytt som fag, og det er ingen konsensus på metode innenfor fagfeltet. Å kritisere religion gjennom film og å analysere religion og religiøse elementer i film er arbeidsmåter som er mye brukt i fagfeltet film og religion. De er også aktuelle for denne oppgaven.

KAPITTEL 4: «DISNEY-EVANGELIET» OG RELIGION I DISNEY-FILMER

Innledning

I dette kapittelet blir det redegjort for fremstilling av religion i Disney-filmer som grunnlag for analyse av *The Princess and the Frog*. «Disney-evangeliet» og teorien rundt dette blir forklart, og det blir gjort rede for relevansen dette har for oppgaven. Deretter trekker jeg frem religion og «Disney-evangeliet» i flere Disney-filmer for å ha et sammenligningsgrunnlag for analysen av *The Princess and the Frog*. Gjennom presentasjon av religion i disse filmene, vil det gi et grunnlag for å se på likheter og ulikheter i hvordan religion og «Disney-evangeliet» er fremstilt i de ulike filmene.

Walt Disney og Disney-konsernet

Walt Disney (1901-1966) laget aldri religiøse filmer og hadde sjelden religiøse aktører i filmene han var med å lage. Walt Disney mente religion ville fremmedgjøre deler av publikum. Istedenfor religion brukte han magi som et virkemiddel i filmene sine. Til tross for dette, går ord som man forbinder med kristendom, som «tro», «mirakel», «offer», «synder» igjen i Disney-filmene. Walt Disney sine filmer hadde alltid et tema; «We like to have a point of view in our stories, not an obvious moral, but a worthwhile theme» (Pinsky, 2004, s.2). Walt Disney har selv skrevet at godt og ondt er realiteter i verden og at det ville være å gjøre barn en bjørnetjeneste hvis man ikke viser dem begge sider. Han poengterer at det finnes mye godt i verden, og det er gjerne de gode følelsene som er sterkest og de gode aktørene som vinner i filmene. Walt Disney mente det var viktig å lære barn at godhet alltid kan vinne over ondskap (Pinsky, 2004, s.2).

Å ikke bruke religion i filmene var et kommersielt valg for Walt Disney. Ved ikke å favorisere én religion tydelig, åpnet han for at filmene kunne nå ut til et mye større publikum. Men for å hjelpe historien fremover, var det et behov for noe som kunne gripe inn i historiene og løse problemer. Her har Walt Disney brukt magi som et virkemiddel som kan sees på som like aktuell i dag som da Walt Disney begynte å lage film. Magi er mer universelt enn én religion. Magi fungerer i filmene blant annet som et nyttig hjelpemiddel for å gi hjelp til de som trenger det (Pinsky, 2004, s.4).

Etter Walt Disneys død har man i større grad brukt religion som et virkemiddel i Disney-filmene. Etter hans død har derfor kristne grupperinger kritisert styret av Disney-konsernet og ment at de nye lederne har ødelagt arven etter Walt Disney (Pinsky, 2004, s.7). Interessen for Disney i USA er enorm og det er etter hvert blitt universitetskurs og diskusjoner rundt Walt Disney og Disney-konsernet innenfor flere fagfelt. En av de mer aktive skribentene om Disney-filmer i USA er Mark I. Pinsky. Mark Pinsky har blant annet skrevet boken *The Gospel According to Disney* (2004) som danner grunnlaget for teorien om «Disney-evangeliet» i denne oppgaven.

«Disney-evangeliet»

Mark I. Pinsky (2004) skriver om det han kaller for «The Disney Gospel», på norsk «Disney-evangeliet». «Disney-evangeliet» kan sammenfattes til troen på troen i seg selv, og han forklarer det slik:

Good is invariably rewarded and evil punished. Faith in yourself and, more, faith in some higher power is essential. That is, faith in faith. Optimism and the Calvinist paradigm that hard work is rewarded with upward mobility complete the Disney canon (Pinsky, 2004).

Denne teorien bygger på funn Pinsky har gjort i 37 av Disney sine animerte spillefilmer, fra *Snow White and the Seven Dwarfs* til *Brother Bear*. Pinsky (2004) argumenterer for at troen på Gud eller Jesus ikke er veien til frelse i «Disney-evangeliet». For å oppnå frelse må en tro på troen i seg selv og arbeide hardt. Basert på at aktørene i filmene ikke tror på en Gud eller guder, argumenterer han for at «Disney-evangeliet» er sekulært. Denne argumentasjonen er ikke helt overbevisende, og Pinsky motsier til dels seg selv. I noen Disney-filmer er gudene eller høyere makter åpenbart en integrert del av filmen.

The old man needed a miracle, supernatural intervention to give life to his little boy, slumped motionless across the room. So the whitehaired woodcarver did what might be expected under the circumstances: He knelt on his bed, folded his hands on the windowsill, and did *not* pray. Instead, Gepetto wished upon a star (Pinsky, 2004, s.1)

Feen som gir Pinocchio liv forteller Pinocchio at for å få «the gift of life» må han la sin «conscience be your guide» for å kunne «choose right from wrong». Her er det altså ingen Gud som innfrir ønsket, men en god fé. Til tross for at Walt Disney ikke var interessert i å åpent foretrekke én religion fremfor andre i filmene sine, er de fleste animasjonsfilmene fra

Disney bygget på kristne definisjoner av godt og ondt og kristne verdier. Pinsky (2004) viser til at det kan virke underlig å fremstille kristne verdier uten den guddommelige konteksten som man finner i kristendommen.

Det kan virke som om Disney-filmer portretterer og bygger på kristne verdier om godt og vondt uten at en bestemt Gud finnes i Disney-universet. Det er elementer av religiøst språk i nesten alle Disney sine animasjonsfilmer, til tross for at Walt Disney var tydelig på at han ikke ville ha religion i filmene eller i Disney temaparkene (Pinsky, 2004, s.1-2). Ord som *faith, believe, sin, blessing, divine* og *sacrifice* er gjengangere i flere filmer. Disse begrepene blir sjeldent brukt i religiøse kontekster i filmene, men også det skjer. Ofte blir ordene brukt i ikke-religiøse/ikke-magiske kontekster der ordene ikke gir samtalen noen spesiell betydning. Dette viser hvordan religion og magi ikke defineres på samme måte i Disney-universet, som det gjør i den virkelige verden. Disse ordene benyttes ikke som religiøse begrep i Disney-universet. Av og til brukes religiøse begreper under religiøse ritualer, og det gir disse scenene en dybde. I *Pocahontas* kaller sjamanen på *the Great Spirits*, og i *The Hunchback of Notre Dame* ber Frodo om at Gud må se nåde i Esmeralda når han «skrifter» om sine syndige lyster til dommerpanelet av munkene som dukker opp under sangen *Hellfire*.

Ifølge Mark I. Pinsky (2004) er Gud nesten ikke nevnt i de 37 animasjonsspilefilmene som han omtaler. Igjen argumenterer han med at dette har vært et kommersielt valg for Walt Disney. Ved å gjøre dette er filmene relevante og tilnærmelige for barn innenfor flere religiøse tradisjoner. Magi er en viktig del, ikke nødvendigvis av «Disney-evangeliet», men som et virkemiddel for å hjelpe de som trenger det i Disney-filmene (Pinsky, 2004, s.4). Selv om Askepott arbeider hardt trenger hun hjelp av noe utenfor seg selv. Den hjelpen får hun av den gode féen, som tryller frem en ballkjole til henne slik at hun kan få møte sin prins. Féen har begrenset makt, magien hennes virker bare frem til et visst tidspunkt. Men selv da får Askepott beholde skoen, som er viktig for at hun får prinsen.

I «Disney-evangeliet» er vanligvis suksess et resultat av hardt arbeid i konkurranse mot andre. Å bli født rik eller å arve rikdom blir fremstilt nesten som en synd. I Disney-filmene vises den protestantiske arbeidsmoral i praksis (Pinsky, 2004, s.8). Pinsky (2004) sitt formål med boken han skriver om dette temaet er å gjøre andre bevisst på at Disney-filmer kan lære barn mye om moral. Ved rettleiding fra voksne kan disse filmene være med å bygge moralske verdier hos barn og unge, samtidig som de kan forsterke foreldrenes moralske og religiøse verdier (Pinsky, 2004, s.12). Kort oppsummert består «Disney-evangeliet» av troen på troen,

nemlig troen på deg selv og troen på en høyere makt, uansett hva den er. Den består av troen på at godt vil belønnes mens det å være ond vil straffe seg, og at hardt arbeid vil bringe en opp og frem i verden. Når hardt arbeid ikke er nok for at protagonistene skal oppnå sine drømmer, er magi komponenten som hjelper dem med å få oppfylt sine drømmer. Til tross for hardt arbeid er det altså til syvende og sist magi i en eller annen form som gjør at protagonistene vinner frem.

Relevans og diskusjon

Teorien om «Disney-evangeliet» er relevant for denne oppgaven nettopp fordi den forteller noe om verdensbildet og verdiene som generelt fremmes i Disney-film. Disse verdiene kan gjenkjennes som til dels kristne verdier, men i filmene er ikke disse nødvendigvis forbundet med en gud. Mark I. Pinsky (2004) sier det er som å høste fruktene uten å forholde seg til frøene de ble sådd med. Pinsky sin teori tilfører oppgaven dybde i analysen og en bedre forståelse for hvordan religioner og magi blir fremstilt i Disney-film. Teorien rundt «Disney-evangeliet» er stort sett godt argumentert for av Pinsky som underbygger teorien med en bred base av filmer. Han argumenterer overbevisende for at det er et eget typisk «Disney-evangelium» som går igjen i filmene. En kan stille spørsmål rundt hvor sekulært dette evangeliet er. «Disney-evangeliet» defineres av en tro på seg selv men også en tro på høyere makter. Så lenge man i filmen tror på og forholder seg til høyere makter i en eller annen form, vil jeg argumentere for at «Disney-evangeliet» ikke er sekulært.

Pinsky (2004, s.5) argumenterer for at denne «kirken» i Disney-filmene som er bygd opp rundt mus og ender som helgener, jomfruprinsesser, luskende ånder, tregutter og småpiker som er fortapt i eventyrland, er sekulært. Han argumenterer for dette synet med at Disney-kompaniet har skrevet filmer med gjenkjennelige, men utvannede, religiøse verdier. Den største svakheten ved teorien til Pinsky er påstanden om at «Disney-evangeliet» er sekulært. Når man ser bort fra dette fungerer teorien i denne oppgaven, siden sekularitet ikke er en vesentlig del av oppgaven.

At Gud ikke blir nevnt i noen særlig grad i Disney-film, stemmer for så vidt ikke. Den kristne Gud er prominent i filmen *The Hunchback of Notre Dame*. Denne filmen handler om Quasimodo, som er vansiret og pukkelrygget, og som forelsker seg i en vakker sigøynerjente som heter Esmeralda. Quasimodo bor i Notre Dame og blir oppdratt av Frollo, som er en

religiøs (kristen) dommer, som jager og dømmer til døden de han mener er syndige. Hans mål er å utrydde sigøyerne i Paris. Selv sier han at han er en rettroende og god mann, men hans handlinger motsier dette. I denne filmen er presteskaper og kirken fremstilt negativt gjennom Frodo (som er dommer og en kirkens mann) og positivt gjennom den gode biskopen som holder til i Notre Dame. Biskopen beskytter de han kan, men han har kun myndighet innenfor kirkebygningen. I sangen *Hellfire* synger Frodo at «...he made the devil so much stronger than men...». Frodo ber Gud om å ødelegge Esmeralda, som frister ham slik, men han synger også «..God have mercy on her..». I samme film synger Esmeralda sangen *God Help the Outcasts*. I denne filmen nevnes altså Gud flere ganger og det hentydes til Gud gjennom hele filmen.

I filmen *Aladdin* (1992) nevnes Allah flere ganger. Sultanen nevner Allah ved flere anledninger, han sier blant annet «Praise Allah» når Sjasmin vil gifte seg med Aladdin. Tidligere i filmen bruker han Allah's navn når han krangler med Sjasmin fordi hun ikke vil gifte seg; «Allah forbid you have any daughters». I flere av filmene som er utgitt etter Walt Disney sin død er religion en tydelig del av bakteppet for filmene. Religion er med på å skape bakgrunnen for filmer som *Mulan* (1998), *Hercules* (1997) og *Pocahontas*. Man kan spekulere på om religion i disse filmene spiller en mer dyptgående rolle enn bare som en del av bakgrunnen. Uansett ville ikke handlingen i disse filmene fungert uten kulturen og religionen. Uten de greske gudene og Herkules som er en halvgud, ville eventyret falt sammen. Historien i filmen *Hercules* er helt sammenflettet med den greske religionen, selv om fremstillingen av denne religionen er delvis ukorrekt. Det samme gjelder i noen grad for filmen *Mulan*. Også her er det forfedrene som holder eventyret i gang, gjennom «beskytteren» Mushu, som vil at Mulan skal bli kjent. Men i denne filmen er de religiøse elementene ikke helt nødvendige for handlingen. I *Pocahontas* er urbefolkningens religion med på å farge eventyret, men kunne like gjerne vært byttet ut med magi. «Disney-evangeliet» er en viktig komponent i filmen, i tillegg er det en sentral fremstilling i filmen av at natur og naturreligion fremmes som en renere og bedre livsstil.

Også i filmer produsert i Walt Disneys levetid kan man finne religiøs symbolikk, men da gjelder det stort sett symboler fra kristendom. I en scene står Snehvit på kne, folder sine hender og ber for en av dvergene. Her ber hun til en høyere makt, og Ønskestjernen nevnes ikke i dette tilfellet. I *Pinocchio* har det vært en debatt rundt den blå féen og om hun egentlig kan symbolisere Maria, Jesu mor (Pinsky, 2004, s.29). Under Walt Disney sitt styre er det flere filmer om snakkende dyr og nesten uten religion, slik som Pinsky påpeker. Det var

under hans etterfølgere Michael Eisner og Jeffrey Katzenberg, at filmene i større grad tok i bruk religioner, men det gjennomgående «Disney-evangeliet» er også tilstede i varierende grad i disse filmene.

Religion i Disney-universet

I tillegg til «Disney-evangeliet», kan man finne elementer fra flere religioner i Disney-universet. Det varierer hvor tydelig eller fremtredende religion er i de ulike filmene. I noen filmer må en analysere filmen nøye for å kjenne igjen religion som et underliggende tema. Dette er for eksempel tilfellet i *The Lion King* (1994). Denne filmen kan tolkes som en gjenfortelling av historien om den bortkomne sønnen fra Bibelen. Den kan også tolkes til å omhandle et konsept fra hinduismen, *the circle of life*. Dette er både tittelen på en sang i filmen og et underliggende tema gjennom filmen. Det gir assosiasjoner til kristen bønn blant annet når Snehvit gir ber på sine knær til en høyere guddom. I *The Black Cauldron* ofrer et lite dyr som heter Gurgi seg for menneskeheten. Denne figuren kan tolkes som en Jesus-skikkelse, som dør og gjenoppstår. I *Pinocchio* kan man finne flere religiøse elementer. Pinocchio dør når han ofrer seg for Gepetto. Han blir vekket til livet av den gode fe og han blir forvandlet til en ekte gutt som belønning for sine gode handlinger. Dette kan sammenlignes med idéen om oppstandelse i kristendommen, at man dør og gjenoppstår i en bedre versjon av seg selv. Deler av denne historien kan også tolkes som en gjenfortelling av historien om Jonas i hvalens buk fra Bibelen.

I filmen *Frozen* kan man identifisere elementer som minner om middelalder kristendom. Elsa, som skal bli dronning etter at foreldrene har omkommet, blir kronet i noe som minner om en stavkirke. Under kroningen synger noe som minner om et gospelkor. Elsa får kongelige regalier, men disse har ikke kors på toppen slik man kunne forvente for denne typen kronregalier fra Norden. I denne filmen er der troll som, foruten om Elsa selv, er de eneste i filmen som kan utøve magi. Disse trollene passer godt inne i et norsk verdensbilde i middelalderen.

Tangled (2010) kan tolkes i et kristent perspektiv. I denne filmen er Moder Gothel fremstilt som en heks, som verner om «den hellige blomsten» for å få være evig ung. I en av sluttscenene holder Rapunzel rundt sin døende Flynn Ryder. Scenen kan minne om bilder av Maria som holder rundt Jesus etter at han er blitt tatt ned av korset. Gjenoppstandelse er et

tema også i denne filmen. Flynn Ryder dør, men gjennom Rapunzel sin magi vekkes han opp fra de døde i en scene som kan gi assosiasjoner til Jesu oppstandelse fra de døde.

Pocahontas er en av flere filmer der religionen til en urbefolkning er sentral, filmen er lagt til et miljø med nord-amerikanske indianere. I *Pocahontas* er religionen til indianerne fremstilt som en naturreligion. Der er åndene overalt, både de døde ånder og naturånder, og alt har en sjel, enhver stein og hvert tre. Slik fremstilles religionen når Pocahontas synger *Colors of the Wind*. Fremstillingen av indianerne i denne animasjonsfilmen gir et romantisert bilde, på samme måte som i enkelte andre Hollywoodfilmer. Indianerne fremstilles slik som mange i Vesten ser dem, som et folkeslag som lever av det naturen gir dem. I pakt med naturen bruker de alle delene av dyrene de dreper, og deres klær er laget av skinn. I tråd med vanlige stereotyper bruker de ansiktsmaling. Dette brukes som æresbevisning for modige krigere, og som krigsmaling når de skal kjempe mot de hvite – i dette tilfellet for det ærefulle formål å få beholde sin jord. Det er en sjaman som tegner krigerne med denne malingen, krigsmalingen har en rituell betydning. Sjamanen spår i røyk for å se hvor farlig fienden er og han prøver å helbrede en kriger som er blitt skutt med gevær med et primitivt redskap, noe som passer med en forestilling om at indianernes religionsutøvere har ritualer for å spå fremtiden.

Gjennom filmen brukes et religiøst språk. De hvite blir kalt for demoner og djevler. Sjamanen ber om råd fra *Great spirits*. Sjamanen bruker et religiøst språk under et ritual (for å forstå fienden), men i resten av filmen benyttes religiøse begrep mer tilfeldig og utenfor en religiøs kontekst. Filmen har lite fokus på de hvites religion, men det fremgår at de kommer fra et kristent England, og der er flere scener der man kan se et kors. Protagonisten Pocahontas er en sterk kvinne som vil følge sine egne veier, i tråd med idéen om å tro på seg selv fra «Disney-evangeliet». Gjennom filmen er hun i kontakt med magi i flere former. Hennes rådgiver i filmen er Bestemor Piletre som lærer henne «å høre med hjertet». Gjennom å gjøre dette, er ikke språk en barriere. At Pocahontas kan forstå John Smith ved å bruke hjertet, er et magisk trekk i filmen. Et snakkende tre er en annen form for magi i filmen. Utover dette er det mer sjamanisme som blir fremstilt som magi. Et eksempel på dette er når sjamanen kaster noe over ilden og resiterer noe på et ukjent språk. Dette fører til at sjamanen kan se fremtiden ved hjelp av røyken fra bålet. Røyken fra bålet blir viser blant annet ulver som løper rundt i rommet.

I filmen *Brother Bear* er også naturreligion og sjamanisme sentrale tema i filmen. Her har magi en betydelig rolle, men magi er mange steder sammenflettet med sjamanisme. Den

religiøse lederen for stammen i denne filmen, er en liten gammel kvinne. I et overgangsrite for de unge i stammen for å markere at de blir voksne, får de amuletter av sine totemdyr. Disse totemdyrene skal gi dem åndelig ledelse gjennom livet. For å hente disse figurene må sjamanen opp på et hellig fjell. Det hellige fjellet er møtestedet for ånde verdenen og menneske verdenen. Her treffer filmens protagonist sin døde bror sin ånd, og ledsageren, den lille bjørnen som er med på en reise, møter sin avdøde mor.

Man kan gjenkjenne elementer fra flere religioner i Disney-universet, i tillegg til «Disney-evangeliet». Gjennom oppgaven vises det til en rekke eksempler, men på grunn av oppgavens omfang er det kun et begrenset utvalg som kan gjennomgå her. Utvalget jeg har presentert her, kan tolkes som å inneholde representasjoner fra kristendom, naturreligioner i forskjellige former, kristendom fra middelalderen og hinduisme. Dette utvalget viser hvordan religion influerer Disney-universet i mange forskjellige former. I samtlige av eksemplene ovenfor er «Disney-evangeliet» tilstede. Protagonistene trenger å tro på seg selv og det gode blir alltid belønnet. Det onde, som gjerne personifiseres i antagonist i filmen, blir alltid straffet eller drept mot slutten av filmen. Protagonistene lærer ofte viktige budskap om moral, og magi er gjerne vesentlig for at de kommer seirende ut av vanskelige situasjoner.

Hekser i Disney-filmer

Filmer som handler om hekser eller der hekser er aktører, forholder seg sjeldent til religion som tema. Hekseri benevnes ofte som «den gamle religionen», «kraften» e. l. (Thomas, 2011, s.222). Slike krefter er ofte begrenset, og kreftene til gode og onde hekser er gjerne forskjellige. I Disney-filmer er det mange magiske vesener i en eller annen form. Heksene i Disney-filmer har begrensninger, det er ikke alt de kan gjøre. Feen i *Cinderella* (1950) utfører tidvis ganske imponerende magi når hun forvandler mus og gresskar til vogn med hester, men hennes magi er tidsbegrenset. I *The Sleeping Beauty* (1959) har de snille feene mindre makt enn den onde heksen Maleficent, de kan ikke bryte forbannelsen hun har lagt over prinsessen. Det samme gjelder heksene i *The Black Cauldron* (1985). Heksene i Disney-filmer har mange likhetstrekk til andre hekser i film. De blir stort sett fremstilt som onde, og i samfunnet er de assosiert med synd, djevel og seksualitet og djeveltilbedelse (Thomas, 2011, s.222-223). Dette er ikke nødvendigvis det man ser i Disney-filmene, en del slike karakteristika ville blitt sensurert vekk, men heksene i Disney-film har noen av de kjennetegnene som er beskrevet ovenfor. De snille heksene i Disney-filmer er stort sett fremstilt som feer.

Oppsummering

Det er særlig interessant å fokusere på religion i Disney-filmer, ikke minst siden grunnleggeren av konsernet Walt Disney klart uttalte at han ikke ønsket religion i filmene men foretrakk magi som virkemiddel fordi det var mer universelt. «Disney-evangeliet» kjennetegnes ved troen på troen; en tro på seg selv og på en høyere makt. Det gode vinner alltid over det onde og hardt arbeid belønnes. Dette er elementer en kan kjenne igjen i de fleste Disney-filmer. Ved analyse av Disney-filmer kan man likevel gjenkjenne elementer fra flere andre religioner.

KAPITTEL 5: VODOU OG VOODOO

Innledning

Vodou er en religion som ofte inngår i ulike former i populærkulturen. Fremstillingen av vodou har i mange filmer lite å gjøre med den faktiske religionen haitiansk vodou. I dette kapittelet vil det bli redegjort for haitiansk vodou som er sentralt for analysen i denne oppgaven. Videre blir det presentert et utvalg av elementer fra vodou som er særlig aktuelle for analyse av filmen *The Princess and the Frog*. Å velge disse elementer har vært en viktig del av oppgaven og er basert på elementer fra haitiansk vodou som man kan identifisere paralleller til i filmen. Videre beskrives en teori om den «imaginære» religion voodoo og hvordan denne skiller seg fra haitiansk vodou. Det vil bli klargjort hvorfor denne teorien er relevant for oppgaven. Kapittelet vil bli avsluttet med en oppsummering av de viktigste punktene i kapittelet.

Voodoo og Vodou i film

Både haitiansk vodou og Mississippi Valley voodoo ble vist på skjermen under Hollywood sin «golden era» (1930-1959). Første gang voodoo ble brukt i en talefilm var i 1930 med filmen *The Sea Bat*. Voodoo var med å skape en bakgrunn for filmen og utgjorde «det onde» som kvinnen i filmen ble reddet fra (Fenton, 2015, s.102). I film blir stort sett begrepet voodoo brukt uten å skille mellom haitiansk vodou og Mississippi Valley voodoo. Adam McGee (2012) argumenterer for at voodoo blir brukt i film for å gi filmen en viss stemning og for å skape bestemte følelser hos seerne. At voodoo blir fremstilt så ofte i film forklarer McGee med at denne religionen alltid har vært fryktet av europeere og amerikanere (McGee, 2012, s. 240). Ulike kilder slik som reiseskildringer som har vært mye lest, beskriver vodou fra 1900-tallet som en grotesk religion som til og med innbefatter ofring av mennesker (McGee, 2012, s.240). Skrekkfilmer som sjanger kobler ofte vold og sex, og dette har påvirket fremstillingen av voodoo i film. Voodoo i skrekkfilmer kan være fascinerende særlig for noen med vestlig bakgrunn fordi voodoo ofte blir fremstilt som eksotisk i tillegg til grusomt, farlig, primitivt og skummelt (McGee, 2012, s.240). McGee argumenterer for at voodoo benyttes som et virkemiddel som underbygger et rasistisk syn og stereotyper om svarte som driver med svart magi og voodoo. Den formen for voodoo som blir vist på TV og i film er ofte

seksualisert, den finner ofte sted på natten, og det er ikke sjeldent at noe eller noen blir ofret. Den fremstilles generelt som en primitiv religion (McGee, 2012, s.240).

H. P. Lovecraft regnes som en av grunnleggerne av moderne skrekkfilm. Hans bok «The Call of Cthulu» har gitt inspirasjon til mange filmer og bøker. Tendensene man ser i denne boken kan man ofte kjenne igjen i film fortsatt i dag (McGee, 2012, s.241). Lovecraft sitt verk forteller om overtro hos svarte, som fremstilles som primitive og underlegne. Han trekker linjer mellom voodoo, vold og sex. Lovecraft har med denne boken lagt et grunnlag for de viktigste elementene vi finner ved fremstilling av voodoo i film (McGee, 2012, s.241).

McGee trekker frem en mengde filmer som gjenspeiler slike idéer. Det er ingen referanser til zombier i Lovecraft sitt verk, men zombier er tilstede i mange filmer som portretterer voodoo. *Zonbi* i vodou har få likheter med zombi i voodoo. *Zonbi* i vodou kan være et menneske som blir kontrollert av en *boko*³. Voodoo, kannibalisme og satanisme brukes gjerne om hverandre i voodoo filmer. Mange tidlige zombifilmer hadde et seksualisert preg (McGee, 2012, s.242-252). Zombi og voodoo henger ofte sammen i Hollywoodfilmer. Benevnelsen Zombi har utviklet fra tidligere å benevne mennesker som ble kontrollert av andre, til å benevne døde, hjernespisende monstre som vi kan se i film i dag.

Den første voodoo spillefilmen som ble laget var *White Zombi* i 1932. Den fremstilte religionen voodoo som en representasjon av det onde og som en skadelig praksis. Filmen gjorde stor suksess, og er én av få filmer som plasserer voodoo som en praktiserende religion i Haiti og som knytter zombier eksplisitt til voodoo. I denne filmen er det den hvite Madeline som er zombi. Filmen fremstiller henne på en seksualisert måte ved at hun blir kontrollert og dermed kan hun ikke vri seg unna når menn ser på hennes kropp med begjærende øyne. Flere tidlige zombi-filmer seksualiserte hvite kvinner som ble omgjort til zombier (McGee, 2012, s.243). Andre filmer fremstilte svarte i et seksualisert lys. Grunnet hudfarge og religion fremstilles gjerne svarte kvinner i film som velvillige og dekadente sexpartnere, fordi de ikke er opplært til å være dydige, slik hvite kvinner er. Dette kan en se eksempler på i *The Serpent and the Rainbow* (1988). I denne filmen drar Dennis Alan til Haiti for å finne ut hvordan man lager zombier. Her møter han Dr. Mariell Duchamp som har en zombi. På slutten av filmen må han redde henne fra en ond voodoo prest. I denne filmen er det fremstilt snill voodoo, men den er svakere enn ond voodoo (McGee, 2012, s.245). At voodoo som brukes for det gode, er

³ Prest innenfor haitiansk vodou som også praktiserer magi

svakere enn voodoo praktisert med onde hensikter, er et gjennomgående tema i flere filmer og TV-serier.

Night of Living Dead (1968) var en ikonisk film det tiåret den kom ut, og den har siden hatt en stor påvirkning på zombi-filmer. Dette var den første filmen som fremstilte de levende døde zombiene som kjøttetende monstre slik en kan se det i zombi-filmer som produseres i dag. Denne filmen skiller zombier fra voodoo (Fenton, 2015, s.102-104). På 1980-tallet ble voodoo en større del av «mainstream» kino da disse filmene fikk større budsjetter. Den første av de nye skrekkfilmene med voodoo var *Angel Heart* (1987). Denne filmen handler om en privatdetektiv som blir hyret inn av en rik kunde for å finne noen som har forsvunnet uten å oppfylle en kontrakt. I denne filmen er voodoo og satanisme sammenflettet. Svarte fremstilles som voodootilbedere mens hvite vet at dette egentlig er satanisme (McGee, 2012, s.245). Voodoo er fremdeles inkorporert i mange store Hollywoodfilmer, voodoo kan spille en større eller mindre rolle i filmene. På 90-tallet ble bruken av voodoo mer subtil og det ble benyttet elementer fra voodoo også i filmer som ikke var skrekkfilmer. Voodoo slik religionen fremstilles på film er fremdeles i dagens samfunn en blanding av elementer fra ulike religiøse tradisjonene og idéer om disse som er skapt gjennom film. Voodoo er fremdeles svært feilrepresentert i film og i populærkultur for øvrig, med en ensidig negativ eller overveiende negative fremstilling (Fenton, 2015, s.104-106). Adam McGee (2012) mener at dette vil fortsette til disse stereotypene blir avslørt offentlig. Til dette skjer vil haitiansk vodou og voodoo i film dele en felles skjebne, hvor begge deler portretteres negativt i populærkultur og medier.

Haitiansk vodou og voodoo i Mississippi Valley

Haitisk Vodou er en religion som er influert av flere afrikanske tradisjoner fra vest-Afrika og sentral-Afrika; de viktigste røttene til vodou stammer fra dagens Benin (Bellegarde- Smith and Michel, 2006, s.xix). Vodou som begrep er omstridt. Bellegarde-Smith og Michel (2006, s. xix) argumenterer for at vodou er den afrikansk-baserte religionen som hyppigst omtales negativt i USA. Dette blir gjerne begrunnet med at denne religionen har et stort potensiale for å fremme opposisjon, slik man opplevde i det USA-okkuperte Haiti. USA sin frykt for denne religionen kan ha gjort at den ble svartmalt, og at dette spredde seg til filmverden gjennom Hollywood. I denne oppgaven er begrepet vodou brukt om den haitianske formen for

religionen vodou. Mississippi Valley voodoo beskriver en religiøs tradisjon som eksisterte der fra eldre tider, mens voodoo brukes om den «imaginære», film-skapte formen for voodoo.

Haitiansk vodou i sine mange former er en religion som er representert i filmen som blir analysert i denne oppgaven. Kunnskaper om denne religionen slik den praktiseres på Haiti er viktig for å kunne kjenne igjen elementer fra denne religionen i filmen. Videre er kunnskap om Mississippi Valley voodoo og voodoo slik den er fremstilt i film essensielt for å kunne skille mellom disse formene i analysen. Forståelse av haitiansk vodou, Mississippi Valley voodoo og den film-skapte formen for voodoo bidrar til en dypere forståelse av hvordan religion fremstilles i animasjonsfilmen *The Princess and the Frog* og hvordan dette kan påvirke religionsforståelse hos seere.

Haitiansk vodou

Slavene som kom til Haiti var fra mange forskjellige etniske grupper og gruppene ble systematisk blandet sammen for å unngå at det oppstod felles bånd til moderlandet. Slavene hadde behov for å etablere et bånd til deres gamle kultur og guder og for å kunne søke hjelp hos høyere makter i de desperate omstendighetene de levde under. Dette var noe av det som førte til konflikt med plantasjeeierne på Haiti sitt brutale og undertrykkende regime.

Trossystemet og ritualene som i dag bærer navnet Vodou er et resultat av slavetidens konfliktfylte møte mellom afrikansk og vestlig religion og kultur (Olmos & Paravisini-Gebert, 2003, s.101).

Liturgien og ritualene i haitiansk vodou sentrerer seg rundt et panteon av ånder kalt *lwaer* (dette begrepet blir brukt gjennom resten av oppgaven). Lwaene kan sees på som en fusjon mellom kreolske og afrikanske guder, forfedrekult og katolske helgener (Olmos & Paravisini-Gebert, 2003, s.102). Lwaene gir råd, hjelp og beskyttelse som gjengjeldelse for at tilhengeren utfører forskjellige riter rettet mot dem. Privat vil ofte de troende gå med lwaens farger, gi mat til dem og utføre nødvendige offerhandlinger når det er påkrevd. Under gruppeseremonier samler tilhengerne seg i et tempel eller *ounfo*, hvorpå presten eller *oungan* leder dem i riter som innbefatter sang, dans, hellig tromming, bønn, åndebesettelse, forberedelse av mat og rituell ofring av dyr (Olmos & Paravisini-Gebert, 2003, s.101-102).

Voodoo i Mississippi Valley

I Mississippi Valley og nærområdene rundt New Orleans har det eksisterte en kreolsk religion siden 1700-tallet som var kjent under betegnelsene voodoo eller vodou. Noen kilder viser at denne religionen hadde sitt utspring i Mississippi Valley og ikke nødvendigvis bare var importert fra Haiti med slavene som kom derfra (Anderson, 2015, s.307). Mississippi Valley voodoo overlevde som en egen tradisjon frem til 1940-tallet. Den ble sterkt influert av strømninger fra New Orleans. Mississippi Valley voodoo har ofte blitt forvekslet med haitiansk vodou. Disse to religiøse tradisjonene har mye felles og har de senere år nærmet seg hverandre, men de har aldri vært identiske. De to religionene har noen felles begreper, og noen felles guder, men disse henvises gjerne til under forskjellige navn. Noen innvielser og ritualer har også fellestrekk (Anderson, 2015, s.307).

Begrepene voodoo og hoodoo i Mississippi Valley er vanskelig å definere med klare skiller. Noen definerer de magiske aspektene ved voodoo som hoodoo, mens det religiøse aspektet benevnes voodoo. Mississippi Valley voodoo sine religiøse ledere har vanligvis vært kvinner som tituleres *voodooqueens*. Mannlige religiøse ledere ble kalt *doctors* fordi de arbeidet med magi. Voodooqueens eksisterer som voodoo-utøvere i New Orleans i dag. Det er få kilder som omhandler voodoo i Mississippi Valley og det har ikke vært kartlagt noen nye innvielser i denne troen siden 1940-tallet (Anderson, 2015, s.307).

Guder og lwas (ånder)

I haitiansk vodou har man et hierarki av guder og ånder. Øverst i hierarkiet står guden Bondye, deretter kommer lwaene, deretter forfedrene, og nederst i hierarkiet de onde åndene. Lwaene⁴ blir sett på som aktive agenter som har fått tildelte oppgaver av Bondye innenfor bestemte områder, som de styrer over. Det er mange lwaer, både gode og onde, men det er bare et utvalg som blir bedt til. Det er forskjellige tradisjoner for hvordan lwaene blir tilbedt, det er forskjeller både mellom forskjellige familier og forskjellige samfunn. Individuelle tilhengere tilber spesifikke mysterier basert på forfedre tradisjoner, personlig temperament, spirituelle behov og livssituasjon (Murrell, 2010, s.74). Vanligvis under en vodou-seremoni tilkaller en *oungan*⁵ eller en *mambo*⁶ lwaene gjennom sang, dans, tromming, offer og

⁴ Lwaer kan også skrives loa

⁵ En mannlig prest, kan også skrives *houngan*

tegninger av *vèvè*'er⁷. Lwaen manifesterer seg i en av deltagerne i seremonien, vanligvis *manboen* eller *oungaen*. Når lwaen bestiger et individ overtar den både kropp og sjel. Individet husker ingenting etterpå. På denne måten kommuniserer lwaene med menneskene. De forskjellige lwaene kler seg på en karakteristisk måte og bruker forskjellige farger, parfymmer og spiser forskjellige ting. På denne måten er de gjenkjennelige for resten av tilhengerne under seremonien (Watkins, 2015, s.166-167).

Vodou-troende grupperer gjerne lwaene under to kategorier, nemlig Rada og Petwo lwaer. Disse to kategoriene viser lwaenes dualitet. Rada symboliserer velvilje og er ofte rolige mens Petwo står som et symbol for ondskap (Watkins, 2015, s.167) (Murrell, 2010, s. 75). Petwo åndene er ofte aggressive, slemme og hevngjerrige. Dette gjenspeiles i Petwo ritualene, som ofte kan bli voldelige og den som blir besatt kan ofte opptre aggressivt. Regler og løfter til disse åndene må oppfylles, ellers kan det få alvorlige konsekvenser (Murrell, 2010, s. 75 - 76). Til tross for det klare skille mellom de snille og de slemme lwaene, kan de snille Rada lwaene gjøre onde og slemme ting, mens Petwo lwaene kan gjøre snille ting. For eksempel kan Papa Legba, som er vokter over veikryss, vise vei (som en Rada lwa) eller hindre ens skjebne (som en Petwo lwa) (Watkins, 2015, s.167).

Lwaenes panteon er fokusert rundt menneskelige problemer og naturlige fenomener. Det er over tusen lwas i haitiansk vodou. Noen lwaer tilbes oftere enn andre (Murrell, 2010, s.75). Øverst i panteonet finner en Papa Legba (vokter over veikryss) Danbala (slangeguden), Lasiren (havfruen), Ezili (kjærlighetsgudinnen), Gede (dødsguden), Agwe (havguden) og Ogou (krigsguden) (Watkins, 2015, s.167). Disse lwaene gjøres det spesielt ære på. Under kolonitiden ble lwaene og helgenene i katolsk tradisjon integrert. Helger og lwaer er etter hvert blitt forskjellige manifestasjoner av samme ånd, og det er ikke uvanlig å finne helgenstatuer eller bilder av helgener i vodou-kultsammenhenger (Olmos & Paravisini-Gerbert, 2003, s.102). Et eksempel på dette er Danbala, slangeguden, som forbindes med St. Patrick. St. Patrick er kjent for å ha jaget alle slangene ut av Irland. Danbala er også assosiert med Moses' bror Aaron som kastet en stav som ble til en slange foran den egyptiske Farao (Watkins, 2015, s.168).

⁶ En prestinne, kan også skrives *manbo*

⁷ En *vèvè* er en tegning som representerer de forskjellige lwaene

Baron Samedi

Denne lwaen er beskrevet mer i detalj i oppgaven fordi Baron Samedi er særlig aktuell for analysen av religion i *The Princess and the Frog*. Baron Samedi er lwaen som hersker over gravplasser. Han overser alt på gravplassene, han er den som gravlegger alle, og han oppholder seg på gravplassen i de dødes bein og i jorden som holder de døde. Baron Samedi arbeider med det mørke, med død og med de døende. Det er han som besetter og som er «nekromancer by trade as well as a healer by function» (Scheu, 2015, s.19). I Haitiansk vodou hersker Baron Samedi over alle gravplasser (Scheu, 2015, s.19). Baron Samedi er ansvarlig for å kjøpe og selge sjeler, å lage *wangaer*⁸ eller for å utføre magi. Han er også ansvarlig for å selge beskyttende trylleformularer. For å kunne ta en sjel for å lage en zombi, må en spørre Baron Samedi om tillatelse. Han kontrollerer sjelene til alle som dør av svart magi og han må informeres om hvordan de forskjellige dør når de inntreer i hans rike for at han skal kunne holde fred blant de døde. Hans *vèvè* er et kors, kiste og en spade. (Shceu 2015: 19-20). Baron Samedi er overhodet til de rampete og uregjerlige åndene som holder til i de dødes verden. De er ikke de dødes sjeler, men ambivalente, rampete ånder. Tilhengerne til Baron Samedi kler seg i svart og lilla, og de omgir seg med avbildninger med motiver fra gravplasser. Tilhengerne til Baron Samedi er kjent for å bruke flosshatt, gamle frakker som pleide å bli brukt i begravelser, og svarte slør. De bruker også ofte solbriller, for lyset skal være for sterkt for dem siden de tilhører de dødes verden (Olmos & Paravisini- Gebert, 2003, s.113-114).

Magi i haitiansk vodou og i Mississippi Valley voodoo

Magi har en begrenset rolle i haitiansk vodou. Magi utførers av *oungans* som er kjent som *boko*. Et kjennetegn ved *boko* er at de tilber lwaene med begge hendene (Olmos & Paravisini- Gebert, 2003, s.126-127). Det vil si at de i tillegg til sin rituelle ekspertise som *oungan* også jobber med en bestemt lwa. Ofte er disse ritene knyttet til Petwo lwas. Onde effekter og sykdommer kan være et resultat av bruken av en *wanga*, som er et objekt som blir tilegnet magiske egenskaper som et resultat av trolldom. Ved hjelp av en *wanga* er det mulig å skade en person eller påføre en person smerte. *Bokoene* kan også påføre noen en forandring (Olmos & Paravisini-Gebert, 2003, s.127).

⁸ En amulett eller *charm* fra haitiansk vodou med magiske egenskaper

Hoodoo og conjure

Hoodoo er en form for afroamerikansk folkemagi som delvis stammer fra vest-Afrika og som var praktisert i Mississippi Valley. Betydningen av hoodoo har forandret seg gjennom tidene, men det er typisk at hoodoo inkluderer troen på det overnaturlige. Typisk for utøvere av hoodoo har vært at de kan spå fremtiden, forhekse noen, og kaste forbannelser. I USA har mange sett på hoodoo som djeveltilbedelse. Hoodoo er blitt oppfattet som noe veldig primitivt hvor utøverne ofte ble sett på som afro-amerikanere som ikke helt hadde akseptert kristendommen (Jackson II, 2015, s.124).

Conjure omfavner en stor variasjon av overnaturlige praksiser som har utviklet seg over tid. En del av praksisene vedvarer fortsatt; lykkeamuletter, kjærlighetsdrikker og healing er fremdeles aktuelle. I Mississippi Valley ble ikke voodoo, hoodoo og conjure sett på som ulike religiøse tradisjoner før på 1900-tallet. Til tross for at det ikke nødvendigvis er noen direkte sammenheng mellom religionen voodoo og det overnaturlige ved conjure annet enn i Mississippi Valley voodoo, beskrives ofte alle magiske praksiser som har afroamerikansk opprinnelse som voodoo. (Anderson, 2015, s.57-58).

Religiøse gjenstander i Haitiansk Vodou og Mississippi Valley Voodoo

De religiøse gjenstandene som blir beskrevet her er valgt ut fordi de er elementer som forekommer i filmen *The Princess and the Frog*, og derfor er aktuelle for denne oppgaven. De er utvalgt og gir ikke noe helhetlige bilde av haitiansk vodou. Noen av elementene som blir beskrevet er ikke en vesentlig del av haitiansk vodou eller Mississippi Valley voodoo, men assosieres med disse tradisjonene og forekommer dermed i filmen.

Vèvè er tegninger/symboler som representerer lwaene i haitiansk vodou og brukes vanligvis under seremonier. En *vèvè* blir ofte tegnet på bakken før et ritual eller en seremoni kan begynne. Hvilken *vèvè* som blir tegnet kommer an på hvilken lwa man skal tilkalle, og det er vanligvis en *manbo* eller *oungan* som tegner *vèvè*. En *vèvè* består av intrikate mønstre som er spesifikke for hver lwa og inneholder elementer som er hellige for dem som tilber disse spesielle lwaene. Noen lwaer har mange forskjellige *vèvè*'er, mens andre har ingen. *Vèvè*'ene er en del av prosessen for å tilkalle lwaene og har dermed en religiøs funksjon. De må tegnes på gulvet siden de markerer veien for åndene til stedet for ritet. Når lwaen er påkalt har

vèvè' en gjort sin nytte, og den blir så vanligvis ødelagt før seremonien er over (Fenton, 2015, s.297).

Å bruke trommer under ritualer i vodou er vanlig. Instrumentene og rytmene som blir spilt blir sett på som hellige objekter og uttrykk, assosiert med spesifikke guder og rituelle elementer. De som spiller trommer under vodou ritualer kan ofte mange hundre rytmer. Hver av disse er forbundet med spesifikke gjenstander eller ånder. Dermed er trommene sentrale i det spirituelle livet innenfor haitiansk vodou. Tradisjonelle trommer som blir brukt i blant annet USA i dag er laget slik som de tidligere ble laget i Afrika. Hver tromme er en del av et sett og dette settet tilhører gjerne en ånd. Dette er blitt en måte å klassifisere trommer på; og både på Haiti og i USA kan trommene forbindes med Rada åndene eller Petwo åndene. Rada trommer består ofte av tre trommer i forskjellige høyder og med forskjellig lyd, mens Petwo trommer består av sett med to høye trommer, med høyere lyd. Petwo trommene spilles ofte ved å bruke hendene (Biggsby, 2015, s.85).

Stearinlys brukes under ritualer og arrangementer som er assosiert med vodou, voodoo, hoodoo og conjure. Lysene bærer symbolsk mening og deres farge er knyttet til bestemt symbolikk. Rødt er for eksempel fargen for kjærlighet mens svart fargen er for død og hat. Lysene kan ha blitt en del av de synkretiske religiøse tradisjonene når katolske elementer ble flettet sammen med vodou (Murguia, 2015, s.42).

Slanger har vært viktig i haitiansk vodou. Det er to lwaer innenfor haitiansk vodou som er slangeånder; Ayida Wedo og Danbala. Slanger har mest sannsynlig også vært av religiøs betydning i Mississippi Valley voodoo (Anderson, 2015, s.274), men i hvilken grad, på hvilken måte og hvilken betydning de hadde er usikkert. I voodoo tilber man en ånd som heter «Grandfather Rattlesnake» som kan være en versjon av Blanc Dani i Louisiana eller Danbala fra Haiti. Blanc Dani var en slangeånd som ble tilbedt i New Orleans, som var en positiv kraft i voodoo. Dani sin slange var en pytonslange (Anderson, 2015, s.273-274).

Voodoo dukker er av de gjenstandene som i størst grad forbindes med voodoo i populærkultur og film. Disse dukkene tillegges den betydningen at magikeren eller trollmannen kan påføre ofrene sine direkte skade ved å skade spesielle dukker han har laget. Lignende dukker selges i mange turistbutikker i New Orleans for å friste turister til å kjøpe noe fra den mystiske voodoo kulturen de tror dukkene er en del av. At gjenstander presenteres som religiøse gjenstander av kommersielle grunner er typisk for voodoo i film, der for eksempel betydningen som tillegges dukkene er sterkt overdrevet i forhold til slike dukker sin funksjon

i haitiansk vodou og Mississippi Valley voodoo. Slike dukker er ikke karakteristiske for disse religiøse tradisjonene og man finner lignende dukker knyttet til flere religiøse tradisjoner fra Afrika og utgående fra den afrikanske diaspora (Anderson, 2015, s.78-79).

Noen argumenterer for at voodoo dukker ikke i det hele tatt har vært en del av trossystemet i Haiti og Mississippi Valley. Men det er også beskrevet at dukker ikke er helt ukjent i noen magiske systemer som assosieres med haitiansk vodou og voodoo (Anderson, 2015, s.78-79). Dukker kan i noen situasjoner representere en lwa under et ritual, og de kan også være en del av ritualer som skal skade fiender, skille mennesker, eller gjøre noe for noen gjennom å bruke magi. Disse handlingene kan både være for å oppnå noe godt og for å skade. Dukkene er i disse tilfellene laget for å forestille visse personer, men det man gjør med dukken tillegges ikke en umiddelbar effekt på personen det gjelder (Anderson, 2015, s.78-79).

Divinasjon i haitiansk vodou er en måte å søke balanse på. Divinasjon fungerer som en metode for å bestemme seg for hvordan man skal helbrede sykdom eller søke informasjon eller hjelp fra lwaene. En måte man kan gjøre dette på er ved å lese kort. Å bruke kort i divinasjon gjøres både i haitiansk vodou, voodoo, hoodoo og conjure tradisjoner. I Haiti utføres dette av en *manbo* eller en *oungan*. De bruker en vanlig kortstokk og utfører noen riter som kan være forskjellig for forskjellige lesninger (Scheu, 2015, s.76 -78).

Adam McGee og den imaginære religionen voodoo

Adam McGee har en Ph.D. i «African and African American Studies» fra Harvard University i Boston, USA. Han har skrevet mye om religiøs praksis i haitiansk vodou og har undervist i religion og kulturstudier på Harvard. I dag er han administrerende redaktør i avisen *Boston Review*. McGee (2012) skiller mellom haitiansk vodou og voodoo som man finner i New Orleans. Han bygger dette skille på hva som har rot i haitiansk vodou og ut ifra hvilke praksiser som han mener utøves i dag. McGee kategoriserer voodoo som fremstilt i film som film-skapt fordi denne religiøse tradisjonen har lite til felles med haitiansk vodou, den er skapt av Hollywood og har liten eller ingen rot i fakta (McGee, 2012, s.232).

Voodoo spiller en vesentlig rolle i New Orleans i dag. I voodooen som blir fremstilt i New Orleans kan man kjenne igjen trekk fra den versjonen man ser i film. Så lenge voodoo portretteres negativt og feilaktig i film, vil religionen vodou fortsette å ha et dårlig rykte. McGee argumenterer for at voodoo er en imaginær religion som er sterkt knyttet til vold

utøvd av svarte mot hvite i USA og hyperseksualitet. Voodoo og Haiti har vært mye omtalt i media i USA og er sjeldent stilt i ett positivt lys. Det er for eksempel en typisk fremstilling i mediene at det er overtro, altså religionen vodou, og primitivitet som er årsakene til at det er økonomisk dårlige tider på Haiti (McGee, 2012, s.232). McGee argumenterer for at voodoo må fremstilles i et mer positivt lys for at en skal kunne overkomme frykten mange har for religionen. I populærkulturen i dag fremstilles voodoo på en måte som opprettholder rasistiske stereotyper rundt svarte og svart magi (McGee, 2012, s.232-233).

For å underbygge påstanden om at voodoo slik den fremstilles i film er en imaginær religion, viser McGee hvordan religiøse elementer fra haitiansk vodou blir brukt i New Orleans. Han trekker frem eksempler fra hvordan en *vèvè* er tegnet på et toalett i en kjent restaurant i New Orleans. McGee argumenterer for at rettroende vodouister stort sett ikke vil synes at dette er riktig. For de troende er *vèvè* hellige symboler som brukes under ritualer for å tilkalle de hellige åndene, det å bruke disse som kunst på toaletter kan oppfattes som respektløst (McGee, 2012, s. 233-234). New Orleans er en by full av referanser til vodou og voodoo. Forskjellige begreper som vodou, voodoo og hoodoo blir brukt om hverandre uten at det fremgår at disse termene ikke beskriver det samme. For dem som selger artikler relatert til forestillinger om voodoo spiller disse forskjellene liten rolle, voodoo er en viktig del av turismen i New Orleans. New Orleans sitt turistmarked er blant annet basert på å selge voodoo, mystiske riter og produkter som selges fremstilles som «ekte» voodoo. Mange butikker og restauranter selger amuletter, voodoo dukker og små plasthelgener for å tilfredsstille turistenes idéer om voodoo. Det er muséer i New Orleans som skal vise hva vodou er. McGee argumenterer for at disse ikke fremstiller haitiansk vodou, de underbygger heller markedets idé om hva voodoo er (McGee, 2012, s. 236). Dette museet er plassert i turistområdet til New Orleans.

Etter slaveoppgjøret på slutten av 1700-tallet i Haiti, der mange slaver oppnådde sin frihet, gjorde USA det de kunne for å fremstille de tidligere slavene som kom til USA og deres religion i et dårlig lys. På denne måten håpet de at slavene i USA ikke skulle samle seg om vodou og gjennom dette starte et opprør slik som på Haiti (McGee, 2012, s. 238). Ifølge McGee var det slik lærte amerikanerne å frykte haitiansk vodou, og de hadde alt å tjene på å fremstille denne religionen i et dårlig lys.

I would argue that there is a distinct religion called by nearly identical name «voodoo» - which made it no less real for the fact that it has no actual practitioners and, for all intents and

purposes, does not exist except in the imaginations of millions of people who have been exposed to American popular culture (McGee, 2010, s. 238)

Ifølge McGee kan negative holdninger til vodou og svarte i USA videreføres gjennom ensidig negativ fremstilling av voodoo i film. På bakgrunn av en blanding av historiske fakta og fakta man tror er sanne om vodou, evaluerer man svarte i USA. Voodoo, skriver McGee (2010, s.238-239), er en meme; den bygger videre på seg selv. Under skalkeskjul av populærkultur eller interiør bygger den videre på rasistiske stereotyper. Ordet voodoo brukes ofte som et synonym for det skjulte, det som er annerledes, det som er ondt og det som er magisk. Dette bygger oppunder mistro mot voodoo, og dette kan forsterke rasistiske holdninger mot svarte som identifiseres med voodoo(McGee, 2010, s.239-240).

Relevans og diskusjon

McGee sin teori om voodoo som imaginær religion er svært relevant for denne oppgaven som analyserer en film hvor voodoo spiller en sentral rolle for verdensbildet i filmen. I filmen *The Princess and the Frog* blir voodoo fremstilt som magi og magi som voodoo. Ved å bruke McGee sin teori i analysen kan det være lettere å skille mellom hva som kan knyttes til religionen haitiansk vodou og hva som er den populærkulturelle fremstillingen av denne og relaterte religioner.

McGee bygger sin teori rundt idéen om at den imaginære religionen voodoo ikke kan ha rot i en annen religiøs tradisjon. Han hevder at fremstillingen av voodoo i film sammenfaller i liten grad med haitiansk vodou og at den er vanligvis ensidig negativ. Likhetene man kan finne mellom vodou og voodoo gjelder ofte elementer fra vodou sine mørkere sider. Fokuset er ikke på det som er positivt i vodou, filmene bygger nesten utelukkende på religiøse tradisjoner knyttet til død og onde ånder. Slike tradisjoner har viktige funksjoner i vodou, men de balanseres i haitiansk vodou av roligere og vennligere ånder. McGee tar ikke høyde for den religiøse tradisjonen voodoo som eksisterte i Mississippi Valley. Denne religionen utviklet seg på samme tid som vodou utviklet seg på Haiti (Anderson, 2015, s.307). Denne tradisjonen var kjent som voodoo eller hoodoo, og har likheter med haitiansk vodou. Det er altså mulig at voodoo slik den blir fremstilt i film kan ha røtter fra flere religiøse tradisjoner.

Det er problematisk at McGee sin teori ikke forholder seg til religiøse tradisjoner fra Mississippi Valley voodoo. Mississippi Valley voodoo har vært med å påvirke voodoo i New

Orleans (Anderson, 2015, s.309-310). Dermed er det en stor sannsynlighet for at New Orleans voodoo, slik denne religiøse tradisjonen eksisterer i dag, er en blanding av de to religiøse tradisjonene, Mississippi Valley voodoo og haitiansk vodou. Det er da en mulighet for at begge disse tradisjonene har vært med på å inspirere voodoo i film. Dette burde vært nevnt i en teori som omhandler vodou og voodoo, selv om det ikke nødvendigvis påvirker konklusjonen om voodoo som imaginær religion.

I tillegg til at det er sannsynlig at religiøse tradisjoner innenfor haitiansk vodou og Mississippi Valley voodoo har påvirket den imaginære religionen voodoo slik den fremstilles i film, er det mulig at den imaginære religionen en ser i film har vært med på å påvirke voodoo slik den fremstår i New Orleans i dag. At voodoo i New Orleans er en blanding av haitiansk vodou og en form av Mississippi Valley voodoo, er sannsynlig, og at den har utviklet seg videre og eksisterer i en viss harmoni med disse religionene (Anderson, 2015, s.310). Det er også en mulighet for at voodoo i film påvirker den levende religiøse tradisjonen voodoo som eksisterer i New Orleans i dag. Dette kan være tilfelle på flere plan - for turismen, og for utøverne av voodoo i New Orleans (Anderson, 2015, s.310, 291-293). Dette sier noe om hvilket utrolig stort potensiale film kan ha for å påvirke seere, slik at det til og med kan bidra til å forme deres religiøse tradisjoner. Det er svært viktig å være oppmerksom på hvordan religion blir fremstilt i film og hvordan dette influerer våre syn på andre religiøse tradisjoner.

Oppsummering

Kunnskap om vodou og voodoo er av særlig betydning for å kunne analysere disse religionene i *The Princess and the Frog*. Fremstilling av religiøse tradisjoner fra haitiansk vodou er av særlig interesse i filmanalysen, da haitiansk vodou er forbundet med rasepolitiske forhold og man kan mistenke bevisst negativ fremstilling i film. Orientalistisk fremstilling av vodou i film har bidratt til at voodoo i film blir oppfattet som mørk magi i populærkulturen for øvrig. På grunnlag av stereotypiske fremstillinger av voodoo i filmen, har McGee beskrevet en teori om at formen for voodoo en kan oppleve på film er en imaginær religion.

KAPITTEL 6: SAMMENDRAG AV *THE PRINCESS AND THE FROG*

*The evening star is shining bright,
so make a wish and hold on tight.
There's magic in the air tonight,
and anything can happen*

Slik begynner Disneys film *The Princess and the frog*. Filmen handler om protagonisten Tiana, en svart kvinne som arbeider hardt for å oppnå sin drøm om å åpne en restaurant. Dette er hennes høyeste ønske, knyttet til et kjært minne om hennes far som er død. For å oppnå sitt mål har hun flere jobber, hun sparer hver krone og hun tar seg aldri tid til venner og moro. Prins Naveen av Maldovia, som er prinsen i filmen, er en levemann som er glad i musikk og kvinner, og som ikke har jobbet en eneste dag i hele sitt liv. Fordi han har en skjødesløs livsstil har foreldrene kastet ham ut av hjemmet. Han har brukt alle sine midler, og hans eneste mulighet for å kunne fortsette i samme stil er å gifte seg til rikdom - og det er planen hans når han kommer til New Orleans.

Prins Naveen vil gjerne tjene lette penger og er et lett bytte for filmens antagonist, Dr Facilier, eller «Skyggemannen» som han også blir kalt. Dr. Facilier er en ond voodoo prest eller en ond magiker som driver med voodoo og hoodoo, han synger «I have things I haven't even tried, and I have friends on the other side» i sangen «Friends on the other side». Dr. Facilier luret prinsen med seg og forvandlet ham til en frosk. Ved å ta blod fra prinsen, kan Dr. Facilier bruke det i en kraftig talisman som hjelper ham til å ta makt over tjeneren til prinsen. Så lenge tjeneren har talismanen, har han kraft til å opprettholde forandringen. Men blodet i talismanen forbrukes.

Prinsen klarer å rømme, og han møter Tiana som står og ser opp på en Ønskestjerne. Hun er ikledd en lånt ballkjole, og Prins Naveen tror hun er en prinsesse. Han får en idé fra en bok som inneholder fortelling om froskekongen, om at Tiana skulle kunne forvandle ham tilbake til menneske ved hjelp av et kyss. Dette går fryktelig galt for Tiana. Hun kysser prinsen/frosken mot løfte om å få hjelp til å åpne sin restaurant, men utfallet av kysset er at også hun blir en frosk og de må begge rømme fra Skyggemannen, Dr. Facilier.

Tiana og Prins Naveen rømmer gjennom sumpene fra diverse farer. Når Dr. Facilier skjønner at prinsen har rømt sender han ut onde ånder for å bringe ham tilbake. For å få makt over skyggene som er sendt fra «Den andre siden», lager han en avtale med noen afrikanske masker som er hans venner «on the other side». Som betaling lover han dem alle sjelene i New Orleans når han kommer til makten. Imens flykter Tiana og Naveen i sumpene, og de møter den trompet-spillende krokodillen Louis og ildfluen Ray som blir deres venner. Ildfluen Ray viser vei til voodoo dronningen Mama Odie, for å spørre om hun kan heve forbannelsen. Det viser seg at Mama Odie ikke har makt til dette, men gjennom en gospel-lignende sang forteller hun Tiana og Naveen hvordan de selv kan løse forbannelsen - ved å «just dig a little deeper». Når de ikke skjønner hva hun mener, viser hun dem et bilde i en stor gryte med gumbo⁹, der de ser hvordan en karnevals-prinsesse kan bryte forbannelsen - men det må skje før karnevalet er over.

Etter møtet med Mama Odie drar Tiana, Naveen og vennene Ray og Louie tilbake til New Orleans for å gjøre det som er nødvendig for å få hevet forbannelsen. På veien tilbake skjønner Naveen at han elsker Tiana og at han vil gjøre hva som helst for at hennes drøm om å åpne en egen restaurant skal bli oppfylt. Imidlertid får Dr. Facilier tak i prinsen. Det blir en kamp hvor Ray dør mens han forsøker å redde vennene sine. Under kampen får Tiana tak i amuletten. Skyggemannen tilbyr Tiana å oppfylle hennes drøm om en restaurant hvis han får tilbake amuletten, men hun ødelegger den likevel. Da blir Dr. Facilier tilintetgjort siden han ikke kan oppfylle sin del av avtalen med åndene «on the other side». Dette skjer ved at han forsvinner inn i gapet på en stor afrikansk maske, og alt som står igjen etter ham er en gravstøtte med bilde av hans ansikt. Tiana og Naveen forblir frosker, for de rekker ikke å bli kysset av karnevals-prinsessen før karnevalet er over. De gifter seg i en skogsseremoni forrettet av Mama Odie. Når Tiana og Naveen kysser hverandre etter å ha blitt gift, forvandles de begge til mennesker. Når de gifter seg blir nemlig Tiana en prinsesse, og slik blir forbannelsen brutt ved at Naveen kysser en prinsesse. Deretter gifter de seg i en kirke, pusser opp et lokale og åpner Tiana sin restaurant «Dreams do come true in New Orleans». Filmen avslutter med bilde av ønskestjernen og Ray som er blitt en liten stjerne ved siden av sin elskede Ønskestjerne.

Denne filmen er inspirert av brødrene Grimms eventyr om «Froskekongen». Dette eventyret handler om en prinsesse som en dag mister gullballen sin i en dyp dam. For å få ballen tilbake

⁹ Gumbo er en tradisjonell matrett fra New Orleans.

må hun love en snakkende frosk å være glad i den og la den spise av hennes tallerken, drikke av hennes glass og sove i hennes seng. Frosken oppfyller sin del av avtalen og gir henne ballen tilbake, men prinsessen vil ikke ha frosken med seg og oppfylle sin del av avtalen. Men frosken finner henne, og hun må gjøre som hun har lovet. Frosken blir tilslutt forvandlet til en prins når prinsessen kaster frosken i veggen.

Originaleventyret har lite felles med Disney-filmen *The Princess and the Frog*. Bortsett fra det at prinsen er en frosk er det ingen likheter. Disney-filmene er vanligvis svært forandret fra originaleventyrene de er basert på. Man kan kjenne igjen elementer fra de gamle eventyrene i filmene, men tilknytningen er veldig løs. Originaleventyrene har gjerne skremmende og grusomme innslag, og mye av det magiske og fantastiske i Disney-filmene ville ikke vært det samme uten disse endringene. I originaleventyrene kuttet for eksempel Askepott sine stesøstre av seg tærne for å få på seg ballskoen, det var svært smertefullt for havfruen (Ariel) å gå på menneskebein, og dronningen fra Snehvit måtte danse i jernsko til hun døde under Snehvit og prinsens bryllup.

I *The Princess and the Frog* har Disney tatt flere interessante valg med tanke på blant annet setting for eventyret. Handlingen er satt i New Orleans og prinsessen Tiana er Disneys første svarte Disney-prinsesse. Ved å plassere eventyret i New Orleans med en svart prinsesse, har de valgt en ramme for filmen der de også tilfører andre perler fra denne byen. Jazzmusikken er fengende og sumpene rundt skaper en eventyrlig setting. I filmen blir Tiana forvandlet til en frosk når hun kysser den forvandlede prinsen. I originaleventyret blir prinsen forvandlet tilbake til menneske når prinsessen kaster han i veggen. Det at et kyss er løsningen er også tilfelle i flere Disney-filmer. Det er et kyss som vekker både Tornerose og Snehvit til live igjen. Hvis Ariel får et kyss av prinsen får hun forbli menneske. Forskjellen i denne filmen er at Tiana og prins Naveen er likeverdige, de er begge avhengige av hverandre og trenger begge at prins Naveen blir kysset av en prinsesse.

KAPITTEL 7: VERDENSBILDET, RELIGION OG MAGI I *THE PRINCESS AND THE FROG*

Verdensbildet og Ønskestjernen i *The Princess and the Frog*.

Verdensbilde

I *The Princess and the Frog* er magi og religion en del av verdensbildet. Som i mange Disney-filmer fremstilles magi som en reell kraft som påvirker aktørene og som de forholder seg til. I *The Princess and the Frog* er også voodoo en fungerende kraft. Voodoo er ikke bare noe de forskjellige aktørene tror på, det er en kraft som de kan utøve og bøye etter sin vilje. Magi og religion kan ikke skilles tydelig fra hverandre i filmuniverset i *The Princess and the Frog*. Når det fremstilles som om Dr. Facilier bruker magi i filmen, kan man ofte gjenkjenne en kombinasjon av magiske og religiøse elementer. Det stilles ikke spørsmål ved magi i Disney-universet, det er typisk for Disney-filmer at magi er en kraft som fungerer og som påvirker aktørene i filmene. I *Cinderella* får Askepott ved magi en fantastisk ballkjole og en vogn for å dra på ball. Maleficent i *Sleeping beauty* er en mektig heks som det er farlig å fornærme. Når kongeparet ikke inviterer henne til Aurora sin dåp, kaster hun en forbannelse over det sovende barnet. Heldigvis er det også gode magiske krefter i Disney-universet. De tre féene er ikke like mektige som den onde heksen Maleficent, men de kan hjelpe Aurora ved å forandre på forbannelsen - Aurora skal sove i hundre år, ikke dø. Disse filmene i likhet med *The Princess and the Frog* underbygger et verdisyn hvor det er viktig å stå opp mot ondskap selv om kampen kan virke håpløs, det finnes alltid en utvei, og det gode vil alltid vinne over det onde - dette er sentrale tema i «Disney-evangeliet».

I flere av Disney-filmene er det en kombinasjon av magiske og religiøse elementer som eksisterer side om side med hverandre. I *Hercules*, *Mulan*, *Aladdin* og *Frozen* er religiøse elementer også med på å danne verdensbildet og disse eksisterer i harmoni med magi. I disse filmene forholder aktørene i filmene seg til magi og religion som to sider av samme sak, begge deler er tilstede, men religionen er gjerne en del av bakgrunnen mens magien er mer aktiv i filmen. I *Hercules* er gudene en sentral del av filmen, de blir bedt til, de blir kalt for guder og de har templer. Dette er religiøse aspekter i filmen. Men det er gudene som er de magiske aktørene i filmen. Slik er religion og magi sammenflettet. I *Mulan* er det forfedrene som sender ut Mushu for å bringe tilbake Mulan før hun skjemmer ut familien. I denne filmen blir religion og magi sammenflettet i forfedredyrkelsen. Forfedrene har ikke magiske krefter, slik som flere hekser og féer i Disney-universet, men de kommer på magisk vis ut av

steintavler som er plassert sammen i et tempel. Det er i dette tempelet faren til Mulan ber for sin datters fremtid. Forfedrene kan vekke til live vokterne gjennom Mushu, men magien fungerer ikke når Mushu skal vekke en av disse - en steindrage, som smuldrer opp istedenfor å våkne. Her er magi og religion vevd inn i filmens bakgrunn.

I løpet av de første fem minuttene i *The Princess and the Frog* ber en liten jente, Charlotte eller Lottie, til Ønskestjernen for å få en prins. Ikke lenge etter ber Tiana til Ønskestjernen om å få åpne en restaurant med sin far. I flere vestlige land er ikke magi noe man vanligvis tror på, og Tiana blir overrasket når Naveen i form av en frosk snakker til henne, eller når hun selv blir til en frosk og forstår andre dyr. Men hun godtar det og hun skjønner med én gang at voodoo og magi er eksisterende makter i universet som hun må forholde seg til.

Verdensbildet som blir portrettert i *The Princess and the Frog* er en speiling av nord-amerikanernes egen verden. Dette er ulikt mange tidligere Disney-filmer. I filmer som *Frozen*, *Mulan* og *Aladdin* er verdensbildet en speiling av samfunn og kulturer som er mer ukjente og fremmede. Handlingen i *The Princess and the Frog* finner sted i og nær New Orleans, den faktiske byen New Orleans i USA. Kjennetegnene til New Orleans er tydelige i filmen og er med på å danne bakgrunnen og verdensbildet i filmen. New Orleans er kjent for voodoo, jazz og god mat. Voodoo er en kjent side ved New Orleans og spesielt viktig for å trekke turister dit. Musikken i filmen er stort sett fengende jazz, som i det virkelige New Orleans. Mama Odie lager gumbo som er en typisk lokal gryterett, og Tiana lager og serverer typisk kreolsk og Louisiana mat. Alt dette er med på å danne verdensbildet for eventyret. Vi blir satt inn i en verden vi kjenner til eller har hørt om før, men med et eksotisk tilsnitt siden New Orleans også er annerledes enn resten av USA.

I denne verden hvor *The Princess and the Frog* finner sted, forholder de ulike karakterene seg til en filosofi og etikk, det er klare retningslinjer for hva som er riktig og hvordan man oppnår «frelse». Ved å alltid være snill og god og ved å jobbe hardt, vil det gå en vel. Dette er en vesentlig idé i «Disney-evangeliet». I *The Princess and the Frog* lever Tiana etter dette prinsippet. Hun jobber hardt og er snill og grei, og hun tror på at ved å tro på seg selv vil hun oppnå sine drømmer. Troen på troen i seg selv er et sentralt tema for «Disney-evangeliet». Videre tror Tiana på en høyere makt, når det ser ut til at drømmene hennes ikke blir oppfylt ber hun til Ønskestjernen. Her forholder hun seg til en høyere makt som hun håper kan hjelpe henne. Og hun forsetter å tro! «Disney-evangeliet» er en viktig del av verdensbildet i denne filmen. Flere av Disney-prinsessene er jenter som jobber hardt for å oppnå sine drømmer. De

er sterke kvinner som aktivt jobber for å oppnå sine mål. De har en sterk tro på seg selv og de er gode. I filmer som *Mulan*, *Herkules* og *the Princess and the Frog* er det ikke enkelt for heltinnene å gjøre det som er riktig, det krever mot og innsats. Ved å gjøre det som er riktig og gjennom å tro og forholde seg til høyere makter, lærer heltinner og helter i Disney-filmer om hva som er viktig i liv og de får hjelp til en lykkelig slutt.

Det fremgår klart av verdensbildet som blir presentert i denne filmen der finnes høyere makter og religion. Tidlig i filmen blir det stilt spørsmål ved om voodoo og magi er overtro og myter, men gjennom handlingen i filmen viser slike myter og overtro seg å være sanne. Tiana aksepterer at hun lever i en verden hvor magi og voodoo er eksisterende elementer som kan påvirke individer og samfunn. Når hun forstår at Prins Naveen har vært i kontakt med Dr. Facilier, skjener hun på han. Underforstått betyr dette at voodoo finnes og skal respekteres og fryktes.

I *The Princess and the Frog* blir den religiøse og magiske sfæren særlig representert av Dr. Facilier og Mama Odie. Dr. Facilier er med fra begynnelsen av filmen, han introduseres når han selger og utfører magi på gaten i New Orleans. I denne scenen prøver Dr. Facilier å tjene penger ved å spå fremtiden til passerende på gaten og utføre «litt magi for å hjelpe dem med å oppnå sine drømmer». Mama Odie blir introdusert senere i filmen og er fremstilt som en gammel litt tullele bestemor i tråd med fremstillinger av féer i Disney-filmer. Hun kan minne om féene i både *Sleeping Beauty* og *Cinderella*. Disse féene er alle litt godslige, koselige bestemødre som iblant kan være distré. Féen i *Cinderella* kan for eksempel ikke finne staven sin når hun skal hjelpe Askepott, og hun glemmer først å forandre kjolen til Askepott til en ballkjole. Mama Odie kan plutselig sovne og virker også som en litt distré gammel bestemor. Mama Odie er i *The Princess and the Frog* fremstilt som en person som utfører magi og voodoo, akkurat som Dr. Facilier. Både Dr. Facilier og Mama Odie blir fremstilt som utenforstående i samfunnet, og de utfører magi som ikke er godkjent av samfunnet. Mama Odie bor langt ute i sumpen, og selv alligatoren Louis er skeptisk til å ta froskene med til den farlige og skumle voodoo dronningen. Dr. Facilier vandrer rundt på gatene i New Orleans men skiller seg fra andre i filmen på grunn av sin mørke klesdrakt. Hans voodoo-emporium ligger gjemt i en bakgård som man kommer til hvis en går gjennom et trangt smug. Dette er alltid avbildet i gråtoner og ser forlatt og øde ut. Dr. Facilier sin «del» av New Orleans er stort sett tegnet i gråtoner og i svart, mens resten av New Orleans er tegnet i klare farger.

Man kan argumentere for at Tiana er en heltinne som avspeiler vår verden. I motsetning til flere av de tidlige Disney-prinsessene arbeider hun hardt for å oppnå sine mål. Hun har to jobber og tar seg lite tid til å nyte livet. Tiana eksisterer på mange måter i en verden som er lik seernes. Å jobbe hardt på kafé er noe mange seere kan kjenne seg igjen i. Tiana og flere av de Disney-prinsessene er sterke kvinner med bein i nesen. Tiana og Elsa fra *Frozen* arbeider begge aktivt for å forandre sin livssituasjon. Askepott arbeider hardt med flere av oppgavene stemoren legger på henne. I motsetning til Tiana, er Lottie en bortskjemt, pen, hvit pike som virker litt tåpelig og som har noen fellestrekk med de klassiske Disney-prinsessene. Hun ber frenetisk til Ønskestjernen og tror på den med hele sitt hjerte. Når det ikke går slik hun ønsker, ber hun litt til - til Ønskestjernen. Hun ligner på tidligere Disney-prinsesser for eksempel når hun står øverst i trappen i en nydelig ballkjole i forbindelse med at hun skal møte sin prins. Men det viser seg at dette ikke er hennes prins, og at hennes drøm ikke blir oppfylt i løpet av filmen. Tiana er en annerledes karakter som seeren lettere kan identifisere seg med. Hun har et moralsk kompass som samsvarer med sentrale amerikanske verdier, selv i møte med motgang står hun for sine verdier, og hun kommer seirende ut til slutt.

Voodoo er en sentral del av verdensbildet i *The Princess and the Frog*. På samme måte som magi er voodoo en virkende kraft i filmen, voodoo og magi fungerer og påvirker omgivelsene. Voodoo og magi er sammenflettet, og voodoo fremstilles ikke som en religion i «*The Princess and the Frog*» men som magi. I Dr. Facilier sitt tilfelle presenteres voodoo som mørk magi, han synger blant annet at de har voodoo, hoodoo og andre ting han ikke en gang har prøvd. Denne setningen formidler til seeren at voodoo og hoodoo er forskjellige former for magi og at dette er bare noen av få fremgangsmåter som Dr Facilier kan bruke for å utføre svart magi.

Ønskestjernen

Ønskestjernen har ikke en religiøs forankring i Disney-filmer, men er verd å nevne i denne analysen fordi flere karakterer i filmen ber til Ønskestjernen. Den fungerer som en høyere makt i Disney-universet, en makt man kan vende seg til når livet blir vanskelig og som i noen tilfeller oppfylder ønsker. På samme måte som mange troende når de ber til Gud, folder Tiana og Lottie hendene sine før de henvender seg til stjernen med sine ønsker - Lottie og Tiana ber til Ønskestjernen. Ønskestjernen fungerer som et håp for Tiana når hennes drømmer virker uopnåelige, og i sin mørkeste stund vender hun seg til Ønskestjernen og ber. Ønskestjernen er en viktig del av Disney-universet og har vært det siden *Pinocchio*. Gepetto ber til

Ønskestjernen og får sitt ønske oppfylt. I et verdensbilde uten en guddom kan Ønskestjernen være den høyere makten som griper inn og hjelper Disneys aktører. Troen på stjernen, i tillegg til troen på seg selv, fremstilles gjerne som det vesentlige i «Disney-evangeliet». Magi, Ønskestjernen og troen på disse er gjennomgående tema i flere Disney-filmer.

I *The Princess and the Frog* står likevel Ønskestjernen i en særstilling, med et eget navn og en spesiell historie. Ønskestjernen blir kalt for Evangeline av ildfluen Ray. For Ray er Evangeline den store kjærligheten og en uoppnåelig drøm. Ray har også en særegen plass i Disney-universet: På slutten av filmen blir Ray drept av Dr Facilier når han prøver å hjelpe vennene sine. På denne måten blir dødsforestillinger et tema i filmen. Ray er en av få «gode» figurer som dør i en Disney-film. Etter at Ray dør ser man et gravfølge og deretter at Ray er forvandlet til en stjerne på himmelen - slik kommer han endelig nær sin elskede Evangeline. Ray lever altså videre etter sin død. Dette er svært sjeldent i Disney-filmer. Vanligvis er det skurkene som dør i Disney-filmer, og de forsvinner fra filmen når de dør. Det hender også at foreldre dør, og selv om de er snille forsvinner de også fra filmene. Ray er tilstede gjennom hele filmen, først som ildflue, og deretter som stjerne – sammen med Ønskestjernen. Han forblir en del av Disney-universet selv etter sin død. Mufasa i *The Lion King* viser seg for Simba i himmelen etter sin død, men han blir ikke værende i Simbas verden. At Ray dør og blir forvandlet til en stjerne er i grenselandet mellom magi og religion. Det er magien som forvandler han til en stjerne, men tanken om å leve videre etter sin død er en forestilling en finner i flere religioner.

I denne filmen er altså Ønskestjernen både en høyere makt Tiana og Lottie kan be til, og den har en rolle som Ray sin kjærlighet. Ved at Ray dør og får leve videre, og i tillegg oppnår en kjærlighet som tidligere i filmen har virket som umulig overtro, kommer det frem at tro og håp kan hjelpe deg for å få oppfylt dine drømmer og til og med gi liv etter døden. Ved at Ray får leve videre og ved at han får sin Evangeline, blir det mindre trist at han dør. Navnet Evangeline og forholdet mellom Evangeline og Ray kan tenkes å referere til det kjente diktet «Evangeline, A Tale of Acadie» av H. W. Longfellow, som handler om ulykkelig kjærlighet. Diktet handler om en jente som heter Evangeline og hennes store kjærlighet Gabriel. Paret blir separert og Evangeline leter over hele USA etter sin elskede. I blant befinner de seg i nærheten hverandre uten at de vet om det. På slutten av diktet jobber Evangeline med å hjelpe de fattige, og blant disse finner hun Gabriel som så dør i hennes armer. Dette diktet handler om til *the cajuns*, personer av fransk herkomst som ble tvangsflyttet til Louisiana på midten av 1700-tallet. Akkurat som Evangeline og Gabriel i diktet, ble mange separert fra sine

familier. En kan tolke Ray og Evangeline sin historie i kontekst av dette diktet, med likhetstrekk i ulykkelig kjærlighet, det at de er nær hverandre uten å kunne være sammen, og i at de tilslutt endelig får være sammen. Diktet er satt til Louisiana i sumpen utenfor New Orleans, i likhet med scenen der Ray forteller Tiana og prins Naveen om sin kjærlighet til Evangeline. Ray er *cajun* i likhet med diktets protagonister. Ved å bruke denne referansen knyttes filmen tettere til vår virkelige verden.

Religiøse og magiske utøvere i *The Princess and the Frog*

Dr. Facilier og Mama Odie er de eneste religiøse og magiske utøverne i *The Princess and the Frog*. Begge to har magiske krefter og er utøvere av voodoo. De representerer i filmen magiske og religiøse tendenser i New Orleans og i sumpene omkring. På samme måte som i den ekte byen New Orleans, er voodoo i tillegg til kristendom en integrert del av bakgrunnen i filmen. Det er noen få elementer fra kristendommen i filmen; prins Naveen og Tiana gifter seg i en kirke og de kjemper mot Dr. Facilier på en kirkegård. Men der er ingen kristen religionsutøver. Fraværet av en prest når Tiana og Naveen gifter seg i en kirke på slutten av filmen, er verdt å merke seg. Denne scenen er en fortsettelse av vielsen som blir foretatt av Mama Odie i sumpen - Tiana og Naveen kysser hverandre og blir forvandlet til mennesker, da ser man dem i en kirke hvor de står fremme ved alteret og helt tydelig nettopp er blitt viet. Men det er ingen prest tilstede, selv ikke i denne siste scenen.

Dr. Facilier (Skyggemannen)

Dr. Facilier er antagonist i filmen og det er sentralt i fremstillingen av denne karakteren at han driver med magi, voodoo, conjure og hoodoo. I filmen blir han kalt *The Shadowman* av Tiana, Mama Odie og Ray, men han presenterer seg selv som Dr. Facilier. Han krever respekt av tjeneren til prins Naveen som mener han ikke er «ekte vare». De andre aktørene i filmen snakker om Dr. Facilier i respektfulle vendinger fordi *The Shadowman* er en farlig og mektig mann. Prins Naveen får flere ganger kritikk fordi han inngikk avtaler med Dr. Facilier. Tjeneren til Naveen er den eneste i filmen som stiller spørsmål ved Dr. Facilier sine evner, og hans skepsis blir fort motbevist - magien og voodooen til Dr. Facilier virker og er mektig. Det første møte seeren får med Dr. Facilier i filmen er når han leser tarot-kort og «hjelper» kundene til å oppnå sine drømmer. Det viser seg fort at magien han driver med ikke er til

hjelp for kundene. For eksempel bruker Dr. Facilier magi til å gi en kunde hår på hodet, men før kunden vet ordet av det er han dekket av hår overalt. Magien til Dr. Facilier fremstilles ikke som noe snilt eller godt, men heller som en snarvei som viser seg å gi uheldige konsekvenser. Det er typisk for den onde karakteren i Disney-filmer at han benytter snarveier. En viktig idé i «Disney-evangeliet» er at en må arbeide hardt for å oppnå noe, snarveier løser aldri problemer. Dr. Facilier har et voodoo-emporium hvor han gjør forvandlinger, besvergelses og lager trylledrikker. Han kan kommunisere med sin skygge, som kan handle på egenhånd for å hjelpe Dr. Facilier med hans planer. Skyggen viser følelser som ikke er tydelige hos Dr. Facilier. Et eksempel på dette er når Naveen har greid å rømme fra Dr. Facilier og medhjelperen, da ser Dr. Facilier sint ut men skyggen skjelver i frykt for hva de onde åndene nå kan finne på å gjøre mot dem til straff.

I utseende minner Dr. Facilier om tilhengerne til den haitianske lwaen Baron Samedi. Han er kledd i svart og lilla, og går med flosshatt. Dr. Facilier blir fremstilt som magiker, *witchdoctor* og voodoo prest. Han kan også tolkes som en *boko*, dette er en type voodoo prest som tjener lwaene med to hender, og som driver med ond magi. Baron Samedi er en lwa som utfører magi og hans tilhengere er forpliktet til å forholde seg til ham. Dr. Facilier må hele tiden forholde seg til lwaene – sine *friends on the other side*, og som voodoo prest som utøver magi er Baron Samedi mest sannsynlig overhodet over de lwaene Dr. Facilier forholder seg til. I filmen er det en spesiell maske som er sentrert i midten som kan tolkes som lederen for de andre åndene/maskene. Denne masken er mye større enn de andre, og det er denne masken som på slutten av filmen sluker Dr. Facilier når han ikke innfrir sin del av avtalen. Baron Samedi er overhodet til de rampete åndene i haitiansk vodou. Det er mulig å tolke de svarte åndene i filmen som disse rampete åndene. Det er den store masken som i filmen gir Dr. Facilier en amulett eller *wanga*. Baron Samedi er lwaen som lager og selger *wangaer* i haitiansk vodou. Det er også han som hersker over gravplassene, og Dr. Facilier blir slukt og forsvinner inne i en gravstøtte på en gravplass. Det er altså en rekke trekk som underbygger argumentet om at Dr. Facilier er en tilhenger til lwaen Baron Samedi og at Baron Samedi muligens er representert som en av maskene som Dr. Facilier forholder seg til gjennom filmen.

Det er også mulig å tolke Dr. Facilier sine «venner på den andre siden» og lwaene som Dr. Facilier maner frem og lager en avtale med, som Petwo ånder. Disse fremstilles i filmen gjennom svarte skygger og afrikanske masker, som ser alt annet enn snille ut. Petwo ånder i haitiansk vodou er ofte voldelige, slemme og hevngjerrige, noe som stemmer overens med

oppførselen til Dr Facilier sine «venner på den andre siden» i filmen. Disse vil gjerne ha sjelene til alle i byen og de tar Dr. Facilier av dage når han ikke oppfyller sin del av avtalen. Ritualene rundt Pewto Iwaene er ofte aggressive og voldelige, og tilhengerne tror det får alvorlige konsekvenser hvis man ikke innfrir løfter eller avtaler med dem. Dette passer med åndene i filmen som straffer Dr. Facilier med å sluke ham. Under sangen *Friends on the Other Side* er det en voldelig komponent, selv om dette er fremstilt som en svært forsiktig undertone i filmen. Naveen holdes på et tidspunkt fanget av to slanger, for at Dr. Facilier kan ta blod fra han. I den scenen der Dr. Facilier har gitt blodet fra Naveen til *wangaen*, ser man en hodeskalle maske over deler av ansiktet hans. Dette kan henspille på Baron Samedi som er ånden som oppholder seg i de døde bein og som er herskeren i døden - Baron Samedi avbildes noen ganger som en hodeskalle med flosshatt.

En kan også gjenkjenne karakteristika ved bekledningen til Dr Facilier i uniformene til Duvalier «Papa Doc» sin private livgarde. Den haitianske diktatoren Duvalier sitt styre var kjent for å være et terrorvelde og han var beryktet for å drive med voodoo og dyrke svart magi. Selve navnet Dr Facilier kan gi assosiasjoner til navnet Duvalier. Det er beskrevet at navnet til Dr. Facilier i filmen egentlig skulle vært Duvalier, men ble forandret til Dr Facilier på grunn av misfornøyde tilbakemeldinger (McGee, 2012, s.249). Tittelen Dr. kan gi assosiasjoner til Doc i Papa Doc. Assosiasjonene til den beryktede diktatoren bygger opp under Dr. Facilier sin identitet som ond, svart, magiker, voodoooprest og tilhenger til underverdenen. Alt fra navnet til Dr. Facilier til klærne han bruker knytter han altså til en ensidig fremstilling av voodoo som innbefatter mørk magi og de døde.

Dr. Facilier utøver magi flere steder i filmen. Han kan spå fremtiden, lage *charms*, *potions* og lese hender. Han sier selv at han kan oppfylle ens drømmer. Dette gir visse assosiasjoner til gode féer i Disney-filmene som også lover å *make dreams come true*. Det viser seg fort at dette ikke stemmer for Dr Facilier, han er ingen god fé. Som i flere Disney-filmer er magien til Dr. Facilier, som er antagonisten, kraftig. Maleficent i *Sleeping Beauty*, Ursula i *The Little Mermaid* og Jafar i *Aladdin* er alle mektige hekser og trollmenn. I samtlige av disse filmene er magien til disse onde antagonistene sterkere enn magien til de «gode» kreftene i filmene. Dette gjelder også i *The Princess and the Frog*. Dr. Facilier sin magi virker mye kraftigere enn den snille motpartens magi, Mama Odie kan ikke oppheve forbannelsen som Dr Facilier har kastet over Prins Naveen og Tiana.

I sangen *Friends on the other side* er det flere magiske elementer. De afrikanske maskene dukker plutselig opp og synger, og det dukker opp voodoo dukker som danser. Skyggen til Dr. Facilier kan handle på egen hånd, blant annet fanger den amuletten på slutten av filmen den frøste gangen Tiana prøver å knuse den. Skyggen kan påvirke håndfaste ting, og den får for eksempel tjeneren til Prins Naveen til å falle. Skyggen forvandler seg også til en slange, og den viser følelser. På et tidspunkt under sangen *Friends on the Other side* forandres bakgrunnen i skyggen til Dr. Facilier; istedenfor å være tapet, blir mønsteret bak ham forvandlet til hodeskaller med bein i kryss under. Under denne sangen kan man argumentere for at Dr. Facilier manipulerer en situasjon og får hjelp av sine «venner» for å få det som han vil, de gir han en magisk amulett. Ved å fylle denne amuletten med blod, forandrer Dr. Facilier utseendet til den personen som bærer amuletten slik at den får utseendet til personen blodet kom fra. Etter at han har fått det blodet han hadde behov for, forvandler han prinsen til en frosk. Han kan trylle frem ild, afrikanske masker og voodoo dukker med en håndbevegelse. Men til tross for sine enorme krefter kan ikke Dr. Faciliers magi påvirke ham selv. For eksempel trenger han en annen til å bære amuletten, og han må derfor inngå en avtale med tjeneren til prins Naveen.

Dr. Facilier kan skape illusjoner. Hver gang han benytter illusjoner i filmen er det for å manipulere noen for å få det som han vil. Dr. Facilier lager illusjoner for å vise Iwaene hvordan han skal ta over New Orleans ved å bruke rikdommen til LaBouff etter at han har drept ham. I denne scenen i filmen viser han Iwaene at de får de fortapte sjelene når han selv overtar byen. Dette skaper en idé om at det finnes fortapte sjeler som kommer til Iwaene når de dør. Innenfor haitiansk vodou er det Baron Samedi som kontrollerer sjelene til de som blir drept av svart magi. Dr. Facilier sine illusjoner om å gi sjeler til Iwaene kan altså tolkes i relasjon til elementer fra haitiansk vodou. Dr. Facilier skaper også en illusjon når han ønsker å overtale Tiana til å gi ham tilbake amuletten med prins Naveen sitt blod som hun har greid å få tak i. I denne illusjonen viser han henne at hun befinner seg i den restauranten hun drømmer om å etablere. Denne illusjonen ser virkelig ut, og når hun ikke vil gi han amuletten fjerner han illusjonen.

Det at Dr. Facilier må betale en pris for makten han har, er ikke et vanlig element i Disney-filmer. Men det er mulig å trekke en parallell til trollmannen Jafar i *Aladdin*. Når Jafar oppnår å bli en mektig ånd, en *djini*, må han betale prisen for å være et så mektig vesen ved at han blir fanget i en lampe og må adlyde lampens herre, slik som reglene er for en *Djini*.

De svarte åndene som leter etter Prins Naveen og Tiana er eksempler på andre magiske trekk forbundet med Dr Facilier. Videre planlegger Dr. Facilier å drepe faren til Lottie, LaBouff, ved å stikke en nål inn i en dukke, for å få tak i pengene hans. Flere av de magiske elementene ved Dr. Facilier kan tolkes som religiøse elementer. I universet i *The Princess and the Frog* er dette to sider av samme sak, ordene voodoo, hoodoo og magi brukes om hverandre.

Mama Odie

Mama Odie i *The Princess and the Frog* representerer den «gode» siden ved voodoo, en voodoo som er influert av kristendom. Mama Odie presenteres som *voodooqueen*, en voodoo dronning, eller en *mambo*. Hun er en gammel dame på 197 år som er blind og som har en slange som kjæledegge. Hun bor langt ute i sumpen i New Orleans i en båt oppe i et tre. Hun er ikke en del av samfunnet i New Orleans. Hun er tannløs, distré og går barbeint. Mama Odie er på mange måter fremstilt som den klassiske Disney-féen, som en søt, gammel, distré bestemor. Selv om hun har mye felles med féene i *Sleeping beauty* og *Cinderella*, er hun i motsetning til disse ikke en fé men et menneske. Mama Odie er en mektig voodoo dronning, kledd i hvitt. Hennes magi er ekte. Men hennes magi er svakere enn Dr. Facilier sin onde magi, typisk for voodoo i film. Og i motsetning til magien som Dr. Facilier utøver, med en rekke elementer fra haitiansk vodou, har Mama Odie sin magi lite tydelige religiøse elementer og spesielt ikke elementer fra haitiansk vodou.

Mama Odie er aktøren i filmen som skal fremstille voodoo i et mer positivt lys, hennes magi er jo god. For å skape en skikkelse som ufarliggjør voodoo har sangen til Mama Odie typiske trekk fra gospel. Hun synger *Dig a little deeper*, som av sjanger er en gospelsang typisk for sørstatene i USA. Gjenkjennelige trekk for denne typen gospel er «call and response», som i filmen forgår mellom Mama Odie og dyrene som står i et kor bak henne. Det er flere scener under sangen som bærer preg av kristendom. Mama Odie står bak en prekestol når hun synger om at Naveen sin higen etter penger ikke vil gjøre han lykkelig, men det vil derimot kjærligheten. Temaet passer også for en preken! Senere i sangen kommer Mama Odie, Naveen, Tiana og alle dyrene opp i treet. Her skapes det en illusjon om at de står og synger gospel i koret i en kirke med glassmalerier i bakgrunnen. Mens Mama Odie går ut i lyset synger hun om å gå *into the light*, som er en typisk formulering for å fremstille veien til Jesus. I tillegg blir hun omkranset av et lys som minner om en glorie, typisk for bilder av Jesus for eksempel på ikoner. Ved å trekke gjenkjennelige elementer fra kristendom inn i Mama Odie

skikkelsen og hennes magi, blir hun ufarliggjort i filmen. Denne fremstillingen kan også være stereotypisk for svarte kristne i New Orleans, nemlig at de både kan være katolikker og tilhengere av vodou.

I tillegg til at Mama Odie synger i gospelkor er det hun som vier Naveen og Tiana når de gifter seg i sumpen. Mama Odies karakteriserende trekk passer bedre med en syngende fé enn en voodoo-dronning. Figuren Mama Odie har også noen fellestrekk med voodoo slik det fremstilles i film; navnet Mama Odie, tittelen *voodooqueen* og kontakten med en slange er elementer som er typisk voodoo i film. Voodoo-dronning er tittelen til de religiøse utøverne fra Mississippi Valley voodoo. I denne formen for voodoo er pytonslangen forbundet med lwaen Blanc Dani. Mens det er typisk for voodoo i film at Mama Odie sine krefter er svakere enn Dr. Facilier sine krefter, at voodoo knyttet til ondskap fremstilles som mektigere enn voodoo som benyttes for noe godt, passer dette ikke med haitiansk vodou eller Mississippi Valley voodoo hvor det er balanse mellom ondt og godt.

«She got magic and spells and all kinds of hoodoo». Slik blir Mama Odie presentert i filmen. Når alligatoren Louis presenterer den skumle og farlige voodoo-dronningen, skapes det en assosiasjon til Madam Mim fra *The Sword in the Stone* (1963). Madam Mim er en ond heks, og presentasjonen gir et inntrykk av at Mama Odie er en mektig heks. Når Mama Odie rører i gumbogryten kan hun få svar på spesifikke spørsmål. For å hjelpe Naveen og Tiana med å finne en måte å løse forbannelsen på, rører hun rundt i gryten og sier «Gumbo gumbo i gryte stor, vi trenger en prinsesse, vis til mor», og gryten viser henne den informasjonen hun trenger. Scenen gir assosiasjoner til scenene der den onde dronningen i Snehvit spør speilet på veggen om hvem som er vakrest i landet. Det at Mama Odie, som fremstilles som den snille voodoo-utøveren, kan forbindes med to onde trollkvinner kan underbygge hennes rolle som en mektig trollkvinne, selv om hun er god.

Mama Odie utfører magi i flere tilfeller i løpet av filmen. Hun har sin magiske gumbo, hun kan snakke til dyr og hun kan skyte ildkuler. Mama Odie sin gumbogryte ligner på heksegryten til Ursula fra *The Little Mermaid* som hun bruker til å vise Ariel prinsen sitt ansikt. Mama Odie har en kjegle som magisk verktøy istedenfor en tryllestav. Hun sender ut lys fra denne for å sende bort de onde lwaene etter at de har fanget prins Naveen mot slutten av filmen. Åndene oppløses av lyset, men de magiske kreftene til Mama Odie er ikke sterke nok de å sende åndene bort permanent, de er bare sendt bort til et annet fra sted. Mama Odie kan også forvandle dyr til andre skikkelser men ikke på en permanent måte. Løsningene i

filmen ligger ikke i hennes magiske evner men ved hennes evner til å se hva som faktisk er viktig i livet. Det viser seg at kjærligheten er det viktige i livet, og at det er dette Mama Odie prøver å lære prins Naveen og Tiana. Måten Mama Odie fremstilles på, som en enslig voodoooutøver langt ute i sumpen, fremstiller henne som en person som ikke tilhører eller er akseptert i samfunnet.

Religiøse og magiske elementer i *The Princess and the Frog*

Religiøse symboler og gjenstander

I *The Princess and the Frog* er det mulig å gjenkjenne flere religiøse gjenstander og symboler fra haitiansk vodou og fra Mississippi Valley voodoo. Slanger er et av dyrene som går igjen i denne filmen. Mama Odie har en pytonslange som kjæledyr, mens Dr. Facilier bruker slanger under ritualet hvor han forvandler Prins Naveen til en frosk. I tillegg til dette kan Dr. Facilier sin skygge ta form som en slange, noe den gjør under sangen *Friends on the Other side*. Både innfor haitiansk vodou og Mississippi Valley voodoo er slangen et dyr som er knyttet opp mot åndene, lwaene. Blanc Dani og Danbala er begge lwaer som representeres av slanger. Blanc Dani blir forbundet med en pytonslange, den samme typen slange som er kjæledyret til Mama Odie. Blanc Dani er en positiv kraft innenfor voodoo. Dr. Facilier bruker blant annet slanger når han forvandler Naveen til en frosk, men slangene som er avbildet sammen med Dr. Facilier ser ikke ut som pytonslanger.

Nesten hele sangen *Friends on the other side* kan tolkes som en vodou-seremoni. Den begynner med kortlesning som er en kjent divinasjonsmetode innenfor haitiansk vodou. Dr. Facilier spår fremtiden til prins Naveen og tjeneren med tarot kort. I haitiansk vodou brukes tarot kort som en metode for å kommunisere med lwaene. Under seansen i filmen får man på de to første kortene se hvordan prins Naveen var rik og ble gjort arveløs. Det siste kortet Naveen trekker viser et bilde av at han er på et liljeblad og spiller på et instrument. Dette kortet avbilder en scene fra fremtiden til Naveen, for denne scenen finner sted etter han er blitt forvandlet til frosk. På denne måten formidler filmen idéer om at magi fungerer og at man ved å spå i kort faktisk kan se fremtiden. Dr. Facilier benytter også tarot kort for å skape en allianse med Naveen sin tjener. Tjeneren sitt siste kort viser ham selv som en rik prins, noe som fremmer Dr. Facilier sine planer. Etter kortlesingen begynner noe som kan gi assosiasjoner til et vodou-ritual. Afrikanske masker og voodoo dukker kommer plutselig frem,

før *vèvè*'er begynner å fly rundt. *Vèvè*'ene blir tegnet opp for å kalle på gudene i haitiansk vodou, og i denne scenen flyr de rundt mens Dr. Facilier danser rundt til lyden av trommer. Både trommer og dans er viktige elementer i haitiansk vodou.

Ved nærmere analyse viser det seg at flere av *vèvè*'ene som flyr rundt i bakgrunnen ligner *vèvè*'er som tilhører bestemte lwaer. De symbolene som vises mest er symbolene til kjærlighetslwaen Ezili og til Baron Samedi, disse *vèvè*'ene ser man flere ganger når Dr. Facilier utfører magi. Amuletten som Dr. Facilier får av lwaene kan minne om en *wanga* i haitiansk vodou. Amuletten er utformet lik de afrikanske maskene, og amuletten er magisk ved at den forvandler bæreren til å bli lik blodets eier. Dette passer ikke inn i en beskrivelse av en *wanga*, men at den «drikker» blod og må «mates» jevnlig er likhetstrekk med en *wanga*. To slanger holder Naveen fast mens Dr. Facilier tar hans blod. Innenfor vodou er slanger ofte kjennetegn på «Danbala», en gammel lwa. Men denne lwaen er ikke kjent for å være verken ond eller aggressiv. Mest sannsynlig er det slanger i denne scenen i filmen fordi det gir assosiasjoner til den type voodoo som gjerne fremstilles i film.

I scenen hvor Prins Naveen blir forvandlet til en frosk er det stearinlys i rommet. I en annen scene befinner Dr. Facilier seg i en ring av stearinlys mens han driver med magi. Lysene er typiske elementer i vodou-ritualer. Det som er spesielt i denne filmen, er at lysene er de eneste symbolene i filmen som hentyder til at vodou er en synkretisk religion. Gjennom hele filmen fremstilles vodou som afrikansk magi, mens det er svært lite som gir assosiasjoner til katolisismen som faktisk er en viktig del av haitiansk vodou. Stearinlys benyttes ofte i katolske seremonier. I filmen er det brukt masker og svarte ånder til å representere lwaene, mens i haitiansk vodou blir lwaene representert gjennom helgener. Her er det gjort et valg, hvor filmskaperne har valgt å knytte fremstillingen av voodoo til de afrikanske røttene, istedenfor å vise vodou sin tilknytning til kristendommen. De afrikanske maskene og utformingen av amuletten kan også forbindes med de afrikanske røttene.

Voodoo dukkene og de innskrumpede hodene dukker opp flere ganger gjennom filmen. De innskrumpede hodene tilhører Dr. Facilier og han har blant annet sin bestemor blant disse hodene. Voodoo dukkene sitter rundt omkring i Dr. Facilier sitt emporium og våkner til liv under sangene hans. Dr. Facilier har blant annet en voodoo dukke han har laget av LaBouff, som et hjelpemiddel til å ta ham av dage så fort det byr seg en anledning. På slutten av filmen kommer voodoo dukkene opp av jorden på gravplassen. Voodoo dukkene som bryter seg opp gjennom jorden har klare likheter med fremstillinger av zombier i film.

Magiske elementer

Flere av disse elementene har en religiøs forankring samtidig som de presenteres som magi. Eksempler på dette er at voodoo dukkene kan gå, at LaBouff vil dø hvis Dr. Facilier stikker en nål i dukken av ham, og at vèvè'ene ikke er tegnet på bakken men flyr rundt omkring. På denne måten er vodou, voodoo og magi blandet sammen i filmen.

Det dukker opp flere forskjellige magiske gjenstander i *The Princess and the Frog*. Når Dr. Facilier skal utføre magiske handlinger flyr det tegn rundt omkring ham, dette ser vi i scener fra hans rom og på gravgården. Amuletten som forvandler tjenerens utseende kan sees på som en magisk gjenstand, og det at amuletten kan bruke opp blodet er også overnaturlig. Videre kan det å se noe i en gryte med mat bli sett på som magisk, for ikke å snakke om at gumbogryten også kan svare på spørsmål. Å kunne påvirke noen eller drepe noen ved å stikke en nål i en dukke, kan også tolkes som magi. Mama Odie forvandler slangen sin til en rekke forskjellige dyr når hun forteller Tiana og Naveen at det ikke er utseendet men slik man er på innsiden som teller.

Det er beskrevet at magi kan benyttes for å manipulere høyere makter; det er nettopp dette Dr. Facilier gjør. Dr. Facilier utfører riter for å påkalle mektige ånder fra en annen verden og manipulere disse til å gjøre det han ønsker. Han må betale en pris for dette, åndene krever noe tilbake. Han står i gjeld til åndene og hvis han ikke betaler gjelden ved å gi åndene sjelene til innbyggere i New Orleans, må han betale med at åndene får ham selv. Disse mektige åndene gir Dr. Facilier det han ber om, noen ånder som han sender ut for å lete etter froskene prins Naveen og Tiana som har rømt i sumpene. Disse åndene er svarte og kan innta forskjellige former. Når Tiana knuser amuletten, blir skjermen fylt med symboler som flyr rundt, før maskene kommer frem med lysende øyne for å kreve det de har rett på. De tar tak i skyggen til Dr. Facilier og drar han med til «den andre siden». Istedenfor Dr. Facilier står det igjen en gravstøtte med hans ansikt på.

Forvandling

Gjennom filmen blir det utført flere besvergelses og forvandlinger. Dr. Facilier og Mama Odie kan begge forandre utseende til mennesker og dyr på ulike måter. Gjennom et ritual med

besvergelses forvandler Dr. Facilier Naveen til en frosk. Tiana blir forvandlet til frosk ved at hun blir kysset av prins Naveen i froskeskikkelse, slik blir både Naveen og Tiana magisk forvandlet gjennom Dr. Faciliers magi. Tjeneren blir ikke forvandlet på samme måte som Naveen og Tiana, det er talismanen eller amuletten som forvandler tjenerens utseende når han får den rundt halsen. Denne forvandlingen er ikke en varig forvandling, den varer bare så lenge det er blod fra Naveen i amuletten. Naveen og Tiana blir omskapt til frosker inntil forbannelsen eventuelt løses, mens amuletten bare forandrer tjenerens utseende så lenge den inneholder blod. Ray forandrer vesen når han dør, han blir til en stjerne.

Å forvandle mennesker til dyr er et tema i flere Disney-filmer. I *The Sword in the Stone* forvandler trollmannen Merlin både seg selv og Arthur når han skal lære Merlin om livet. Senere i filmen har Merlin og Madam Mim en trollmannsduell hvor de også forandrer seg selv til forskjellige dyr. Mennesker forvandles til dyr også i *The Princess and the Frog*, Tiana og Naveen blir forvandlet til frosker slik Merlin forvandler seg selv og Arthur til dyr. Når Mama Odie forvandler slangen sin til mange forskjellige dyr, minner dette om trollmannsduellen til Merlin og Madam Mim. I *Brother Bear* blir Kinai forvandlet til en bjørn. Denne forvandlingen blir gjort av universet når Kinai trenger å lære om sitt totemdyr. Han forvandles, men det er fremstilt mer som en lærepenge gitt av universet enn en forandring gjort av en magiker.

Fremstilling av religioner i *The Princess and the Frog*

I *The Princess and the Frog* er religion og magi vesentlige i verdensbildet som danner rammen om handlingen. Det er bemerkelsesverdig at religionen i filmen blir presentert som magi. Magi og religion er flettet sammen i flere av Disneys filmer, for eksempel i *Hercules*. Imidlertid gjelder det i *Herkules* en religion som ikke lenger er levende, mens voodoo er en religion som har aktive tilhengere i flere samfunn i dag. *The Princess and the Frog* skiller seg på den måten noe ut fra andre Disney-filmer som blander religion og magi. Det er verdt å merke seg at fremstillingen av voodoo i denne Disney-filmen for barn ligner på fremstillinger av voodoo i en rekke tidligere filmer som skaper et negativt bilde av denne religionen.

I *The Princess and the Frog* er et utvalg av elementer fra haitiansk vodou blandet med typiske trekk fra voodoo slik den er fremstilt i film. Mississippi Valley voodoo er aktuelt for analysen ved at hoodoo og conjure er begreper som blir brukt i filmen, i tillegg til at titlene til de

religiøse utøverne stammer fra denne formen for voodoo. Til tross for bruken av begreper, symboler og ånder fra haitiansk vodou, fremstilles disse elementene i filmen som magi. Både Dr. Facilier og Mama Odie bruker magi, i tillegg til voodoo og hoodoo, men i filmen blir magiske og religiøse elementer (fra voodoo og vodou men ikke fra kristendom) kategorisert som det samme, gjerne ved at ordene blir brukt om hverandre.

Man kan argumentere for at det særlig er antagonisten i filmen, Dr. Facilier, som fremstilles med trekk fra religionene vodou og voodoo i filmen. Han er kledd som tilhengerne til lwaen Baron Samedi, lwaen fra haitiansk vodou som våker og bestemmer over gravplasser og de døde. Dr. Facilier fremstilles som voodoo prest eller *witchdoctor* og han utfører ritualer som inneholder symboler og gjenstander som kan benyttes under en religiøs seremoni i haitiansk vodou. Dr. Facilier sine venner «på den andre siden» har mange kjennetegn for lwaer. Men i filmen er lwaene fremstilt som svarte skygger og afrikanske masker, ikke som helgenstatuer slik lwaene ofte er avbildet i vodou. Dette kan være et eksempel på hvordan filmskaperne har prioritert en bestemt effekt på seerne, fremfor at religionen blir fremstilt korrekt. Religion benyttes som et virkemiddel i filmen, vodou er eksotisk og annerledes.

Vodou er i filmen med på å danne et bilde av «de andre», det er en «fremmed» religion og den blir fremstilt orientalistisk i *The Princess and the Frog*. Vodou fremstilles på en slik måte at seerne får inntrykk av at det er en primitiv og ond religion, som går ut på å kaste forbannelser eller andre mørke magiske trylleformler over andre. De afrikanske maskene, symboler som ikke er forbundet med haitiansk vodou i det hele tatt, knytter i filmen vodou til Afrika med assosiasjoner til et primitivt og mørkt kontinent mange vestlige vet lite om. Gjennom fremstillingen av denne religionen som ond og primitiv magi i *The Princess and the Frog* bidrar filmen til å rangere vodou som en «lavere» form for religion. Vodou fremstilles mer som magi enn som religion, og dette bidrar til at religionen blir fremstilt som mindreverdig i forhold vestlig religion. Det å fremstille religion orientalistisk forekommer i flere Disney-filmer. Pocahontas og indianerne fremstilles orientalistisk i *Pocahontas*, men i dette tilfellet som fantastisk og eksotisk. Indianerne fremstilles på en svært romantisk måte som et folk som lever i harmoni med naturen. I Disney-filmer kan religioner fremstilles orientalistisk, både som noe helt forferdelig og som noe helt fantastisk.

I *The Princess and the Frog* er det flere elementer som ikke passer med en bestemt religion men som er med å underbygge Dr. Facilier sin rolle som annerledes, farlig og primitiv. I *The Princess and the Frog* har Dr. Facilier flere innskrumpede hoder, blant annet bestemoren sitt

hode. Dette trekkes frem for å vise at hans bestemor er kongelig. Innskrumpede hoder hører ikke med til vodou i noen form. Likevel vises de frem på like linje med elementer som forbindes med både haitiansk vodou og voodoo i populærkultur. Videre viser han frem en kylling, noe som forbindes med ofring i voodoo i film. Amuletten som er en viktig gjenstand i filmen, ser ut som en afrikansk maske, og bruken av blod fremstiller den som primitiv. I *The Princess and the Frog* blir altså symboler og gjenstander som typisk forbindes med primitiv overtro knyttet til Dr. Facilier. Slik blir haitiansk vodou fremstilt orientalistisk i denne filmen, og gjennom denne og lignende filmer blir synet på vodou som religion opprettholdt som noe som er annerledes, eksotisk, og farlig.

Fremstillingen av Mama Odie i denne filmen gir heller ikke seerne et klart positivt inntrykk av vodou. Mama Odie fremstilles riktignok som en ganske snill voodoo-dronning, men hun minner mer om de gode féene i andre Disney-filmer og når hun synger gospel, bygger det oppunder at hun er snill i og med at hun står for det kjente og kjære for seerne. Mama Odie har ingen elementer fra haitiansk vodou, og på lik linje med andre Disney-féer er magien hennes god, men ikke like sterk som Dr. Facilier sin magi. Dette er et fellestrekk med fremstilling av voodoo i andre filmer, men også et likhetstrekk med andre Disney-filmer. Gospelsangen kan være med på å underbygge allerede eksisterende stereotyper av svarte i USA - sørstats gospelsang gis assosiasjoner til de svartes rolle som slaver. Mama Odie er både katolikk og utøver av voodoo. I det store og hele fremstilles Mama Odie som en koselig gammel bestemor som kan gi gode råd, men som ikke faktisk kan hjelpe Tiana og prins Naveen. Men hun kan hjelpe dem på veien, og det er gjennom hennes sang at prins Naveen skjønner at han elsker Tiana. Mama Odie bidrar kun i begrenset grad til fremstilling av religion i filmen.

Voodoo slik den er fremstilt i denne filmen ligner det Adam McGee kaller for imaginær voodoo. I *The Princess and the Frog* er voodoo fremstilt mindre skummelt og mindre seksuelt enn i mange voksenfilmer, men fremstillingen passer likevel delvis inn i dette mønsteret. McGee argumenterer for at selv om voodoo ikke blir utført av Tiana, gagnar den henne. Uten voodoo ville hun ikke oppnådd suksessen hun fikk til slutt i filmen: Det er fordi prins Naveen blir forvandlet til en frosk at hun blir til en frosk. Det er på grunn av voodoo og magi at hun møter sitt livs kjærlighet, og hun blir prinsesse. Det er når Tiana og Naveen vil bryte forbannelsen at de møter alligatoren som hjelper dem med å få kjøpt bygningen hun ønsker til restauranten sin. Når Dr. Facilier spiller drømmene hennes for å prøve å få henne til å gi tilbake amuletten med blodet til prins Naveen, forstår Tiana at det er kjærlighet som er det

viktigste i livet, ikke restauranten. Slik bidrar flere elementer fra voodoo i Tiana sin favør, både forvandlingen, forsøket på å heve forbannelsen og amuletten.

Det er mulig å kjenne igjen flere elementer fra voodoo slik den fremstilles i populærkultur og film. I voodoo i film er magi en viktig komponent, dette gjelder som oftest svart magi. Fremstillingen av voodoo i film er gjerne diffus, men slanger, blod, skygger, trommer og voodoo dukker er typisk for filmer som omhandler voodoo. Alle disse elementene er også gjengangere i *The Princess and the Frog*. Det er også typisk for voodoo i film at Dr. Facilier som driver med svart magi er sterkere enn sin motpart Mama Odie, at det onde har størst makt.

«Disney-evangeliet» kommer klart frem i Disneys filmer, og det gjelder også i *The Princess and the Frog*. I denne filmen er Ønskestjernen svært sentral, den kan sees i bakgrunnen under de fleste av filmens scener og det er særlig fokus rundt den som Evangeline, den store kjærligheten til Ray som er en av filmens sentrale skikkelser. Personene i filmen forholder seg annerledes til Ønskestjernen enn i tidligere Disney-filmer. Tiana hører historier om den og ber til og med til Ønskestjernen, men tror ikke på den. Og det viser seg at det ikke er Ønskestjernen men hardt arbeid og det at hun er godhjertet, som gjør at hun overviner det onde og får sin suksess. Dette siste er i tråd med «Disney-evangeliet», likeledes at hun får hjelp av Mama Odie og magi for å oppnå sine drømmer.

Prins Naveen gjenspeiler en annen typisk side av «Disney-evangeliet». Han er født rik, han ødsler med pengene, og han er lat og interessert i å finne en lettvinnt måte å tjene penger på. Han fremstilles på mange måter som Tiana sin motsetning. Det er nettopp hans grådighet og tendens til lathet som gjør han til et lett bytte for Dr. Facilier med sin magi. I løpet av filmen lærer prinsen at kjærligheten er det viktige i livet og at det er viktig å arbeide for å oppnå det man ønsker. Dette er typisk i Disney-filmene. Å bli født rik er vanligvis negativt i Disney-universet, men det gir rom for å lære seg «den riktige vei» og dermed å oppnå «frelse». Tiana og Naveen går gjennom ulik utvikling for å oppnå dette, men de kommer begge frem til filmens lykkelige slutt. De finne hverandre og lærer at kjærlighet er det viktigste i livet. Dette er et tydelig budskap i flere Disney-filmer. Kjærlighet til andre, seg selv og alt som lever er det viktigste her i livet! Det er også typisk at filmen handler om en pike som ber til Ønskestjernen og tilslutt får sin prins. Tiana er riktignok skeptisk til Ønskestjernen, og stjernen har ikke betydning for det lykkelige utfall. Men til tross for dette og at til tross for at filmen kan virke som en speilvendt versjon av vår egen verden, handler *The Princess and the*

Frog om det samme som mange tidligere Disney-filmer: Disney-prinsessen får Disney-prinsen og de lever lykkelig alle sine dager.

Det er flere elementer i *The Princess and the Frog* som passer inn i teorien om den imaginære religionen voodoo. Men flere av disse elementene er det også mulig å argumentere for er vanlige trekk ved Disney-filmer. At Dr. Facilier sin magi er sterkere enn Mama Odies er et typisk trekk fra voodoo i film. Men det er også et trekk som er gjenkjennelig i flere Disneyfilmer. For eksempel er den onde heksen Maleficent mektigere enn de gode feene i *The Sleeping Beauty*. Det samme gjelder fremstillingen av religion og magi i *The Princess and the Frog*, at det er blandet sammen og fremstilles som magi. Dette passer med fremstillingen av voodoo i film men det er også vanlig i flere Disney-filmer.

Det som er verd å merke seg er likevel at voodoo i denne filmen er med på å underbygge Dr. Faciliers karakter som ond magiker, og det er blandet inn flere elementer fra haitiansk vodou. Med elementer fra religionen haitiansk vodou, skiller filmen seg ut fra filmene McGee beskriver. *The Princess and the Frog* fremstiller ikke bare den formen for voodoo som blir vist i film, som ofte har liten rot i den virkelige religionen. *The Princess and the Frog* har mange elementer som er med på å underbygge Dr. Faciliers magi som den ekte vodou, det virker som om filmskaperne har prøvd å tilføre voodoo i filmen faktiske elementer fra vodou. Imidlertid har de ikke benyttet elementer fra vodou i fremstillingen av Mama Odie. Det kunne skapt et mer balansert bilde av vodou hvis hun også forholdt seg til lwaer og hadde *vèvè*'er flyvende i bakgrunnen.

Man får inntrykk av at det er gjort bevisste valg i forhold til hvordan haitiansk vodou fremstilles i *The Princess and the Frog*. Elementer som gjenspeiler haitiansk vodou sentreres ensidig rundt den onde Dr. Facilier. Det er bare brukt elementer fra den mørke siden ved vodou, og ingen elementer som gjenspeiler religionen i et positivt bilde. For eksempel, det at Baron Samedi faktisk er en *healer* gjenspeiles ikke i denne filmen. Filmen gir et ekstremt skjevt syn på vodou og hva denne religionen står for. Det virker sannsynlig at dette er gjort bevisst og dermed kan passe inn i McGee sin teori om fremstillingen av voodoo i film.

KAPITTEL 8: *FRIENDS ON THE OTHER SIDE*: KONKLUSJON OG KOMMENTAR

Innledning

I dette kapittelet oppsummeres funn fra analyse av Disneys animasjonsfilm *The Princess and the Frog*. Først blir problemstillingen og underspørsmålene presentert, før de blir besvart nedenfor. Deretter blir det fremlagt en kort konklusjon av funnene. Videre kommenteres hvordan det var å arbeide med dette prosjektet. Oppgaven avsluttes med et blick fremover og hva denne oppgaven kan bidra med.

Hovedproblemstillingen i dette prosjektet var følgende:

Hvordan fremstilles religion i Disneyfilmen *The Princess and the Frog*?

Underspørsmål:

1. Hvordan fremstilles religiøse utøvere i *The Princess and the Frog*?
2. Hvordan fremstilles magi og religion i *The Princess and the Frog*?
3. Er det flere lag med religion i *The Princess and the Frog*?
4. Det kjente og «de andre» i *The Princess and the Frog*

Hvordan fremstilles religiøse utøvere i *The Princess and the Frog*?

I denne filmen er to av aktørene religiøse og magiske utøvere, Mama Odie som fremstilles som en voodooqueen eller *voodooqueen* og Dr. Facilier som i filmen fremstilles som en voodoo prest eller en *witchdoctor*.

Dr. Facilier er filmens antagonist. Han fremstilles som en ond mann som driver med ond magi, hoodoo og voodoo for å tjene lett-tjente penger. I filmen tillegges han ingen gode egenskaper og ingen formildende omstendigheter. Han fremstilles med klassiske afrikanske trekk. Mange av elementene rundt og ved Dr. Facilier gjør at det er mulig å argumentere for at han representerer en utøver av haitiansk vodou. Dr. Facilier har klær som setter han i forbindelse med lwaen Baron Samedi. Voodoo-seremoniene Dr Facilier utøver er faktisk fylt med elementer fra haitiansk vodou: *Vèvè*'er som er hellige skriftsymboler i haitiansk vodou, flyr rundt i luften når Dr. Facilier påkaller sine «friends on the other side». Disse «friends on the other side» passer med åndene i haitiansk vodou, lwaene. Trommer, stearinlys og kortlesning er elementer fra Dr Facilier sine ritualer som er kjent fra religiøse riter i haitiansk

vodou. Dr Facilier lager, eller «*conjure*», en amulett som «drikker» blod, dette gir assosiasjoner til *wangaer* i haitiansk vodou, religiøse gjenstander som trenger påfyll for å fungere. I filmen brukes begreper som voodoo, conjure og magi i fremstillingen av Dr. Facilier mens haitiansk vodou nevnes ikke eksplisitt på noe tidspunkt. Både Dr Facilier og Mama Odie utøver magi, men det er egentlig bare Dr. Facilier som har elementer fra haitiansk vodou.

Mama Odie fremstilles i filmen som voodoo dronning, og en som driver med magi, hoodoo og voodoo. Hun har en rolle i filmen tilsvarende «den gode fé», og hun har flere av de positive trekkene disse har i Disney-filmer, men hun har også noen trekk som gir assosiasjoner til mektige hekser i Disney-film. Mama Odie ufarliggjør voodoo gjennom gospelsang. Hennes religiøse makt og hennes magi er ikke så sterk som makten til Dr Facilier. Hun kan ikke forvandle Tiana og prins Naveen tilbake til mennesker, men hun kan gi råd om hvordan de kan oppnå dette. Det er få elementer knyttet til Mama Odie som stammer fra haitiansk vodou. Slangen som er hennes kjæledyr, navnet Mama Odie og tittelen *voodooqueen* knytter hennes rolle heller til Mississippi Valley voodoo. Det viser seg at Mama Odie sin rolle bak fasaden av en voodoo dronning, egentlig passer best med en god fé, med god magi som glitrer når hun utfører den.

Hvordan fremstilles magi og religion i *The Princess and the Frog*?

Gjennom filmen *The Princess and the Frog* blir elementer fra religionene haitiansk vodou og voodoo fremstilt som magi. Kjennetegn fra haitiansk vodou og voodoo fremstilles for det meste som ond magi utført av Dr. Facilier. Magi som er stilt i et mer positivt lys, er i filmen svakere enn den onde magien, dette passer ikke med haitiansk vodou men med voodoo i film. Religiøse begreper som voodoo, hoodoo og *conjure* er til stede i filmen, men er oftest satt i kontekst som om det skulle være magi. Det viser seg at religionene haitiansk vodou og voodoo alltid er presentert som magi i filmen, men magien som blir utført i filmen kan ikke alltid knyttes til religion. Magi benyttes delvis som et virkemiddel i filmen for å hjelpe Tiana å oppnå sine drømmer, den lykkelige slutt er ikke mulig uten at noe magisk griper inn og hjelper til. Der er elementer i filmen som bare er magiske og ikke har noe med religion å gjøre, slik som forvandlingen av mennesker til dyr og speilet i gymbogryten. Det meste som Mama Odie utfører er magi. Dr. Facilier blir fremstilt som en magiker, men her er elementene fra religionen haitiansk vodou mye tydeligere. Det kan oppsummeres at i *The Princess and*

the Frog benyttes magi, men elementer fra religioner fremstilles også som magi. At religion er fremstilt som magi er et fellestrekk denne filmen har med andre Disney-filmer. I denne filmen er religion hovedsakelige viktig for fremstillingen av ond magi.

Er det flere lag med religion i *The Princess and the Frog*?

I *The Princess and the Frog* er det flere lag med religion. Dette fremkommer gjennom analyse av filmen, men er gjerne ikke tydelig ved det første møtet med filmen. I filmen gis det direkte uttrykk for at den omhandler voodoo og magi. Formen for voodoo som går igjen i populærkultur, presenteres også i denne filmen. Selv om det gjelder en nedtonet form, er det lett å gjenkjenne elementer typiske for voodoo i film i *The Princess and the Frog*. Ved nærmere analyse av filmen viste det seg også å være enkelte elementer fra Mississippi Valley voodoo. Det som var overraskende var at det også var mulig å gjenkjenne en mengde elementer fra haitiansk vodou som spiller en sentral rolle i filmen. Dette fremkom først etter inngående analyse av filmen på bakgrunn av kunnskap om haitiansk vodou.

«Disney-evangeliet» er åpenbart tilstede og sentralt i *The Princess and the Frog*, slik man forventer i en Disney-film. Budskapet er klart og tydelig, men fokuset på hva som er viktigst i «Disney-evangeliet» er noe annerledes enn i mange Disney-filmer. I tråd med «Disney-evangeliet» er troen på seg selv svært viktig, å arbeide hardt og å være god er protagonisten Tiana sine mest utpregede kjennetegn. Men det viser seg at å jobbe hardt ikke er det viktigste her i livet, troen på noe høyere - på kjærligheten - er det viktigste. Dette lærer Tiana gjennom filmen, sammen med seerne. På denne måten fremstår en annerledes prioritering av verdier enn det som er vanlig i «Disney-evangeliet», der troen på seg selv og troen på høyere makter fremstilles som det viktigste. I filmen er kampen mellom det gode og det onde til stede hele tiden, det er dette filmen handler om, som i så mange Disney-filmene. Det er gjennom denne kampen at barn kan lære om rett og galt, og de lærer at dersom man er god og snill overvinnes man det onde. Dette er det «Disney-evangeliet» handler om, og det var Walt Disney sitt budskap til barn.

Voodoo nevnes direkte i filmen gjentatte ganger, og filmen viser en rekke elementer som er forbundet med voodoo i film, slik som voodoo dukker, innskrumpede hoder, slanger og hodeskaller. Adam McGee argumenterer for å kalle voodoo i film er en imaginær religion, en religion skapt i film. I *The Princess and the Frog* finner man flere elementer som passer med

denne teorien. Tiana er en fattig svart kvinne, hun utøver ikke selv voodoo men voodoo er nødvendig for at hun får sin lykkelige slutt - det er fordi prins Naveen blir forvandlet til en frosk og hun prøver å redde han, at de finner kjærligheten til hverandre. Andre likhetstrekk fra voodoo slik den er fremstilt på film er at Mama Odie som ikke kan oppheve forbannelsen som har skapt Tiana og prins Naveen om til frosker, hennes magi er svakere enn den onder magien som forvandlet dem til frosker. Tilstedeværelsen av zombier i filmen er også typisk for voodoo i film. I denne filmen bryter zombiene seg ut av jorden, dette passer med fremstilling av zombier i senere filmer, selv om zombiene er fremstilt mindre skremmende og mer barnevennlig enn i mange voksenfilmer.

Mississippi Valley voodoo viser seg også å være representert i filmen. Dette dreier seg særlig om navn og benevnelser. Det er interessant å merke seg at istedenfor å bruke ord som *oungan* og *mambo* for de religiøse utøverne som er begrepene fra haitiansk vodou, valgte filmskaperne å bruke titler som *voodooqueen* og *witchdoctor* fra Mississippi Valley voodoo. Andre begreper som blir brukt i filmen som stammer fra Mississippi Valley voodoo er hoodoo og *conjure*. En kan spekulere på om det er blitt gjort bevisst for å ikke fornærme ytterligere tilhengere av haitiansk vodou. Denne filmen har skapt mye oppmerksomhet og har fått kritikk for å ha fremstilt vodou negativt. Elementer fra haitiansk vodou definerer antagonistene som ond, mens den «gode» religionsutøveren i filmen ikke har noen karakteristika som passer med haitiansk vodou.

Haitiansk vodou viste seg ved nøye analyse av *The Princess and the Frog* for å være representert i filmen i stor grad. I en scene der antagonistene Dr. Facilier synger om *Friends on the Other Side* når han forvandler filmens prins til en frosk, er det flere elementer som kan tolkes som elementer fra haitiansk vodou. Stearinlys, trommer, dans og *vèvè'èr* er alle viktige elementer fra vodou-seremonier. Selve «vennene fra den andre siden» kan identifiseres med åndene i haitiansk vodou, *lwaene*. *Lwaene* fremstilles i filmen i form av afrikanske masker. Selve de afrikanske maskene har ikke noen plass i haitiansk vodou, de kan passe bedre med den film-skapte religionen voodoo. Videre fremstilles zombier i en kontekst med voodoo i *The Princess and the Frog* som ikke lenger er vanlig i voodoo i moderne filmer, men som faktisk kan passe med haitiansk vodou.

Elementene fra haitiansk vodou danner et viktig bakteppe for handlingen i filmen, og er sentrale i fremstillingen av antagonistene Dr. Facilier som ond. Det er interessant å merke seg at trekk fra katolsk helgendyrkelse er helt fraværende i filmen, til tross for at dette er en

vesentlig del av vodou slik praktiseres både på Haiti og i New Orleans. Fraværet av katolisismen i filmen, sammen med det spesielle utvalget av mørke elementer fra haitiansk vodou som benyttes som virkemidler i filmen, danner et generelt bilde av vodou som er svært forskjellig fra religionen haitiansk vodou. Det filmskaperne oppnår ved å bruke elementer fra religionen haitiansk vodou i tillegg til kjente elementer fra voodoo i film, er å definere og underbygge antagonistene som ond.

The Princess and the Frog fremstiller altså som forventet «Disney-evangeliet», med flere religiøse aspekter. Videre presenteres åpenbart voodoo som på flere måter passer med McGees teori om imaginær religionen voodoo i film. Men filmen har også klare elementer fra andre religioner, dette skiller filmen ut fra andre filmer som har voodoo som et underliggende tema. Filmene inneholder enkelte elementer, særlig navn, som passer med Mississippi Valley voodoo. Det dypeste laget med religion, den religion som det krever mest spesialkunnskap å identifisere i filmen, er religionen haitiansk vodou. Det viser seg å være omfattende bruk av elementer fra haitiansk vodou i filmen, men det er gjort et særlig negativt utvalg som gir en uriktig fremstilling av haitiansk vodou.

Det kjente og «det andre» i *The Princess and the Frog*

Kampen mellom det gode og det onde er hovedtemaet i *The Princess and the Frog*. Budskapet er at hvis du er god, arbeider hardt, og tror på både deg selv og en høyere makt, vil det gå bra til slutt. Dette er sentralt i «Disney-evangeliet». Dette er nært knyttet til de kristne idéer om godt og vondt. Disse verdiene og denne moralen er mange godt kjent med, dette er et verdisyn som ofte er grunnleggende i film og andre medier i den Vestlige verden. Filmens protagonister er gjerne fremstilt på en slik måte at publikumet kan relatere seg til personen, typisk basert på det velkjente verdisyn beskrevet ovenfor. I *The Princess and the Frog* er protagonisten Tiana en karakter som er bygget på vestlige holdninger med «Disney-evangeliet» i ryggen. Hun er snill og god, hun arbeider hardt, og når hun møter store vanskeligheter i livet vender hun seg til en uspesifisert høyere makt i bønn. Alle disse trekkene er det mulig å kjenne seg igjen i og å sympatisere med.

Antagonisten i film er typisk utformet som en som er annerledes, en som er fremmed. I *The Princess and the Frog* er antagonistene, Dr. Facilier, den rake motsetning til protagonisten Tiana, og han fremstilles som ensidig ond. Alt ved hans skikkelse fremstilles også som

annerledes: Hans klesdrakt gir assosiasjoner til klesdrakten til tilhengere av onde ånder i haitiansk vodou og til klesdrakten til den beryktede diktatoren Duvalier sin livgarde. Han utøver fremmedartet ond magi, som assosieres med mørke og farlige stereotyper av svarte i USA. Noe de fleste vil gjenkjenne som afrikanske masker fremstilles kun i forbindelse med scener der det utføres ond magi. Virkemidlene som benyttes for å fremstille ham som den personifiserte ondskap er et orientalistisk utvalg av elementer fra religioner og bidrar til ytterligere å stemple disse som fremmede og farlige. Mama Odie som skal presenterer voodoo som mer nøytral magi som kan benyttes i det godes tjeneste, motvirker ikke dette negative inntrykket, da hun gjennom gospelsang og gode råd om kjærlighet fremstilles som en Disney-fé mer enn som en religiøs utøver.

Konklusjon

I *The Princess and the Frog* er der elementer både fra Haitiansk vodou og fra den imaginære religionen voodoo. Antagonisten i filmen, Dr Facilier, presenteres som en mektig og ond voodoo *witch doctor*. En rekke elementer fra haitiansk vodou og voodoo omgir ham gjennom hele handlingens forløp. Den gode féen presenteres som *voodooqueen*, men hun synger gospel og elementer fra haitiansk vodou eller voodoo bidrar lite til denne karakteren. Skremmende og fremmede elementer fra haitiansk vodou og fra imaginær religionen voodoo benyttes for å definere den onde antagonisten, mens lysere og mindre fremmede elementer fra disse religionene ikke presenteres i filmen. Karakteristika fra haitiansk vodou og fra imaginær religionen voodoo er blandet sammen med magi, og fremstilles i filmen som magi. «Disney-evangeliet» presenteres av protagonisten som gifter seg med prinsen og oppnår lykke på grunn av sin godhet og sitt harde arbeid, i tillegg til magi.

Filmene gir en orientalistisk fremstilling av haitiansk vodou og av voodoo, ved å presentere et selektivt utvalg av negative elementer fra disse religionene og i hovedsak benytte disse som virkemiddel for å definere antagonisten som ond. Skikkelsen Mama Odie fremstilles som den gode fé og er av liten betydning for fremstilling av vodou og voodoo i filmene, selv om hun presenteres som en *voodooqueen*. Voodoo settes i skarp kontrast til de figurene som er «gode» i filmene, disse er knyttet til vestlige verdier. «Disney-evangeliet» presenteres som det kjente og vennlige, og formidler til seerne at kjærlighet, hardt arbeid og tro belønnes med et godt liv. Voodoo fremstilles som en farlig og primitiv religion, og dette underbygger eksisterende negative stereotyper om voodoo. Den dominerende konsekvensen av fremstillingen av

religion i *The Princess and the Frog* er at seerne får en feilaktig og negativ oppfatning av haitiansk vodou og de svarte som utøver denne religionen.

Kommentar

Religion er en tilstedeværende faktor i samfunnet uten at man nødvendigvis legger merke til det. I et samfunn som blir mer flerkulturelt samtidig som fremmedfiendtlighet er et stort problem, står samfunnet overfor en stor utfordring. For å danne et mer nyansert bilde rundt fremmede religioner og mennesker er kunnskap en viktig faktor. Denne oppgaven kan være med på å skape bevissthet rundt hvordan mange ikke-kristne religioner kan bli fremstilt i film, selv i film der det ikke tilsynelatende forekommer religion i det hele tatt. Å skape debatt rundt fremstillinger av religioner i populærkultur er viktig fordi å skape bevissthet rundt faktorer som kan ha stor påvirkning på individer og samfunnet.

Da jeg begynte å skrive denne oppgaven virket det tydelig at religion ble brukt for å skape omgivelsene i filmen *The Princess and the Frog*, men jeg var usikker på hvorvidt religion var noe mer enn en smakstilsetter for filmen, noe mer enn et kunstnerisk virkemiddel. For å forstå lagene med religion som tilslutt ble oppdaget har jeg lest alt jeg har kommet over om vodou i alle mulige former. Det har vært kjempe spennende og dette er et prosjekt jeg har lært mye av. Det som var uventet var at den fremstillingen som representerte voodoo var så veldig feilaktig. Selv med mer kunnskap om haitiansk vodou blir religionen fremstilt så veldig skjevt. At det ikke er noen elementer som representerer haitiansk vodou i et positivt lys er skremmende. Å bare trekke frem og vektlegge de mørkere sidene ved en religion kan være med på å skape frykt for det ukjente. Hvis noen faktisk tilhører og er utøvere av religionen slik den er fremstilt i *The Princess and the Frog* er det ikke rart at uvitende seere, ser på dette som en skummel religion. De vet ikke bedre. Kristendommen har mange mindre hyggelige sider i Bibelen, uten at noen blir sett på som onde og skumle fordi de tror på det.

Denne oppgaven har vært spennende å skrive, men det har også vært utfordrende. Begreper som magi og imaginær religion har vært utfordrende, men spennende å jobbe med. Å se filmer virket som en kjempe kjekk måte å samle inn data på før jeg begynte og det var til dels en spennende og kjekk måte å se filmer på. Den største utfordringen med denne oppgaven er at det er så mye å finne. Med fortsettende forskning rundt tema kunne jeg kanskje oppdaget mer i denne filmen og det hadde vært gøy å analysere flere Disney- filmer dyptgående. Tid

og omfanget på oppgaven har begrenset den. En annen utfordring vedrørende denne oppgaven har vært kilder. Jeg bruker mange kilder som er skrevet av Mark. I. Pinsky, fordi at han rett og slett er en aktiv skribent med innsikt på dette feltet. Dessverre har det vært nesten umulig å finne originalkildene hans, fordi jeg ikke har de tilgangene han har. Flere av Pinsky sine kilder stammer fra Disney-arkivet, hvor jeg prøvde å få tilgang over nett, men jeg fikk ikke tilgang. Til tross for utfordringer har vært et spennende og kjekt prosjekt å jobbe med!

Blikk fremover

Denne oppgaven kan være med på å skape bevissthet rundt fremstilling av religioner i populærkultur, da spesielt i barnefilm. Siden dette er et relativt ungt fagfelt er det viktig å forske videre på dette feltet. Siden film påvirker individ og samfunn er det viktig å øke bevissthet rundt dette. I et samfunn som blir mer fremmedfiendtlig kan det være interessant å forske på om noen av dagens holdninger kan være preget av uheldige stereotyper som fremmes gjennom film eller hvordan fremstilling av religion i barnefilm kan underbygge uheldige stereotyper knyttet til religion. Ved å være bevisst på holdninger som formidles gjennom film kan man diskutere dette med barn og unge og lære de til å se med kritiske øyne på informasjon de får om for eksempel religion i film. Å forske videre på Disney- filmer og fremstillingen av religioner i disse er veldig aktuelt. Siden Disney- filmer fremdeles er populært blant barn og unge er det viktig å skape bevissthet rundt fremstillinger av fremmede religioner og negative stereotyper i filmene de ser.

LITTERATURLISTE

Bøker:

Anderson, J. E. (2015) Bòkò, i; *The Voodoo Encycyklopedia – Magic, ritual, and religion*. Santa Barbara, California: ABC- CLIO, LLC, s. 30 – 31.

Anderson, J. E. (2015) Conjure, i; *The Voodoo Encycyklopedia – Magic, ritual, and religion*. Santa Barbara, California: ABC- CLIO, LLC, s. 57 – 58.

Anderson, J. E. (2015) Dolls, i; *The Voodoo Encycyklopedia – Magic, ritual, and religion*. Santa Barbara, California: ABC- CLIO, LLC, s. 78 – 79.

Anderson, J. E. (2015) Pythons, i; *The Voodoo Encycyklopedia – Magic, ritual, and religion*. Santa Barbara, California: ABC- CLIO, LLC, s. 245 – 246.

Anderson, J. E. (2015) Snakes, i; *The Voodoo Encycyklopedia – Magic, ritual, and religion*. Santa Barbara, California: ABC- CLIO, LLC, s. 273 – 275.

Anderson, J. E. (2015) Voodoo in Mississippi Valley, i; *The Voodoo Encycyklopedia – Magic, ritual, and religion*. Santa Barbara, California: ABC- CLIO, LLC, s. 306 – 310.

Anderson, J. E. (2015) Wanga, i; *The Voodoo Encycyklopedia – Magic, ritual, and religion*. Santa Barbara, California: ABC- CLIO, LLC, s. 311.

Anderson, J. E. (2015) Zombi, i; *The Voodoo Encycyklopedia – Magic, ritual, and religion*. Santa Barbara, California: ABC- CLIO, LLC, s. 323 – 324.

Bellegarde – Smith, P and C. Michel (2006) Introduction, i: Bellegarde – Smith P. and C. Michel. red. *Haitian Vodou – Spirit, Myth, & Reality*. Bloomington: Indiana University Press, s. xvii – xxvii.

Bigsby, P.R. (2015) Drums, i; *The Voodoo Encycyklopedia – Magic, ritual, and religion*. Santa Barbara, California: ABC- CLIO, LLC, s. 84 – 85.

Blizek, W. L.(2013) Introduction. I: Blizek, W. L. red. *The Bloomsbury Companion to Religion and Film*. London og New York: Bloomsbury Academic, s. 2 – 6.

Blizek, W. L. (2013) The Future of Religion and Film. I: Blizek, W. L. red. *The Bloomsbury Companion to Religion and Film*. London og New York: Bloomsbury Academic, s 7 – 16.

- Blizek, W. L. (2013) Religion and the Movies. I: Blizek, W. L. red. *The Bloomsbury Companion to Religion and Film*. London og New York: Bloomsbury Academic, s. 19 – 28.
- Blizek, W. L. (2013) Using Movies to Critique Religion. I: Blizek, W. L. red. *The Bloomsbury Companion to Religion and Film*. London og New York: Bloomsbury Academic, s. 39 – 48.
- Endsjø, D.Ø. og L.I. Lied (2011) *Det folk vil ha. Religion og Populærkultu.r.* Oslo: Universitetsforlaget.
- Fenton, L. (2015) Film, vodou/voodoo in, i; *The Voodoo Encyklopedia – Magic, ritual, and religion*. Santa Barbara, California: ABC- CLIO, LLC, s. 102 – 106.
- Fenton, L. (2015) Vèvè, i; *The Voodoo Encyklopedia – Magic, ritual, and religion*. Santa Barbara, California: ABC- CLIO, LLC, s. 297.
- Gilhus, I. S. og L. Mikaelsson (2001) *Nytt blikk på religion. Studiet av religion i dag*. Oslo: Pax Forlag A/S
- Hussain, A. 2011) Islam I: Lyden, J. red. *The Routledge Companion to Religion and Film*. London and New York: Routledge, s. 131 – 140.
- Jackson II, R (2015) Hoodoo, i; *The Voodoo Encyklopedia – Magic, ritual, and religion*. Santa Barbara, California: ABC- CLIO, LLC, s. 124 – 129.
- Joseph, C. L. (2015) Bondye, i; *The Voodoo Encyklopedia – Magic, ritual, and religion*. Santa Barbara, California: ABC- CLIO, LLC, s. 32 – 33.
- Lindvall, T.(2011) Silent cinema and religion: an overview (1895 – 1930). I: Lyden, J. red. *The Routledge Companion to Religion and Film*. London and New York: Routledge, s. 13 – 31.
- Murguia, S. J.(2015) Candles, i; *The Voodoo Encyklopedia – Magic, ritual, and religion*. Santa Barbara, California: ABC- CLIO, LLC, s. 42.
- Murrel, N. S. (2010) *Afro – Caribbean Religions – An introduction to their historical, cultural, and sacred traditions*. Philadelphia; Temple University Press.

- Olmos, M. F. & L. Paravisini – Gerbert (2003) *Creole Religions of the Carribean – An introduction from Vodou and Santeria to Obeah and Espiritismo*. New York and London: New York University Press.
- Otto, B. C. & M. Stausberg. (2013) General Introduction. I: Otto, B. C. og M. Stausberg. *Defining magic. A reader*. Sheffield and Bristol: Equinox Publishing Ltd, s. 1- 18.
- Otto, B. C. og M. Stausberg. (2013) Introduction. I: Otto, B.C og M. Stausberg. *Defining magic. A reader*. Sheffield and Bristol: Equinox Publishing Ltd, s. 194 – 196.
- Pinsky, M. I. (2004) *The Gospel According to Disney- Faith, Trust and Pixie Dust*. Louisville- Kentucky, Westminster John Knox Press.
- Pruchniewska, U (2015). Magic, i; *The Voodoo Encyklopedia – Magic, ritual, and religion*. Santa Barbara, California: ABC- CLIO, LLC, s.171 – 174.
- Riser, T. (2015) Blanc Dani, i; *The Voodoo Encyklopedia – Magic, ritual, and religion*. Santa Barbara, California: ABC- CLIO, LLC, s 28 – 29.
- Said, E. W. (2004) *Orientalismen – Vestlige oppfatninger av Orienten*. Cappelen Forlag AS.
- Scheu, P. (2015) Baron Samedi, i; *The Voodoo Encyklopedia – Magic, ritual, and religion*. Santa Barbara, California: ABC- CLIO, LLC, s 19 – 20.
- Scheu, P. (2015) Divination, i; *The Voodoo Encyklopedia – Magic, ritual, and religion*. Santa Barbara, California: ABC- CLIO, LLC, s 76 – 78.
- Scheu, P. (2015) Gede, i; *The Voodoo Encyklopedia – Magic, ritual, and religion*. Santa Barbara, California: ABC- CLIO, LLC, s 107 – 108.
- Stone, B. (2011) Modern Protestants approaches to film (1960 to the present) I: Lyden, J. red. *The Routledge Companion to Religion and Film*. London and New York: Routledge, s. 72 – 88.
- Thomas, P. (2011) New Religious movements. I: Lyden, J. red. *The Routledge Companion to Religion and Film*. London and New York: Routledge, s. 214- 234.
- Watkins, A. (2015) Lwa, i; *The Voodoo Encyklopedia – Magic, ritual, and religion*. Santa Barbara, California: ABC- CLIO, LLC, s. 166 – 168.

Wright, M. J. (2007) *Religion and Film. An introduction*. New York: I. B. Tauris & Co Ltd.

Quicke, A. (2011) The era of censorship (1930 – 1967) I: Lyden, J. red. *The Routledge Companion to Religion and Film*. London and New York: Routledge, s. 32 - 51.

Internetsider:

CNN (1997) *Southern Baptists vote for Disney boycott*. [Internett] CNN. Tilgjengelig fra: <<http://edition.cnn.com/US/9706/18/baptists.disney/>> [Lest 14. november 2016].

Didrik Søderlind (2006) *Hva er magi?* [Internett] Forskning.no, 29.11.2006. Tilgjengelig fra: <<http://forskning.no/kulturhistorie-religion/2008/02/hva-er-magi>> [Lest 15.april 2016].

Frisbie, A.Y.(2009) The Princess and the Frog. *Christianity today* [Internett], 25. November. Tilgjengelig fra: <http://www.christianitytoday.com/ct/2009/novemberweb-only/princessandfrog.html> [Lest 20.november 2016].

Kirkorian, H.L., E.A. Wartella & D.R. Anderson (2008) Media and Young Children's Learning. *The Future of Children* [Internett], vol. 18, NO.1, s. 49-61. Tilgjengelig fra: <http://www.princeton.edu/futureofchildren/publications/docs/18_01_03.pdf> [Lest 20. november 2016].

Kværne, P. (15.mai 2013) magi. *Det store norske leksikon* [Internett], Tilgjengelig fra: <<https://snl.no/magi>> [Lest 17.november 2016].

Maldonado, M.G. (2010) *Bad magic: Voodoo According to Disney* [Internett]. Religion Dispatches. Tilgjengelig fra: <<http://religiondispatches.org/bad-magic-voodoo-according-to-disney/>> [Lest 20.november 2016].

McGee, Adam (2012). Haitian Vodou and Voodoo: Imagined Religion and Popular Culture. *Studies in Religion/ Sciences Religieuses* [Internett] Vol. 31 (2). s. 231 – 256. Tilgjengelig fra: <<http://sir.sagepub.com.pva.uib.no/content/41/2/231.full.pdf+html>> [Lest 14. november 2016].

Pinsky, M. I. (2004) The gospel according to Disney. *The Guardian*. [Internett], 14. august. Tilgjengelig fra: <<https://www.theguardian.com/world/2004/aug/14/religion.film> > [Lest 17.november 2016].

Pinsky, M. I.(2014) What Walt Wrought. *The Wall Street Journal*. [Internett], 7. januar. Tilgjengelig fra:

<<http://www.wsj.com/articles/SB10001424052748703580904574638143338424878>> [Lest 17.november 2016].

Pinsky, M. I (2014) Disney's Frozen might be the most Christian movie lately. *The Guardian*. [Internett], 25. Januar. Tilgjengelig fra:

<<https://www.theguardian.com/commentisfree/2014/jan/25/disney-frozen-religious-allegory>> [Lest 17.november 2016].

Sebastian, W. T (2010) *A study on the impact of computer animation on children in three cities of Kerala (Calicut, Cochin & TVM)*. [doktoravhandling]. India: University of Calicut. Tilgjengelig fra:

<http://shodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/3286/15/15_synopsis.pdf> [Lest 20. november 2016]

Stevens, D.(2014) The Sexy 'Frozen' Moment No One Is Talking About. *The Huffington Post*. [Internett], 18. februar. Tilgjengelig fra:

<http://www.huffingtonpost.com/2014/02/18/sexy-frozen-moment_n_4802792.html> [Lest 17.november 2016].

Temple of the Jedi Order (2016) *Temple of the Jedi Order* [Internett] Tilgjengelig fra: <<https://www.templeofthejediorder.org/>> [Lest 20.november 2016].

Varisco, D. M. (2015) Orientalism, i: *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences (Second Edition)*[Internett]. Elsevier. Tilgjengelig fra:

<<http://www.sciencedirect.com.pva.uib.no/science/article/pii/B9780080970868121233>> [Lest 14. november 2016].

Videoer:

Aladdin (1992) R. Clements & J. Musker, USA: Walt Disney Pictures, Silver Screen Partners IV, Walt Disney Feature.

Atlantis: The Lost Empire (2001) G. Trousdale & K. Wise, USA: Walt Disney Feature Animation, Walt Disney Pictures.

Beauty and the Beast (1991) G. Trousdale & K. Wise, USA: Walt Disney Pictures, Silver Screen Partners IV, Walt Disney Feature.

Brother Bear (2003) A. Blaise & R. Walker, USA: Walt Disney Feature Animation, Walt Disney Pictures.

Cinderella (1950) C. Geronimi, W. Jackson & H. Luske, USA: Walt Disney Productions.

Dances with Wolves (1999) K. Costner, USA: Tig Productions, Majestic Films International, m. fl.

Deliver Us from Evil (2006) A. Berg, USA: Disarming Films.

Dogma (1999) K. Smith, USA: View Askew Productions, STK.

Frozen (2013) C. Buck & J. Lee, USA: Walt Disney Animation Studio, Walt Disney Pictures.

Gentlemen's Agreement (1947) E. Kazan, USA: Twentieth Century Fox Film Corporation.

Hercules (1997) R. Clements & J. Musker, USA: Walt Disney Pictures, Walt Disney Feature Animation.

Indiana Jones and the Temple of Doom (1984) S. Spielberg, USA; Paramount Pictures, Lucasfilm

Little Buddha (1993) B. Bertolucci, Italy, France, Liechtenstein, UK: Recorded Picture Company (RPC), CiBy 2000, m. fl.

Matrix Reloaded (2003) L. Wachowski & L. Wachowski, USA: Warner Bros., Village Roadshow Pictures m. fl.

Mulan (1998) T. Bancroft & B. Cook, USA: Walt Disney Feature Animation, Walt Disney Pictures.

My beautiful Laundrette (1985) S. Frears, UK: Working Title Films, Saf Productions, m. fl.

My son the fanatic (1997) U. Prasad, UK & France: Arts Council of England, BBC Films, m. fl.

Pinocchio (1940) N. Ferguson, T. Hee, W. Jackson, J. Kinney, H. Luske, B. Roberts & B. Sharpsteen, USA: Walt Disney Productions.

Pocahontas (1995) M. Gabriel & E. Goldberg , USA: Walt Disney Pictures, Walt Disney Feature Animation.

Priest (1994) A. Bird, UK: British Broadcasting Corporation (BBC), Miramax m. fl.

Pulp fiction (1994) Q. Tarantino, USA: Miramax, A Band Apart, Jersey films.

Sleeping Beauty (1959) C. Geronimi, USA: Walt Disney Productions.

Seven Years in Tibet (1997) J- J. Annuaud, USA & UK: Mandalay Entertainment, Reperage Vanguard Films, m. fl.

Snow White and the Seven Dwarfs (1937) W. Cottrell, D. Hand, W. Jackson, L. Morey, P. Pearce & B. Sharpsteen, USA: Walt Disney Productions.

Tangled (2010) N. Greno & B. Howard, USA: Walt Disney Animation Studio, Walt Disney Pictures.

The Black Cauldron (1985) T. Berman & R. Rich, USA: Walt Disney Pictures, Silver Screen Partners IV, Walt Disney Feature.

The Da Vinci Code (2006) R. Howard, USA, Malta, France, & UK: Columbia Pictures, Imagine Entertainments, m. fl.

The Godfather (1972) F. F. Coppola, USA: Paramount Pictures, Alfran Productions.

The Hunchback of Notre Dame (1996) G. Trousdale & K. Wise, USA: Walt Disney Feature Animation, Walt Disney Pictures.

The Jazz Singer (1927) A. Crosland, USA: Warner Bros.

The Last of the Mohicans (1992) M. Mann, USA: Morgan Creek Productions.

The Last Temptation of Christ (1988) M. Scorsese, USA: Universal Pictures, Cineplex Odeon Films.

The Lion King (1994) R. Allers & R. Minkoff, USA: Walt Disney Pictures, Walt Disney Feature Animation.

The Little Mermaid (1989) R. Clements & J. Musker, USA: Walt Disney Pictures, Silver Screen Partners IV, Walt Disney Feature.

The Matrix (1999) L. Wachowski & L. Wachowski, USA: Warner Bros., Village Roadshow Pictures m. fl.

The Mission (1986) R. Joffé, UK & France: Warner Bros., Goldcrest Films International m. fl.

The Passion of the Christ (2004) M. Gibson, USA: Icon Productions.

The Princess and the Frog (2009) R. Clements & J. Musker, USA: Walt Disney Animation Studio, Walt Disney Pictures.

The Serpent and the Rainbow (1988) W. Caven, USA: Universal Pictures.

The Sword in the Stone (1963) W. Reitherman, USA: Walt Disney Productions.

White Zombie (1932) V. Halperin, USA: Victor & Edward Halperin Productions